

ÖSSZETARTÓ TÁRSADALOM

Érezd jól magad! projektterv 1-4. évfolyam

Esztergomi Katalin

Készült az Európai Unió és
az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium megbízásából,
a 2002-es Phare "Összetartó társadalom megteremtése" c. program keretében.

Copyright
Központi Pénzügyi és Szerződéskötő Egység.

Szerzők
Esztergomi Katalin
2005

TARTALOM

I. Általános bevezető	3
A projekt témakörének kiválasztása.....	3
A projekt célja.....	5
A projekt várható produktumai.....	6
A projektek tartalma.....	6
Feltételek megteremtése.....	6
Megvalósítás, lebonyolítás.....	8
Értékelés, produkció.....	8
Visszacsatolás.....	9
Dokumentáció.....	9
II. A projektek leírása	11
A. Az egynapos projekt.....	11
B. Az egyhetes projekt.....	22
1. NAP: Élünk és létezünk.....	22
2. NAP: Az arc.....	25
3. NAP: A szem a lélek tükre.....	27
4. NAP: A többi érzékszervünk.....	29
5. NAP: Végül, de nem utolsósorban.....	32
C. A három-négy hetes projekt.....	35
1. témakör: születés, család.....	35
2. témakör: az arc.....	37
3. témakör: a szem.....	40
4. témakör: a többi érzékszerv.....	43
5. témakör: lehetséges produktumok.....	51
Mellékletek:	53
Az egy napos projekt mellékletei.....	53
1. számú melléklet: Borsót főztem kezdetű dalosjáték kottája.....	53
2. számú melléklet: a táplálékpiramis puzzle-jének képe.....	53
Az egy hetes projekt mellékletei.....	54
3. számú melléklet: Okos volt-e Okos Marci (a mese szövege).....	54
4. számú melléklet: A fejem, a vállam... dalosjáték kottája.....	55
5. számú melléklet: Ciróka, maróka kezdetű dalosjáték kottája.....	55
6. számú melléklet: A szem (szöveg).....	56
7. számú melléklet: A szem (feladatlap).....	57
8. számú melléklet: logikai feladatok.....	58
9. számú melléklet: Keresd a különbségeket!.....	59
10. számú melléklet: képességfejlesztő feladatlap.....	60
11. számú melléklet: szólások, közmondások.....	61
12. számú melléklet: Pinokkió (... nagyot füllent, mire büntetésből megnő az orra...).....	62
13. számú melléklet: Az orr (szöveg).....	65
14. számú melléklet: Az orr (feladatlap).....	67
15. számú melléklet: Pinokkió (... a bábuból végre igazi kisfiúvá változik...).....	69
16. számú melléklet: Száraz tónak nedves partján... dal kottája.....	73
17. számú melléklet: Az ördög kilenc kérdése (a mese szövege).....	74
18. számú melléklet: Weöres Sándor: Vásár (vers szövege).....	78
19. számú melléklet: A családfa sablonja.....	79
20. számú melléklet: A Mars arca (szöveg).....	80
21. számú melléklet: Braille- rejtvény és kód.....	81
22. számú melléklet: eszperente rejtvények.....	82
23. számú melléklet: Hej, a sályi piacon... dalosjáték kottája.....	83
III. Felhasznált és ajánlott irodalom	84

I. ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ

A projekt témakörének kiválasztása

A pozitív énkép alapozása és mélyítése annál hatékonyabb, minél korábban foglalkozunk vele. A magabiztos pozitív énkép alapozásakor biztonságosan törekedhetünk a más, tőlünk különböző személyiségek elfogadására, elfogadtatására.

Az autonóm, boldogságra képes személyiség kialakítása már gyermekkorban fontos feladat kell, hogy legyen.

Ebben sokat segíthet az iskola, ahol a gyermekek ébren töltött idejük nagy részét töltik.

Természetesen akkor teljes a kép, ha az iskola és a családok szorosan együttműködve törekcsenek a cél elérésére.

Napjainkban ez egyre nehezebb feladat, ettől függetlenül az iskolának képviselnie kell ezt az irányvonalat.

Témámban az első és második korosztályra vonatkozó lehetőségeket szeretném feltárni, melyben legfontosabb pedagógiai célnak a konkrét megismerést tartom, önmagunk megismerését.

De további, egyáltalán nem elhanyagolható célok:

- pozitív énkép alapozása
- személyközi és intézményes kapcsolatok erősítése
- értékek ismerete
- konfliktuskezelés alapozása
- másság elfogadása, az előítéletek csökkentése

Mivel ez a projekt első és második osztályos gyermekekre koncentrálódik, fontos szerepet kap a játékos, tevékenységeken keresztül való ismeretnyújtás.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy ez az az életkor, ahol a diszkrimináció nem jelenik meg olyan élesen, hiszen a gyermekek életkori sajátosságaikból adódóan másképp látják a világot. Viszont ez az az életkor, amikor a pozitív példa óriási erővel bír (tehát nem felhívjuk a figyelmet arra, hogy a roma gyermek másképp néz ki, hanem természetesként kezeljük, hogy a roma és más nemzetiségű gyermekek, emberek is olyan népek, mint mi vagyunk.)

A projekt során igyekeztem bevonni azon tudásanyagot, melyek kapcsolatban állnak ezzel a témával, és jól beépíthetők a tantárgyi kereteken kívül is. Az egy hetes projektben nem valósul meg az összes elvárás, de a 3-4 hetes témába ez még mindig bővíthető.

Hogy melyek ezek?

- A közvetlen környezet iránti kíváncsiság felkeltése, fokozása.
- A megfigyelések során pozitív viselkedésminták nyújtása (tanító példamutatása, szituációs játék).
- A felfedezések, a megtapasztalások során az aktív cselekvő részvétel biztosítása.
- A felelős magatartás gyakoroltatása
- Az emberi test fő részeinek elhelyezése test-sémán (fej, törzs, végtagok)
- Érzékszervek jelölése testsémán.
- Saját név ismerete, a bemutatkozás gyakorlása.
- Az osztályközösség - a gyerekek kapcsolatai, egymáshoz való viszonyai.
- Testünk látható (hajszín, bőrszín, szemszín) és mérhető tulajdonságai (testmagasság, testtömeg, hőmérséklet).
- Érzékszervek - érzékelések (különböző anyagok halmazokba sorolása, érzékelő játékok, egy, illetve több érzékszervvel felismerhető dolgok).
- Az emberi fejlődés szakaszai (gyermekkor, felnőttkor, öregkor).
- Az emberek életjelenségei (légzés, táplálkozás, növekedés, fejlődés, mozgás).
- Alapvető közösségi szabályok ismerete és gyakorlásuk. Együttműködés a csoportban (alkalmazkodás, egymás megértése, segítése gyakorlással, szituációs játékokkal).

Mivel a gyermekek nagyon fogékonyak ebben az életkorban arra, hogy megismerjék saját testüket, foglalkozzanak a születésükkel, a növekedésükkel, és az írás-olvasás tanulás nélkülözhetetlen része, hogy a munkában valamennyi érzékszervüket aktivizáljuk, így a projekt egészének fő témájaként az érzékszerveket választottam.

A téma feldolgozása során a következő kompetenciák kapnak valamilyen formában szerepet, a tanulásszervezés egészét illetően:

Tanulással kapcsolatos kompetenciák

- betűrend gyakorlása
- feladatvállalás
- gondolatok képi megjelenítése
- gondolatok megfogalmazása
- gyakorlati számítások
- információszerző- és feldolgozó képesség
- íráshasználat
- ismeretek feltérképezése
- ismeretszerzés
- képi információ feldolgozása
- könyvhasználat
- lényegkiemelés
- matematikai gondolkodás és érvelés
- esztétikai érzék ápolása
- ollóhasználat
- szövegértés
- szöveghű, pontos olvasás
- kompozíció tervezése
- jobb-bal szerialitás gyakorlása
- tapasztalatszerzés, információgyűjtés

Kommunikációval kapcsolatos kompetenciák

- helyes kérdésfelvetés
- nonverbális kommunikáció fejlesztése
- érzések bemutatása, megfogalmazása, megjelenítése
- illemszabályok (múzeumi viselkedés gyakorlása) megfogalmazásának képessége
- véleményalkotás képessége
- szókincsbővítés

Kognitív megismeréssel kapcsolatos kompetenciák

- előreható gondolkodás
- értékelés, önértékelés
- következtetések levonása
- megfigyelés
- önálló ismeretszerzés
- összefüggések felismerése
- rendszerezés
- tervezés, szervezés

Személyiséggel kapcsolatos kompetenciák

- bizalomérzet kialakítása
- belső motiváció ébren tartása
- hangulatváltozás felismerése
- testbeszéd
- testi kontaktus gyakorlása
- testséma fejlesztése
- pozitív énkép alakítása

Együttműködéssel kapcsolatos kompetenciák

- együttműködés képessége
- előítélet-mentes gondolkodás fejlesztése
- kooperációs képesség
- tolerancia
- szabályelfogadás
- idővel való gazdálkodás

Ezeket a kompetenciákat természetesen még lehetne folytatni. Mégis érdemes elgondolkozni rajta, hogy egy témán belül, mennyi mindent fejleszthetünk a gyermekeknél.

A projekt célja

Az előző részben már említettem az általános célokat. Mire is gondoltam konkrétan?
megismerés

- A projekt során a gyerekek ismerjék fel az egészség fontosságát.
- Ismerkedjenek meg a saját testükkel, külső és belső tulajdonságaikkal.

pozitív énkép alapozása

- A diákok a projekt végén legyenek képesek arra, hogy önmagukról egy pozitív képet alkossanak.

személyközi és intézményes kapcsolatok erősítése

- A diákok a projekt végére tudják használni a tanult kommunikációs és kooperatív technikákat, melynek segítségével intenzív kapcsolatokat alakíthatnak ki.

értékek ismerete

- A gyerekek ismerjék fel, hogy az emberi élet értéke független a nemzeti, kulturális, egészségi tényezőktől.
- Az érzékszervek kapcsán képes legyen nyitottabban szemlélni a világot.
- Lássák meg, hogy a különböző népek, társadalmak különböző értékek.

konfliktuskezelés alapozása

- A tanult kommunikációs, dramatikai, kooperatív technikák elsajátításával legyenek képesek akarataikat érvényesíteni a másik diák szabadságának korlátozása nélkül.

másság elfogadása, az előítéletek csökkentése

- A projekt végére a diákok fogadják el a másságot.
- Legyenek képesek arra, hogy véleményt alkossanak az emberek közötti egyenrangúságról.

A projekt várható produktumai

Az egy napos projekten a gyerekek közösen rajzolják le az *ódon várkastélyt*, ahol kutakodtak.

Az egyhetes projekt alatt a gyerekek a *kalandfüzetben* gyűjtik össze tudásukat. Az ötödik napon a gyerekek elkészítik *saját testkontúrjukat*, melyet kitűzhetnek az osztály falára, mintegy az összetartás jeleként is.

A három-négy hetes projektben csak megjelöltem lehetséges projektzárókat, és nem emeltem ki egyet sem külön. Döntse el a tanító, döntse el az adott osztály, hogy mivel szeretnék lezárni a munkájukat.

A projektek tartalma

Mindhárom projekttervben az érzékszervek kapnak kiemelt szerepet.

Míg az egy napos projekt egy mesén keresztül vezeti be a gyerekeket az ismeretek sűrűjébe, úgy az egy hetes és a három-négy hetes projektben tevékenységek láncolatán keresztül juthatnak el a gyerekek a célig.

Ez a két projekt szoros egységben kapcsolódik össze, míg az egy napos terv önmagában is egy önálló egység.

Mindhárom projektben a „minden mindennel összefügg” – elvet próbáltam érvényesíteni, és ehhez nagyon aktuális tartalom az érzékszervek szerepe az észlelésben, érzékelésben.

Ha egy dolog megismerésében csak egy-egy érzékszervünket használnánk, nem kaphatnánk ilyen pontos képet a világról.

Épp ezért mindhárom projekt három fontos módszerre épül: játékos tanulás, drámapedagógia, több érzékszervet érintő tanulás.

Ezen elemek biztosítják, hogy a gyermekek konkrét, cselekvő gondolkodása valóban tevékenységekben fejlődjön, s így a diákok belső motivációja is aktívan ébren tartható.

Feltételek megteremtése

Személyi feltételek

A téma megvalósítása bármelyik iskolában megoldható. A projekt témájában és tartalmában igyekeztem figyelembe venni, hogy a diákok nem azonos képességekkel rendelkeznek.

Mégis azt gondolom, ez a projekt épp azért lehet hatékony, mert olyan munkaformákat, képességeket és készségeket alapozhat, melyeket a projekten kívüli időszakban is hatékonyan alkalmazhat a pedagógus.

A feladatokat igyekeztem úgy összeválogatni, hogy a fő téma mellett (személyiségfejlesztés) szerepet kapjanak a tantárgyi feladatok is. Megpróbáltam minden napra olyan feladatokat is betervezni, amellyel a diákok globálisan ugyan, de foglalkoznak. Ez alatt értendő, hogy a projekt sajátosságaként a nebulók a téma feldolgozása közben mérnek, olvasnak, írnak, énekelnek, rajzolnak stb.

Az időkeretek meghatározásában napi négy-öt órára terveztem a feladatokat, eltérő eloszlásban. Igyekeztem figyelni arra, hogy a kisiskolások figyelmének tartóssága 25-30 perc.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az időkeretek csak tájékoztató jellegűek, de semmiképp nem a hagyományos órakeretekkel számoltam. A tanító látja, hogy mely részek után, között érdemes rövidebb, hosszabb szüneteket tartani.

A projekt vezetéséhez egy tanítót terveztem, hiszen számos magyarországi iskolában nem megoldható, hogy egy-egy ilyen munkában több pedagógus vegyen részt az adott osztályokban.

Bár sok feladatot differenciáltan terveztem, és a munkálatok előkészítéséhez több időre van szüksége a tanítónak, a későbbiekben ez az időhátralék meghozza a munka gyümölcsét.

Számos olyan háttérfeladatot is terveztem, melyre előre kell készülni (pl. fényképek a gyermekről, családi fotózás).

A projekt során szeretném, ha sikerülne olyan programot is szervezni, ahol a közvetlen családtagok is részesei lehetnek a cselekményeknek. Azonban tisztában vagyok vele, hogy van olyan iskola, ahol ez nehezen megoldható. A lehetőségekhez mérten tervezzen a pedagógus.

A munkaformák közül megtalálható valamennyi, az egyéni cselekedtetéstől a frontális osztálymunkáig. Kiemelt szerepet kapott a kooperatív csoportmunka.

Tárgyi feltételek

A tárgyi feltételek közül elsősorban egy olyan tanteremre van szükség, ahol a diákok kényelmesen elférnek, és nem kell a szokásos padosorokban ülniük.

Jó lenne, ha ki lehetne alakítani egy kis sarkot a teremben, ahol a gyermekek a tanító vezetésével többször is körbe ülhetnének (pl. szőnyeg). Ha ez nem megoldható, akkor fontos, hogy a beszélgetések alkalmával a diákok a székeikkel kör alakban üljenek, hogy jól lássák egymást.

A kooperatív technikai gyakorlatok igénylik, hogy a padokat kettesével tolják majd össze a teremben (vagyis egy összetolt asztalnál 4 gyermek ül, ketten-ketten egymással szemben). Fontos lenne továbbá, hogy az elkészült munkáknak biztosítson a tanító olyan helyet, ahol esetleg nem csak az adott osztály láthatja a munkákat, hanem akár az egész iskola is.

A relaxációs gyakorlatok (egy napos projekt) helyigényesek. Ha kicsi a terem, a tornateremben van lehetőség arra, hogy a gyakorlatot végrehajthassák.

Terveztem néhány olyan feladatot, amelyeknek anyagi vonzata is van (pl. arcfestés, alapanyagok, használati eszközök). Ami az iskola számára esetlegesen plusz költséget jelent, külön jelölöm, és mint alternatívát említem csak meg.

Amennyiben az iskolákban vannak olyan informatikai eszközök, melyek segítik a hatékony ismeretsajátítást, bátran tervezzék bele a munkába. Én a három-négy hetes projektötletekben tértem ki ilyen példákra.

A téma tartalmi felkészüléséhez kérem a tanítót, hogy biztassa tanítványait, hogy nyugodtan használják az internetet, a helyi és községi könyvtárat, az otthoni könyveket (ahol van).

Megvalósítás, lebonyolítás

A projekt során törekedtem arra, hogy egy fő téma szálát vezessem végig, mely jelen esetben az emberi test és az érzékszervek. Mivel első-második osztályról van szó, ahol a diákok még nem képesek az elvont gondolkodásra, ezért a fő tevékenységformául a játékos tanulást választottam.

Fontosnak tartom, hogy a gyermekeket az adott időszak alatt a belső motiváció generálja, és a szerződés megkötésekor tisztában legyenek a vállalásaival, feladataival, kötelességeivel.

A megvalósítási tervben vastag kiemeléssel jeleztem azon gondolataimat, melyek segíthetik a projekttel foglalkozó pedagógus munkáját.

Ez egy terv, ami mankó lehet a pedagógus részére, de nem kötelezően követendő irányvonal. Akinek jobb, más ötlete van, természetesen szabadon változtathatja a projekt elemeit.

Fontos! A gyermekekkel számos önismereti játékot játszunk majd, melyek érzékenyen érinthetik a tanulók személyiségét. A pedagógus nem pszichológus! Vagyis minden ilyen önismereti játékot gondos előkészítés mellett játszassunk. A felmerülő problémákat CSAK pozitívan jelezzük vissza, mert ezek a gyakorlatok egy életen át kihathatnak a diákok további életére!

Értékelés, produkció

Az értékelés a projektmunka egyik legfontosabb része, hiszen a visszajelzés kihat a diákok további munkájára pro és kontra egyaránt.

Éppen ezért törekedni kell rá, hogy az egy hét alatt, amikor csak lehet, dicsérjük meg a tanulókat. Fontos, hogy ez a dicséret én-közlések formájában, konkrét legyen!

Minden nap, ha szükséges, minden részfeladat után álljunk meg, és értékeljünk. Hagyjuk, hogy a gyerekek megnyilvánuljanak. Nehéz, de nagyon jó, ha a diákok a mi munkánkat is értékelik, hiszen ebben a folyamatban mi is tanulunk, ahogy ők.

A szerződés fontossága:

Munkám során hatékonyan bevált módszer a szerződéskötés.

Minden projekt elején a diákokkal közösen megbeszéljük, miről szólhatna az adott projekt, közösen tűzzük ki a célokat.

Ötletrohamot tartunk, kinek mi jut eszébe az adott témáról. Ezeket az ötleteket egy csomagolópapíron gyűjtjük.

Az összegyűjtött ötleteket rendszerezzük, és megbeszéljük, mely csoportok megvalósítására van idő, lehetőség, érdeklődés.

Cél, hogy a diákok pontosan lássák, mit várhatnak ettől az időszaktól.

Fontos tisztázni a nebulókkal, ahogy az majd a felnőtt életükben is lesz, hogy a munka során lesznek olyan feladatok, amelyeket nem kedvelnek majd, de a cél eléréséhez nélkülözhetetlenek.

A megbeszélte tevékenységeken kívül a szerződésen szerepel a választott produktum is.

Mindezeket a diákok írásban is rögzítik. (Nálunk osztályszerződést írunk, de ha a pedagógus úgy érzi, készíthetnek egyéni szerződéseket is.)

A szerződés elfogadását a diákok és a tanító is kézjegyükkel (első osztályban ujjlenyomattal) vagy az általuk kitalált módon hitelesítik.

A szerződés külalakja lehet egy egyszerű papírlap is, de kinézetében kapcsolódhat is az adott témához (pl. az osztályom pók-projektet tartott, és a szerződés egy fonalból készített pókháló, a „kézjegyük” pedig dióból készített pók volt).

A szerződést jól látható helyre függesztjük ki a projekt ideje alatt, és a nap végi értékelésekkor ha lehet, térjenek rá vissza. Meddig jutottak el, közelítettek-e a kitűzött célokhoz.

A szerződés egy folyamatos visszacsatolási lehetőséget biztosít, melyre akár naponta is utalhatunk. Nem baj, ha a hét végére csak részeiben értük el a kitűzött célt. Akkor meg kell beszélni, hogy ennek mi volt az oka, és legközelebb mit kellene másképp tervezni, hogy megvalósuljanak a céljaink.

Segítségképp mutatok egy szerződésszöveg mintát. Ez tetszés szerint változtatható!

Vállaljuk, hogy a következő egy hét alatt megismerkedünk az érzékszerveinkkel, megfigyeljük, van-e kapcsolat közöttük. Gyűjteményt készítünk, minek van orra, nyelve, füle stb.

Ellátogatunk egy orvosi rendelőbe, arcfestő versenyt rendezünk a szüleinkkel együtt, lerajzoljuk egymást különböző grimaszokat vágva.

A hét végére szervezünk egy nagy ünnepséget, melyre meghívjuk a családjainkat is.

Különösen figyeljünk arra, hogy azok a tanulók, akik a hagyományos órakeretek között nem tudnak érvényesülni, de a projektek lehetővé teszik, hogy kitűnjenek valamiben, akkor azt akár többszörösen is emeljük ki!

Amennyiben a pedagógusnak van kedve ahhoz, hogy a projekt egészéről írásban is visszajelezzen, az még hatékonyabb lehet. Természetesen ez nem elvárás, hiszen tisztában vagyok vele, hogy egy 24 fős (vagy még több) osztálylétszám esetében ez mekkora nagy munka.

Viszont épp az értékelés az a része a projektnek, amelyre a későbbiekben építhet a pedagógus, a csapatépítés és a személyiségfejlesztés területén.

A diákoknak és a tanítónak egyaránt fontos a személyre szabott és a csoportos értékelés is, hiszen a pozitív megerősítés kihat a diákok tanulmányi eredményeire, a társas kapcsolataik alakulására is.

A projekt fő céljaira visszatekintve, épp az értékelés az a momentum, ahol leszűrhetjük a projekt hatékonyságát.

Ezért a szóbeli értékelés mellett fontos, hogy a gyermekek írásban is kifejezhessék véleményüket. Továbbá ez jó alap lehet a személyiségfejlődés folyamatos nyomon követésére (Hogyan változtam?).

Az egy hetes projekt végén egy írásbeli ön- és csoportértékelő táblázatot olvashat a pedagógus, mely jó alap lehet a későbbi munkához is. A táblázatban szereplő kérdések szabadon változtathatóak. Első-második évfolyamon akár rajzos piktogramokkal is jelezhetik az egyes kérdéscsoportokat (melyeket akár a gyerekekkel közösen is tervezhet a pedagógus).

Visszacsatolás

Ebben a projektben a visszacsatolást az utolsó napra terveztem be (egy hetes projekt végén), az értékeléssel szorosan összefésülve.

Önértékelési rajzokat a Kalandfüzetbe is terveztem.

Ettől függetlenül a tanító készíthet a kollégáival együttműködve olyan kérdőíveket, amelyeket a gyermekek tölthetnek ki. Illetve lehet egy olyan kitétele, amelyben a szülőktől kér visszajelzést arra vonatkozólag, hogy a gyermekük, miben volt másabb ezen a héten vagy hogy változott-e egyáltalán valamit.

Dokumentáció

A projekt során a gyerekek kapnak külön egy **kalandfüzetet**, melyben összegyűjtöttük a projekt főbb feladatait. Ezen kívül jó lenne, ha valamennyi gyermek kapna egy **gyűjtőmappát**, ahol a munkáikat összegyűjthetnék. Ez megbeszélés és ötlettár kérdése. Hosszabb folyamatok esetén érdemes például egy **osztálykönyvet** nyitni, ahol minden gyermeknek saját oldalai vannak, ahol a munkáikat a pedagógus gyűjti. Viszont, ha az a cél, hogy a diák őrizze meg a munkáit, akkor ehhez is javasolhatunk ötleteket. Érdemes megkérdezni a gyerekeket, sokszor vannak olyan ötleteik, amikre mi nem is gondolunk.

II. A PROJEKTEK LEÍRÁSA

A. Az egynapos projekt

A foglalkozás célja:

Az egynapos projekt lehetőséget biztosít arra, hogy az adott osztály tagjai a pedagógussal együtt, jobban megismerhessék egymást, miközben a diákok a saját testükről szereznek ismereteket. Egy nap alatt éppen csak a gyerek érdeklődését keltjük fel.

Célunk lehet:

- hogy a gyerekek észrevegyék, mindannyian mások vagyunk – pl. a vár urának ábrázolása csoportonként más és más lesz;

A hat órás tevékenység jó alapot teremthet arra, hogy a kisdíákok megérkezzenek a saját testükbe, tudatosítsák, hogy a saját testük egy olyan kincs, amelyre egy életen át vigyázniuk kell, amellyel egy életen át feladatuk van, amely mindig mutat valami újat, valami felfedeznivalót – pl. érzékszervi játékok.

A fizikai-biológia adottságaik közül megismerik, melyik érzékszervükkel mit érzékelnek.

A nap folyamán felismerhetik, hogy az érzékszervek épsége nagy érték, együttes működésük kincs a világ megismerésében.

A foglalkozás előkészítése:

- terem átrendezése kooperatív munkához
- szükséges eszközök:

gyermekenként: egy kistükör, takaró és/vagy poli-foam

osztályszinten: rajzlap, festékek, zsírkréták, vizuális eszközök (szabadon választott technika esetén, pl. pasztellkréta, filctoll, színes ceruzák stb.), magnó, a zene, érzékszervi puzzle, gyűrű, , illatminták, kóstolandó ételek, feladatok számának megfelelő borítékok, csomagolópapírok

A gyerekek a nap folyamán többször is vizuálisan jelenítik meg érzéseiket. Ezért a vizuális eszközök közül annyi álljon rendelkezésre, hogy a diákok szabadon rajzolhassanak, színezhessenek. Ha kevés van a közös készletben, biztosítson lehetőséget a pedagógus arra, hogy a diákok egymástól is kölcsönözzenek ceruzákat, zsírkrétákat, stb.

- Elengedhetetlen feltétel, hogy a tanító hallgassa meg a zenét, olvassa el hozzá a mesét, és gondolja egy egységbe ezt az egy napot! Nem kell az egész zenedarabot lejátszani, elég, ha egy-egy szösszenetet hallgatnak a gyerekek, amiből már elindul a fantáziájuk!

A csoportalakítás:

- embermozaik

A tanító annyi képet vág szét négy-négy felé, ahányan az osztályban vannak. (Ahol az osztálylétszám nem osztható négygel, úgy egy képet többfelé kell vágni, öt fős csapatokat alkotva). Minden gyermek kap egy mozaikot, és meg kell keresniük az összetartozó részleteket, hogy összeálljon a teljes kép. Ha a tanító előre kiosztja a képrészleteket, képesség, nemiség szerint is beoszthatja a gyermekeket, de ez a kiosztás lehet véletlenszerű is.

Kompetenciák:

A mai napon leginkább érintett kompetenciák:

Személyes kompetenciák

- bizalomérzet kialakítása
- belső motiváció ébren tartása
- hangulatváltozás felismerése
- testbeszéd
- testi kontaktus gyakorlása
- testséma fejlesztése
- pozitív énkép alakítása

Szociális kompetenciák

- együttműködés képessége
- előítélet-mentes gondolkodás fejlesztése
- kooperációs képesség
- tolerancia
- szabályelfogadás
- idővel való gazdálkodás

Kognitív kompetenciák

- Kommunikatív kompetenciák
 - helyes kérdésfelvetés
 - nonverbális kommunikáció fejlesztése
 - érzések bemutatása, megfogalmazása, megjelenítése
 - illemszabályok (múzeumi viselkedés gyakorlása) megfogalmazásának képessége
 - véleményalkotás képessége
 - szókincsbővítés
 - gondolatok képi megjelenítése
 - gondolatok megfogalmazása
- Gondolkodási kompetenciák
 - információszerző- és feldolgozó képesség
 - ismeretek feltérképezése
 - ismeretszerzés
 - lényegkiemelés
- Tudásszerző kompetenciák
 - előreható gondolkodás
 - következtetések levonása
 - megfigyelés
 - önálló ismeretszerzés
 - összefüggések felismerése
 - rendszerezés
 - tervezés, szervezés
- Tanulási kompetenciák
 - betűrend gyakorlása
 - íráshasználat
 - gyakorlati számítások
 - szöveghű, pontos olvasás

A nap kerete:

Az egész napot Muszorgszkij: Egy kiállítás képei című darabja foglalja egységes keretbe.

A zongoramű hangszeres feldolgozását vettem alapul, melyet Ravel dolgozott át.

A gyerekek a kiállítás egyes képeivel kapcsolatban fedezhetik fel, hogy az érzékszerveik milyen fontos szerepet játszanak a világ megismerésében.

A zenei műből 5 részletet ragadtam ki, valamint a séta-téma is fontos szerepet kap az átvezetésben.

1. A hallás állomása: Az ódon várkastély
2. A látás állomása: A gnóm
3. A szaglás állomása: Tuleirák kertje
4. Az ízlelés állomása: Baba Yaga kunyhója
5. A tapintás állomása: Kiscsibék tánca

(A zeneműben ezek a részek nem egymást követik.)

Egy-egy állomáson a gyerekek fokozatosan egyre több és több érzékszervüket vonhatják be a megismerésbe.

A kerettörténet szerint a diákok egy kirándulás alkalmával eltévednek az erdőben. Rájuk esteledik, amikor találnak egy ismeretlen várkastélyt. Betérnek oda, ahol sok izgalmas kaland vár rájuk.

A szerződés aláírása után minden érzékszervet egy-egy állomásként jelöltem.

Egy állomás egy blokk. Az egyes állomások között érdemes szünetet tartani, közben a tanító átrendezheti a termet, ha szükséges, előkészítheti a következő állomás feladatait.

Nyitás:

csoportalakítás - embermozaik (5')

- Az öt kép az öt érzékszervet ábrázolja, melyet a tanító előre tervezetten vagy véletlenszerűen oszt szét.
- Ma egy különleges kalandra hívlak Benneteket! Egy mesebeli vár életébe pillanthatok be! De hogy ki kivel megy, az hamarosan kiderül. Kaptatok egy képrészletet! Keressétek meg a kép többi részletét, és rakjátok ki a teljes képet!

(A képrészleteket érdemes a nap kezdése előtt kiosztani, így a tanító időt nyerhet.)

Beszélgetés:

beszélgetés a képekről – frontális (5')

- Miket láttok a képen?
- Miért fontosak ezek a testrészeink?

Zenehallgatás, beszélgetés a szabályokról (10')

- Egy orosz zeneszerző a festő barátja emlékére írt egy zongoraművet. A festő képeire ránézve dallamok jutottak eszébe. Ma ezeket a képeket Ti is megismerhetitek. Hallgassátok meg azt a részletet, amikor a művész azt képzelte el, hogy átsétál egyik képtől a másikig.
- Ha meghalljátok ezt a zenét, azt jelenti, hogy Ti is sétáljatok át a következő „képhez”.
- zenehallgatás

(A séta-téma segít az időkeretek betartásában, az érzelmi áthangolódásban, míg egyik állomásról a másikig érnek.)

Motiváció:

mese (5')

- *Egyszervolt, hol nem volt, volt ...-án (helységnév) ... (osztálylétszám) kalandor. Egy nap valamennyien úgy döntöttek, szerencsét próbálnak a nagyvilágban. Magukhoz vettek egy kalandfüzetet, hogy majd útközben mindent lejegyezzenek, amit láttak, hallottak, átéltek. Elindultak hát. Mentek, mendégéltek, bejártak hegyet-völgyet, mígnem, egy sűrű erdőbe értek. Nem féltek, hiszen mindannyian együtt*

haladtak, és tudták bármi áron megvédeni egymást a bajtól.

Igen ám, de hogy, hogy nem, egyszer csak eltévedtek, és a sűrű erdő közepében rájuk esteledett.

- Mitévők legyünk? Tovább menjünk, vagy itt, az erdő közepén összebújva térjünk nyugovóra?

Úgy határoztak, továbbmennek. Nem tudták miért, nem tudták ki, de mégis valaki vagy valami csalogatta őket az erdő mélye felé. Szavak nélkül, együtt indultak a hívogató érzés irányába.

Mentek-mentek, egyszer csak megpillantottak a fák között egy nagy várat. Vajon ki építette? Vajon ki lakik benne?

Tanakodtak, súgtak-búgtak, ki menjen be először.

- Azt javaslom, ha már együtt indultunk el, együtt is menjünk be! - szölt az egyik gyermek.

- Jó ötlet. De mi történik, ha nem tudunk kijönni?

- Hagyjunk valami nyomot idekint, hogy ha valaki erre jár, megtaláljon minket!

- Na jó, de milyen nyomot? És mit írjunk rá?

- Azt javaslom, írja alá, aki vállalja, hogy bejön a várba, és részt vesz ebben a kalandban! – mondta egy kislány.

Úgy is történt. A gyerekek megfogalmazták, hova mennek, miért mennek.

Valamennyien aláírták ezt a levelet. és bementek.

Lesz, ami lesz. Amikor beléptek a vár kapuján, ismerős zene szólalt meg.

De mi történhetett odabent? Hogyan tudhatnánk ezt meg mi is?

Szerződés-kötés

- Szerződés szövegének megfogalmazása, aláírása –báziscsoport és frontális(5')
 - Ötletroham páros munkában
 - Mi mit írunk a levelünkre? Csoportonként fogalmazzatok meg három dolgot!
 - Melyek jelentek meg többször? Nézzük meg!
 - Megvalósíthatóak ezek az ötletek ennyi idő alatt?
 - Mi minden szükséges ennek a megvalósítására?

A csoportok egy csomagolópapíron jelenítik meg mindazon ötleteiket, amelyek kapcsolódhatnak a témához. Ezeket az összesítéskor nem kell minősíteni, szabadon szárnyalhat a fantáziájuk. Az ötletroham összesítése után a csoportok válasszák ki azokat a motívumokat, amelyekkel szívesen foglalkoznának. A tanító is ajánlhat ötleteket. Azokat a tevékenységeket, ötleteket, amit valamennyien elfogadnak, jegyezzék fel a szerződésre, majd hitelesítsék „kézjelükkel”.

Séta-téma:

- Egy kiállítás képei – séta-téma

(A motiváció még erőteljesebb, ha a pedagógus elkészít egy várkaput, ahol a gyerekek valóban átléphetnek. De egy szimbolikus kapu is tökéletesen megfelel. A séta téma hallgatása közben a gyerekek csoportonként leülnek az asztalukhoz.

Az ódon várkastély (hallás) – 45':

Hangok, zörejek felismertetése magnóról

- *Amikor a kis kalandorok beléptek a kastély kapuján, semmit nem láttak, olyan sötét volt. Ezért bizony előfordult, hogy valaki nekiment tárgyagnak, levert valamit valahonnan. De vajon miket hallhattak?*
- Csoportokban dolgozva hallgassátok meg, és jegyezzétek le a kalandfüzetetekbe, milyen hangokat hallotok!

(A tanító olyan hangokat, zörejeket vegyen magnóra, amik felismerhetőek, és a diákok valóban bele tudják képzelni magukat abba a helyzetbe, hogy ők is ott járnak a sötétben.

Pl. pohártörés, óra leverése, egy tál gyümölcs szétgurulása, függöny elhúzása stb.)

Zenehallgatás (Muszorgszkij /Ravel: Egy kiállítás képei – Az ódon várkastély)

- *Egyszer csak ismeretlen dallam csendült fel valahonnan, és hirtelen fényárban úszott az egész kastély. A gyerekek körülnéztek, és alaposan megfigyelték, hol is járnak valójában.*
- Hallgassátok meg a zenét, és próbáljátok meg elképzelni, hogy nézett ki ez a kastély!

Zenei élmények lerajzolása

- Amíg a zenét hallgatjátok, rajzoljátok be a kalandfüzetetekbe, hogy képzelitek el azt a kastélyt!

(A gyerekek önállóan dolgoznak, de nyugodtan megbeszélhetik spontán formában, kiből milyen érzéseket vált ki a zene.)

Hallással kapcsolatos játékok

- *Kis kalandoraink megnyugodtak, hogy most már ismerik a helyet. Egyelőre nem találtak senkivel, így önfeledt játékba kezdtek. Nem kell az erdőben éjszakázniuk.*
- *Játsszunk mi is! Üljetek körbe a szőnyegen! Kérek egy önként jelentkezőt! Ezt a gyűrűt fogjuk eldugni. Menj ki, ha szólunk, gyere be! Dugjuk a gyűrűt a terembe! Ha bejön ... , mi úgy segíthetünk, hogy miközben a Csön-csön gyűrű-t énekeljük, hangosabban kezdünk el énekelni, ha megközelíti a gyűrű rejtekhelyét, és elhalkulunk, ha távolodik onnan.*

Hangulati zárás

- *A gyerekek teljesen elfáradtak a nagy játékban, ezért mindenki keresett magának egy nyughelyet, ahol álomra hajthatta a fejét. De egyre kíváncsibbak voltak, vajon kié lehet ez a vár...*

(Érdeemes itt egy kis szünetet tartani. A szünetre ajánlható, hogy a diákok megnézzék egymás munkáját. A későbbiekben a csoportmunkához ez segítség lehet az együttgondolkodásban.)

Séta-téma:

Egy kiállítás képei – séta-téma

- Minden séta-téma más és más. Azt a séta-témát hallgattassuk meg a diákokkal, ami közvetlen az adott „kép” előtt hangzik fel.
- Mit kell tenni, ha meghalljátok az ismerős zenét?

(A szünetről visszaérve a gyerekek ismét üljenek körbe. Ha van rá igény, beszélgessenek közösen az élményekről, illetve arról, mit várnak a következő foglalkozástól. De a részletes megbeszélésre a nap utolsó részében lesz idő. A gyerekek a séta-téma felhangzása közben csoportokba ülve ismét helyet foglalnak.)

A ház ura (látás) – 45':

- *Zenehallgatás (Muszorgszkij /Ravel: Egy kiállítás képei – A gnóm)*
 - *A gyerekek reggel furcsa zajra ébredtek. Megérkezett a várkastély ura. Amikor meglátták, még a szavuk is elakadt.*
 - Hallgassátok meg a zenét! Mit gondoltok, hogy nézhetett ki a ház ura?

(A zene meghallgatása előtt ne árulja el a pedagógus, hogy mi a zenerészlet címe. Egy rövid beszélgetést kezdeményezzen, hogy milyennek képzelik el a vár urát.)

- Csoportokban beszéljétek meg, majd a csoportból egy valaki mutassa be, hogy nézhet ki a vár ura! - báziscsoport
- Miért gondoljátok, hogy így néz ki?
- *Érzelmi hangulatok eljátszása csoportmunkában*
 - *Hőseink egy nagyon furcsa embert láttak maguk előtt. Egy gnóm ember állt előttük. Szúrós tekintettel, szótlanul. Csak nézték egymást. A gyerekek nem mertek megszólalni. Hisz olyan csúnya ember volt.*

- Biztos bántani fog! – súgta valaki.

- Vagy bezár a börtönébe! – hallatszott máshonnan.

A gnóm lassan elindult feléjük.

- Szép jó reggelt kívánok gyermekek! Mi járatban vagytok erre, amerre még a madár sem jár?

A gyerekek meglepődtek. Jé, ez a bácsi nem is biztos, hogy gonosz. Pedig ők azt hitték. Elvégre olyan csúnya. És aki csúnya, az gonosz is.

- Eltévedtünk az erdőben, és amikor megláttuk ezt a kastélyt, bejöttünk. Itt töltöttük az éjszakát – szólalt meg váratlanul az egyik kis kalandor, és rámosolygott a gnómra.

- Nagyon jól tettétek, hogy nem maradtatok odakint. Én az éjjel vadászni voltam, ezért nem találtatok itt senkit. De most itt vagyok, és szívesen megmutatom Nektek a vár többi részét is.

Azzal felkerekedtek, és bepillantottak valamennyi szobába.

Érdekes volt, hogy ahány szobába bementek, mindig megváltozott a házigazda tekintete. Hol vidám volt, hol szomorú. Egyszer mosolyogott, másszor majdnem sírt. Hőseink nem tudták miért, de ők is átvették a gnóm hangulatát. Elég volt csak egymás szemébe nézniük. Erről eszükbe jutott egy játék. Mielőtt bementek volna a következő szobába, beküldtek valakit. Amikor kijött, belenéztek a szemébe, és a hangulata alapján próbálták meg kitalálni, mit fognak odabent látni.

- Játsszunk! Minden csapat talál egy borítékot az asztalán. Nyissátok ki! Olvassátok el azt a szót, amit találtok benne! Gondoljátok ki, vajon milyen szobába mennétek be, hogy ezt az érzést érezzétek, amit a papíron olvastatok! Próbáljátok meg csak a szemetekkel kifejezni ezt az érzelmet!

(A papírra csoportonként egy-egy érzelmet írjon fel a pedagógus. Adott idő múlva egy adott csoport kezdi a bemutatást. A csoport minden tagja odamegy egy másik csapathoz, és megpróbálja csak a szemével kifejezni a kapott érzelmet. A többi csapat megpróbálja kitalálni, mit látnak. A csapatoknak arról is véleményt kell formálni, hogy milyen szobából jöhettek ki a bemutató gyerekek. Ezt a bemutatást minden csoporttal vigyük végig.)

- Az egyes csapat tagjai kezdik a bemutatót. Mindenki húzza ki, melyik csapatnak mutatja be, hogy milyen érzelem van a papírján! Menjetek oda a választott csapathoz! Mutassátok be az adott szót úgy, hogy nem szólalhattok meg! Egy perccetek van!
- Találjátok ki, milyen érzelmet fejez ki a társatok, és vajon mit láthat abban a szobában, ahonnan kijött!

(Előre beszéljék meg, hogy mennyi idő van a bemutatásra, és mennyi idő van a szoba titkának megfejtésére. Nem baj, ha a szoba titka más és más. Sőt!)

Beszélgetés a szobák titkairól

- Milyen érzelmeket láttatok?
- Milyen szobákból jöhettek ki a társaitok? Miket láthattak?

Hangulati lezárás

- Mire minden szobát végignéztek, egészen összebarátkoztak a gnómmal.
- Mondd csak mi a neved? – kérdezték a vár urától a gyerekek.
- Bonifácnak hívnak.

A gyerekek is bemutatkoztak Bonifácnak.

- Gyertek csak, mutatok Nektek még valamit. Azzal kitárta a bejárati ajtót.

Séta-téma:

- Egy kiállítás képei – séta-téma

(A szünetben a tanító rendezze át a termet a gyerekek bevonásával. A padokat tolják félre úgy, hogy a harmadik foglalkozás elején valamennyi gyermek kényelmesen elfeküdhessen a terem valamely részében. Ajánlatos már előre polifoam-ot vagy takarókat bekérni erre a napra, hogy a diákoknak ne a kemény padlón kelljen feküdniük, és lazítaniuk.)

A kert (szaglás) 45':

Lazító gyakorlat

- *Bonifác egy kertbe kalauzolta kis barátait. A saját kertjébe, melyet ő maga ápol és gondozott.*
- Helyezkedjete el a takarókon, polifoam-okon. Kényelmesen, ne szorítson semmi, ne zavarjon semmi.
- Bekapcsolok egy kis zenét. Csukjátok be a szemeteket! Lazítsátok el az izmaitokat! Figyeljete a légzésetekre! Lassan lélegezzete! Képzeljete el, milyen lehetett az a kert, amit a kalandoraink láttak! Figyeljete meg, láttok-e virágokat. Milyen virágokat láttok? Milyen színeket láttok? Hogy helyezkednek el a növények a kertben? Láttok-e állatokat a kertben?

(A lazító gyakorlathoz szükséges egy relaxációs zene. A gyerekeknek adni kell egy kis időt, hogy lenyugodjanak. Halkan, kedvesen adjuk az utasításokat. A kérdések között adjunk egy kis időt a képzelet szárnyalására. A gyakorlat végén jelezzük, hogy lassan térjenek vissza a valóságba. Adjunk időt a visszaállásra.)

- Lassan búcsúzzatek el a kiskerttől. Nézzetek végig rajta még egyszer, és nyugodtan nyissátok ki a szemeteket!
- Vegyetek elő a kalandfüzeteiteket, és rajzoljátok le, milyennek láttátok a kertet!

(A terem különböző pontjaira érdemes rajzeszközöket letenni a gyakorlat után, hogy a gyerekeknek ne kelljen keresgélni. Amennyiben mindenkinek saját színes, zsírkrétája van, úgy azt a foglalkozás elején készíttesse ki a tanító.)

Illatminták szaglása

- *A gyerekek ámulva nézték a kert növényeit. Ahogy egyre közelebb mentek a virágokhoz, úgy erősödtek fel az illatok is.*
 - *Érzitek ezt a finom levendula illatot?*
 - *És a citromfű illatát?*

Bonifác csak mosolygott a gyermekeken. Egyszer csak eszébe jutott valami:

- Játsszunk! Mutatok egy illatot! Szagoljátok meg, és keressetek hozzá valamilyen színt!

A kalandorok lelkesen vállalták a feladatot. Orruk újabb és újabb illatokat szagolt. De ők csak nevettek, és hangosan kiabálva próbálták kitalálni, melyik illat milyen színű lehet.

- *Hú, ez egy finom illat, nekem a kék jut róla eszembe.*
- *Nekem inkább egy sárgához hasonlít.*
- *Dehogy, hiszen ez lila illat.*

- Játsszunk mi is! Üljetek össze a csapatotokkal! Szagoljátok bele az előttetek látható illatmintába! Találjátok ki, minek az illata lehet! Próbáljátok meg színt keresni ehhez az illathoz! A tapasztalataitokat írjátok le a kalandfüzeteetekbe!

(A tanító a szünetben egy tálcára készítsen annyi illatmintát, ahány tanuló jár az osztályba. Amikor erre a feladatra kerül sor csapatonként helyezzen a földre (merthogy az asztalokat összetolták a szünetben) mindenkinek egy-egy illatmintát. A gyerekek a csapaton belül cserélgessék a mintákat, és a kalandfüzet megfelelő részében jegyezzék le az illatokat, és színezzék ki a megfelelő helyen a rubrikát. Színezés után tegyék félre a ceruzákat, hogy újra fekhessen mindenki.)

Zenehallgatás (Muszorgszkij /Ravel: Egy kiállítás képei – Tuileirák kertje)

- Feküdjetek vissza! Csukjátok be a szemeteket! És most hallgassátok meg, milyen is volt Bonifác kertje.
- Rajzoljátok le a kalandfüzeteetekbe, ez a kert milyen lehet. Milyen színei vannak Bonifác kertjének?

- *Hangulati lezárás*
 - *-Ti is érzitek azt, amit én? – kiáltott fel hirtelen az egyik kisfiú.*
 - Igen-igen – felelték többen is.*
 - Ugyanaz a hívogató, csalogató érzés, mint az erdőben, csak most sokkal erősebb! Vajon mi lehet ez? Körbenéztek.*
 - Odanézzetek! Egy boszorkány közeledik. Csak úgy sűvít a szél a seprűje alatt! Valóban. Egy kortalan boszorkány repült el a kert fölött. Egyenesen a fejük felett. Hőseink tátott szájjal figyelték őt. A banya egyik pillanatról a másikra eltűnt a szemük elől. Berepült a vár egyik ablakán, egyenesen a konyhába.*
 - Ó Sarolta, a feleségem. Bizony, ő egy boszorkány. Most hozta a reggelinket. Biztosan megéheztetek már!*
 - Egy boszorkány konyhájában együnk? – hüledezett az egyik kisfiú.*
 - Ugye nem kell kígyónyelvet és békanyálat ennünk? – fintorodott el egy kislány. Bonifác csak mosolygott.*
 - Dehogy. A boszorkányok, legalábbis az én kedves feleségem, csak egészséges étkeket eszik. Gyertek, nézzünk be a konyhába!*

Séta-téma:

- Egy kiállítás képei – séta-téma

(A szünetben a tanító készítse ki csoportonként a kóstolnivalókat, és frissítse fel az illatmintákat, amiket az előző foglalkozáson használtak. A termet ehhez a foglalkozáshoz vissza kell rendezni csoportmunkához.)

A boszorkánykonyha (ízlelés) - 45':

Daltanulás

- *A gyerekek félve közeledtek a konyha felé. Előre elképzelték, hogy a konyhában milyen látvány tárul majd eléjük. A tűz fölött, üstökben mindenféle kotyvalék rotyog, fertelmes szagok terjengnek a levegőben. Ehhez képest egy vidáman csengő női hang ütötte meg a fülüket.*
 - A banya énekel – súgta oda valaki a társának.*
 - Bizony, és nem is ülhettek le az asztalhoz, míg meg nem tanuljátok ezt a dalt Ti is – felelte vidáman a boszorkány, akinek olyan éles hallása volt, hogy meghallotta a suttogást is. A korgó gyomrú gyerekeket nem kellett biztatni.*
- Tudjátok melyik dalt tanulták meg a gyerekek? Eléneklek. Tanuljátok meg Ti is!
- /dal kottája: 1. számú melléklet/

(A tanító énekelje el a Borsót főztem kezdetű gyermekdalt, közben mutogassa is a hozzá kapcsolódó mozdulatokat. Egy gyermekdalt könnyebb megtanítani, ha mozgás kíséri az éneklést.

A négy alapíz

- *A nagy éneklés után még nagyobb volt a meglepetés. A konyhába belépve barátaink nem láttak gőzölgő üstöket, nem éreztek, orrfacsaró bűzt. Láttak viszont a konyha közepén egy hatalmas piramist. Az alakja olyan volt, mint az igazi egyiptomi építmények. Csakhogy ez a piramis kisebb volt, átlátszó volt, és ott pörgött a konyha közepén, mintha csak egy kacsalábon forgó palota lett volna.*
 - Gyertek csak beljebb! Nem illik megállni a küszöbön – mondta szelíden mosolyogva a boszorkány.*
 - Szervusztok, engem Saroltának hívnak.*
 - Jó napot kívánunk! – harsogták szinte egyszerre a gyerekek.*
 - Látom, felkeltette a figyelmeteket ez a varázs-piramis. Bizony, nem akármilyen piramis ez, hanem egy táplálkozási-piramis. Aki ügyesen válogat róla, egészséges maradhat öreg koráig.*

- *És van valami titka? – kérdezte egy kisfiú.*
- *Van bizony. De mielőtt elárulnám ezt a titkot, mutatok Nektek még valamit. Azzal térült-fordult, s konyha pillanatok alatt megváltozott. Az asztalok roskadásig megteltek finomabbnál finomabb ételekkel és italokkal. A kalandoroknak egyből korogni kezdett a hasuk.*
- *Gondolnátok, hogy bármi, amit eszünk tulajdonképpen 4 egyszerű ízből áll össze?*
- *Az nem lehet! – kiáltott fel valaki.*
- *Pedig így van. Ha nem hiszitek, tegyünk egy próbát!*

- *Tegyünk egy próbát mi is!*

(A kóstolgatás során a gyerekek felismerik, hogy minden a 4 alapízről áll össze. Olyan élelmiszereket kóstoltassunk, aminél jól megkülönböztethetőek és elkülöníthetőek az alapízek.)

Illatminták és alapízek párosítása

- *Sarolta és Bonifác elégedetten mosolyogtak össze, amikor látták, hogy vendégeik megtalálták az alapízeket.*
- *Láttalak Titeket a kertben szaglászni. Mit gondoltok, az illatoknak lehet valamilyen íze? Tegyünk erre egy másik próbát!*
- *Szagoljátok meg újra az illatmintákat! Próbáljátok meg találni mindegyikhez egy-egy alapízt! A tapasztalataitokat (egy-egy szó) jegyezzétek fel a kalandfüzetetekbe!*

Táplálék-piramis

- *- Most, hogy már megismertétek a négy alapízt, ismerjétek meg az én varázspiramisomat!*
- Azzal Sarolta suhintott egyet a levegőbe. A piramis mozgása lelassult.*
- *De hiszen ez a piramis ételekből áll! – csodálkozott az egyik gyermek.*
- *Nézzétek csak, mennyi minden van az aljában, és milyen kevés a tetejében!*
- *mutatott rá a különbségekre egy másik kisdíák.*
- *Bizony, a piramisban nem egyenlő mennyiségben találjátok meg az ételeket. Ami a legalján található, abból kell napjában a legtöbbet enni. Ami a tetején, abból pedig a legkevesebbet.*
- *Miből kell naponta többet enni, és miből egyre kevesebbet? Megtudhatjátok, ha kirakjátok ezt a puzzle-t!*
- */táplálékpiramis képe: 2. számú melléklet/*

(A csapatoknak a táplálékpiramisról kell egy képet kirakniuk. Ellenőrizni a kalandfüzetükben tudják a megoldást.)

Zenehallgatás (Muszorgszkij /Ravel: Egy kiállítás képei – Baba Yaga kunyhója)

- *- Melyik íze kedved Te leginkább? – kérdezte egy kislány a boszorkányt. Ez egy nehéz kérdés. De ha figyelmesen hallgatsz, meghallod!*
- *Hallgassátok meg a következő zenebejátszást! Nektek milyen ízű leginkább ez a zene? Van-e olyan étel, ami eszetekbe jut erről a muzsikáról?*

(Ez egy nehéz feladat. A tanító szorgalmazza a diákokat, hogy próbálják meg csukott szemmel elképzelni a feladatot. De lehet rajzolni is közben. Azt az ételt, ami eszükbe jut a zene hallgatása közben.)

Séta-téma:

- *Egy kiállítás képei – séta-téma*

A tyúkudvar (tapintás) – 45’:

- *Zenehallgatás* (Muszorgszkij /Ravel: Egy kiállítás képei – Kiscsibék tánca a tojáshéjban)
 - *Bonifác szélesre tárta a konyhaablakot, és hosszasan fülelt. Majd hirtelen feleségéhez fordult, és mosolyra húzódott a szája.*
- *Azt hiszem, hamarosan többen leszünk!*
Hőseink csak csendben füleltek. Tekintetükben kíváncsiság látszott. Legszívesebben egytől egyig kihajoltak volna az ablakba, hogy űk is megtudhassák, kik érkeznek még az ódon várkastélyba. A válaszra nem kellett sokáig várniuk.
- *Gyertek velem! – mondta Bonifác, és már indult is a kert felé. Csakhogy útja most az istállóba vezetett.*
Ekkor már a gyerekek is tudták, mit kell hallani.
 - Mit gondoltok, kik érkeztek a kis csapat közé? Ha figyelmesen hallgatjátok a következő zenerészletet, rá fogtok jönni
- *Zenei élmények megjelenítése* szóban és rajzban
 - Rajzoljátok le, kik születtek meg az istállóban!
 - Ki mit rajzolt? Miért éreztet az, hogy ... született?
 - Fogtatok már a kezetekben kiscsibét? Milyen érzés?
- *Tárgyak tulajdonságainak vizsgálata* tapintás alapján
 - Hoztam egy dobozt, amibe elrejtettem bizonyos tárgyakat! A két lyukon dugjátok be a kezeteiket, és tapintás útján mondjátok el, mit fogtok a kezetekben! A többieknek kell kitalálni!

(A doboz oldalán két akkora lyuk van, melybe belefér egy kisdíák keze, de nem látszik ki belőle semmi. Egy gyerek belenyúl, és a többiek barchobaszerűen kérdezhetik társukat, aki egy-egy tulajdonságot mond az adott tárgyról. Cél, hogy kitalálják, mi van a nebuló kezében.)

- Képválogatás és beszélgetés csoportmunkában- adabázis, kooperatív szerepek megbeszélése
 - Nézegessétek meg a képeket, amiket a borítékban találtok!
 - Beszélgetsetek arról, ki szimpatikus, és miért, és ki nem az.

(A fotókon vidám illetve szomorú arcokat, fehér és színes bőrű emberek, sérült emberek, roma gyerekek és felnőttek arcvonásait láthatják.)

- *Zenehallgatás* (Muszorgszkij /Ravel: Egy kiállítás képei – Kiscsibék tánca a tojáshéjban)
 - Minden csoport nyissa ki a borítékját! Nézzétek meg a képet! Ti most ez a gyermek vagytok. Meghallgatjuk még egyszer a zenerészletet! Képzeljétek el, hogy láthatja ez a gyermek ezeket a csibéket! Beszéljétek meg a csapattal, és rajzoljátok le!

(A borítékban egy-egy tőlünk eltérő gyermek arc képe látható. Pl.: néger, roma, indián, kínai, vak, down-kóros stb. A feladat során a gyerekek beleképzelik magukat, hogyan képzelel el az adott gyermek ugyanezt a zenét. Csapatonként egy rajzot készítenek. A rajz végén összehasonlítják a munkákat. Észre kell vetetni, hogy a rajzok hasonlítanak, és meg kell említeni, hogy minden ember más, de mégis minden ember egyformán kincs.)

- Kitűzöm a képeket, és aláteszem a rajzokat.
- Mit vesztek észre?
- Hogy lehetséges ez?

Séta-téma:

- Egy kiállítás képei – séta-téma

Minden jó, ha jó a vége (összefoglalás) – 45’:

- Rendszerezés csoportmunkában (diákkvartett)
 - *A tyúkanyó büszkén kapirgált az udvarban. Napos csibéi érdeklődő tekintettel, még kicsit bizonytalan léptekkel követték anyjukat mindenfelé. A többi állat is érdeklődve nézte az új jövevényeket.*
 - *Sajnos, lassan indulnunk kell! – mondta szomorúan az egyik kisleány.*
 - *Pedig még úgy maradnánk! – folytatta egy kisleány.*
 - *Nem lehet, otthon már várnak rátok. De tudnotok kell, hogy nagyon örültünk a látogatásotoknak – simogatta meg az egyik gyermek feje búbját Bonifác.*
 - *Várunk Benneteket legközelebb is! – mondta vidáman Sarolta, és felpattant a seprűjére. Ő már új kalandra indult, mert érezte, hogy az erdőben már egy másik kis csapat várja csalogató, hívogató segítségét.*
 - *Bonifác, a gnóm kikísérte vendégeit a kőfal kapujáig, és búcsúzkodni kezdett.*
 - *Ha otthon megkérdezik Tőletek, mit tanultatok a nagy kaland során, mit fogtok válaszolni?*
 - *A gyerekek végiggondolták, mit kaptak ettől a kalandtól, és ezt el is mesélték Bonifácnak. Aztán búcsút intettek, s elindultak hazafelé. S az ódon várkastélyt elnyelte az erdő sűrűje.*
 - Gyűjtsétek össze, mit tanultatok a mai nap!

(A diákkvartett során az összes kérdés feldolgozható. A tanító figyeljen arra, hogy minden kérdésnél más legyen a szóvivő, az időmérő, a szervező és a csendfelelős is. Mivel ez egy rendszerezés, még intenzívebb legyen a pozitív visszajelzés, mint a nap folyamán.)

A projekt értékelése:

- A szerződés szövege alapján a projekt értékelése (20’)
 - egyéni értékelés a kalandfüzetben
 - Mi tetszett? Miért?
 - Mi nem tetszett? Miért?
 - Hogyan értékelitek a saját munkátokat?
 - Mit tanultatok magatokról?
 - csoportértékelés - kerekasztal
 - Mit vállaltunk?
 - Meg tudtuk valósítani a céljainkat?
 - Ha újra kezdenénk, mit terveznétek másképp?
 - Én így értékelem a Ti munkátokat...

Hangulati lezárás:

- Rajzolja le ezt a várat, az összes szereplőjével, együtt, közösen!

(A tanító ragasszon össze annyi csomagolópapírt, hogy valamennyi diák elférjen körülötte. A gyerekek közösen megbeszélve rajzolják le a mese helyszínét, szereplőit. Mindenki tegye bele a saját munkáját egy nagy, közös képbe.)

B. Az egyhetes projekt

Az egyhetes projektterv felépítése eltér az egynapos projektől, de tartalmában hasonló. Több lehetőség van a tanórára jellemző feladatokra.

1. Nap: Élünk és létezünk

A foglalkozás célja:

Az első nap a téma kifejtéséről, a lehetőségekről és a tervezésről szól.

Fontos ismeretek, beszélgetési lehetőségek:

- élőlények és élettelen dolgok közötti különbségek összefüggése
- az élet feltételeinek megláttatása
- az ember kiemelkedő szerepe az élőlények közül
- az élet fontossága, folyamatossága, értékének tudatosítása

A foglalkozás előkészítése:

- terem átrendezése kooperatív munkához
- előzetesen gyermekkori fényképek bekérése gyermekenként (ez lehet munka közben is, nem feltétel, hogy első napra legyen)
- szükséges eszközök: csomagolópapír, ceruzák, mérőszalag, tempera, víz

Kompetenciák:

Személyes kompetenciák

- belső motiváció ébren tartása
- hangulatváltozás felismerése
- testbeszéd
- testi, fizikai kontaktus gyakorlása
- pozitív énkép alakítása

Szociális képességek

- együttműködés képessége
- előítélet-mentes gondolkodás fejlesztése
- kooperációs képesség
- tolerancia
- szabályelfogadás
- idővel való gazdálkodás

Kognitív kompetenciák

- feladatvállalás
- gondolatok megfogalmazása, megjelenítése
- képi információ feldolgozása
- helyes kérdésfelvetés és következtetések levonása
- nonverbális kommunikáció fejlesztése
- érzések bemutatása, megfogalmazása, megjelenítése
- illemszabályok (múzeumi viselkedés gyakorlása) megfogalmazásának képessége
- véleményalkotás képessége
- szókincsbővítés
- értékelés, önértékelés
- megfigyelés, rendszerezés

A csoportalakítás:

- vegyes csoportképzés

A tanító előre összeállítja a csoportbeosztást, ügyelve arra, hogy minden csoportban legyenek mindenféle képességű gyermekek, és lehetőség szerint figyelve a nemek közötti egyenletes arányokra is.

A választott csoportok névsorának listáját beleteszi egy borítékba, és minden csoport borítékját leteszi egy asztalra. Amikor csoportmunkára kerül sor, a gyermekeknek meg kell keresni, hogy hol találják meg a saját nevüket, és oda kell ülniük az adott feladathoz.

A foglalkozás menete:

Nyitás:

Élő és élettelen dolgok válogatása képek alapján – báziscsoport (15')

- Válogassátok szét a képeket valamilyen szempont szerint!
- Milyen csoportokat alakítottatok?
(megbeszélés szóvivők segítségével)

Miben hasonlítunk, miben különbözünk a növényektől, állatoktól? – csoportmegbeszélés (5')

- megbeszélés szóvivők segítségével

Egy növény megszületésének eljátszása (15')

- Képzeljétek el, hogy Ti magocskák vagytok a földben. Feküdjete le a földre, és amikor úgy érzitek, hogy megszületnétek, bújjatok elő, és mosolyogjatok rá az élető Napra!
- Érzések, gondolatok közös megbeszélése körben

„Mi lenne, ha..”- önismereti játék (35')

- Egy varázsló járt közöttünk, és mindenkit elvarázsol valamilyen növénynek vagy állatnak! Te mi lennél, ha Téged is elvarázsolna ez a varázsló? Rajzold le magad!
- közös megbeszélés körben

(A pedagógus jegyezze le a gyermekek gondolatait, de ne kezdjen el mélyen vájkálni az okokban!)

Az emberi élet folyamata (15')

- Játsszuk el! Hogy néztetek ki születéskor, óvodáskorban, alsósként, felsősként, középiskolásként, egyetemistaként, családalapításkor, nagyszülőkként?

(A pedagógus a fontosabb életszakaszokat említsse meg, és hagyjon időt arra, hogy a gyerekek beleképzeljék magukat a szerepbe)

- Milyen érzés volt? Melyiket volt a legkönnyebb eljátszani, melyiket a legnehezebb?
(megbeszélés csoportokban, konklúziók elmondatása a szóvivőkkel)

Beszélgetés az élet fontosságáról, múlandóságáról – háromlépcsős interjú (10')

(A pedagógus vezetésével egy beszélgetés induljon el, amelyben felmérheti, hogy a gyerekeknek milyen fontos az élet, mint olyan. Nehéz feladat!)

Mesehallgatás:

Hoztam Nektek egy mesét! Hallgassátok meg! (5')

Méliusz Anna és Méliusz József: Okos volt-e Okos Marci? – 1. rész

- /mese szövege: 3. számú melléklet/

Mese feldolgozása – csoportmegbeszélés (10')

- Ti mit gondoltok?
- Megérdemli Marci az ajándékokat?
- Ti el tudnátok aludni Marci helyében?
- Ti milyen nagy csínt követtetek már el? Kiderült?

Beszélgetés:

Beszélgetés a gyermekkori emlékekről, élményekről – páros szóforgó(15')

- Nektek is meséltek a születésetekről?

(egy saját csecsemőkori kép megmutatása)

- Mit tudtok a születésetekről?
- Mikor kezdtetek el járni, beszélni?
- Mi volt az első szavatok?
- Most mennyit változtatok?

(további lehetőségek a 3-4 hetes projekt tematikájában)

Mérés:

Magasság mérése (15')

- Mekkora vagytok most? Mérjük meg a magasságotokat csoportonként!
- mérés csoportmunkában
- megbeszélés szóvivők segítségével

(További lehetőség van arra, hogy a mérésnél előbb a gyerekek jöjjenek rá, mivel kellene mérni. A becslést is lehet gyakorolni, és magassági versenyt is lehet szervezni.)

(további lehetőségek a 3-4 hetes projekt tematikájában)

Szerződés-kötés

Ötletroham (10')

- Vegyétek elő azt a csomagolópapírt, amit az asztal sarkára tettem! Gyűjtsétek össze, és írjátok le, mi az, amivel szívesen foglalkoznátok, ha egy hétig magunkkal ismerkednénk!

(Fontos, hogy amennyiben első osztályban tartja valaki ezt a projektet, minden csoportban legyen olyan gyermek, aki tud már írni. Ha ez nem megoldható, akkor ezt az ötletrohamot a tanító is összeírhatja, akár megtartva a csoportokat, akár frontálisan)

- azonos és eltérő ötletek megbeszélése szóvivő segítségével

Szerződés-kötés (15')

- Mit tudunk vállalni erre az egy hétre?
- Mi legyen a témánk zárása?
- Mire szerződünk?
- Szerződés „aláírása” ujjlenyomattal

Hangulati zárás:

Dalosság elmutogatása (5')

- A fejem, a lábam ...

Énekeljük el, és játsszuk el!

- /a dal kottája: 4. számú melléklet

(további lehetőségek a 3-4 hetes projekt tematikájában)

2. Nap: Az arc

A foglalkozás célja:

Ezen a napon a gyerekek megismerkedhetnek a saját és más arcokkal. Megfigyelhetik, hogy valamennyi érzékszervünk megtalálható ezen a testrészünkön. Megfogalmazhatják érzéseiket a saját illetve mások arcáról.

Fontos tudatosítani, hogy mindenki egyedi és megismételhetetlen, valamint azt, hogy mindenki egy külön kincs!

Ha lehetőség van rá, akár egy osztály-arc kiállítást is lehetne szervezni.

A foglalkozás előkészítése:

- terem átrendezése kooperatív munkához
- szükséges eszközök: gyermekenként egy kistükör, rajzlap, festékek, zsírkréták, vizuális eszközök, Szinonima szótár, képek sokszorosítva,
- csoportvezetőkkel az aznapi munka megbeszélése

A csoportalakítás:

- vegyes csoportképzés - embermozaik

Nyitás:

Dobozban tükör (25')

- Hoztam egy dobozt, hatalmas kincset láthattok benne! Nézzetek bele, de ne áruljátok el a társaitoknak, hogy mit láttok!
- beszélgetés közösen, körben

(A beszélgetés vezérfonala az emberi személyiség, mint érték legyen, függetlenül a bőrszíntől, nemzetiségtől, vallástól, bármitől. Jelen pillanatban csak azt kell tudatosítani, hogy mindenki értékes ember!)

Beszélgetés:

- beszélgetés a tükör szerepéről konkrét és átvitt értelemben (15')
 - Hol használunk tükröt? (fodrász, ruházati bolt, kozmetika, balett, közlekedés stb.)
 - Melyik mesében szerepel tükör? (Hófehérke)

(további lehetőségek a 3-4 hetes projekt tematikájában)

Megfigyelés:

- érzések megfigyeltetése az arcon arcvonások, mimika (15')
 - Vegyetek el egy-egy tükröt (vagy vegyék elő a saját kis tükreiket)!
 - Milyenek látjátok magatokat a tükörben?
 - Milyen érzéseket tudtok kifejezni az arcotokkal?
 - Miért mondják: A szem a lélek tükre?

Szinonima-keresés

- Szinonimák gyűjtése csoportokban (40')
 - csoportalkotás (lásd napi felvezető)
 - 6 csoport négy kifejezése borítékban
 - Először magatoktól, majd a Szinonima szótár segítségével keressetek minél több rokon értelmű kifejezést az adott szóról! Írjátok le a talált szavakat az asztalon található papírra!

(Ennek a feladatnak előfeltétele, hogy minden csoportban legyen olyan diák, aki már tudja az ábécét, és olyan is, aki használja a szótárakat. Mellesleg ez tananyag is, és folyamatos szoktatásnál nem gond. Viszont új anyagként is beemelhető, és még a betűrendnek is megláttatja az értelmét ez a feladat – a betűrend birtokosa könnyebben eligazodik a szótárakban)

haragos: dühös, harapós, mérges, bosszús, indulatos, ingerült, bős, pipás, zabos

vidám: jókedvű, víg, derűs, örömteli, vidor, kedélyes

csodálkozó: álmétkodó

szomorú: szomorkás, bánatos, bús, búbánatos, komor, búskomor, mélabús, savanyú, elszontyolodott, örömtelen, levert.

síró: pityogó, nyafogó, rívó, hisztis

szeleburdi: szeles, szeleskedő, hebehurgya, hebrencs, kelekótya, kapkodó

- megbeszélés szóvivők segítségével

(adatok rögzítése a táblán vagy jól látható helyen – többen a táblánál)

Dalosjáték:

- Ciróka, maróka eléneklése és eljátszása (10')
 - Óvodából ismeritek már a most következő dalosjátékot!
 - Keressetek egy párt magatoknak, álljatok szemben vele!
- /a dalosjáték kottája: 5. számú melléklet/

(Ha megoldható, minden gyermek minden gyermekkel álljon párba. Ez a testi érintés miatt is fontos, a bizalomépítés miatt is. Hangsúlyozzuk ki, és erősítsük meg a gyerekekben, hogy milyen nagy bizalom kell ehhez a gyakorlathoz, hiszen az arcunk az egyik legintimebb testrészünk!)

Beszélgetés:

- külső tulajdonságok megbeszélése (10')
 - Vizsgáljuk meg az arcunkat újra, a tükör segítségével!

(beszélgetés azokról a külső tulajdonságokról, amik az arcon láthatók)

- Játék: egymás felismerése az arcon látható külső tulajdonságok alapján (15')
- Írjátok fel egy lapra azokat a külső tulajdonságaitokat, amikről biztosan Rátok ismerünk! Tegyétek bele ebbe a kosárba! Húzzunk belőle! Ki ő?

Játék a szimpátiával:

képek válogatása, és beszélgetés – kerekasztal (20')

- Nézegessétek meg a képeket, amiket a borítékban találtok!
- Beszélgetsetek arról, mit gondoltok a képeken látható emberekről. Milyen ember lehet? Milyen tulajdonságai vannak?

(A fotókon vidám illetve szomorú arcokat, fehér és színes bőrű emberek, sérült emberek, roma gyerekek és felnőttek arcvonásait láthatják. Essen szó arról, hogy az ember érzelmei miatt, a bőrszíne miatt képesek vagyunk ítélni.)

Lehetséges kérdések, gondolatébresztők (30')

- Ki volt szimpatikus a csoport minden tagjának? Miért?
- Ki nem? Miért nem?
- Milyen érzéseket ébresztett bennetek ez a kép? (rámutatni bármely „eltérő” arcvonásra)
- Mitől más ő, mint mi?
- Vajon a természete is más lehet?

Önarckép:

- *Művészek önarcképének nézegetése* – kerekasztal (10')
 - Milyennek látjátok ezeket a képeket?
 - Milyen érzéseitek vannak?
 - Milyen technikával készültek ezek a képek?
- *Önarckép készítése szabadon választott technika alapján* (30')

(további lehetőségek a 3-4 hetes projekt tematikájában)

Hangulati zárás:

- elkészült munkák kiállítása (5')

(a munkákat folyamatosan tehetik ki, majd zárásképp végignézhetik, mint egy igazi kiállítást)

3. Nap: A szem a lélek tükre

A foglalkozás célja:

A harmadik napon a szemet vizsgáljuk, mint érzékszervet, mint tekintetet, mint kifejező eszközt. Ezzel kapcsolatban kitérünk a látássérültekre, akik szintén értékes emberek, és a látásuk elvesztésétől nem „alacsonyabb rendű” emberek.

Azért kap külön napot ez a téma, mert az érzékelésünk ingereinek több, mint 80%-át látás útján nyerjük. Tehát, az előítéleteink kialakulásában is fontos szerepe van a tekintetnek és a látásnak.

A foglalkozás előkészítése:

- terem átrendezése kooperatív munkához (a forgószínpad miatt más lehet a rend, mint az előző napokban)
- szükséges eszközök: varázsdoboz, belevaló különleges tárgyak, braille-írással ellátott lap vagy könyv, „betörő sapka” vagy sál, papír, ceruza, feladatlapok

A csoportalakítás:

- Embermozaik

A forgószínpad:

A gyerekek csoportonként oldanak meg különböző feladatokat, mintegy akadályversenyszerűen. Minden állomáson adott ideig tartózkodhatnak. A diákkvartett technikája segít a hatékony megvalósításban. Az idő lejártakor a csoportok egy állomással arrébb mennek, és ott is megoldják a feladatokat. Az utolsó állomás után értékeljük a munkát.

Nyitás:

varázsdoboz – mozgásos csoportforgó (25')

- Hoztam egy dobozt, amibe elrejtettem bizonyos tárgyakat! A két lyukon dugjátok be a kezeteket, és tapintás útján mondjátok el, mit fogtok a kezetekben! A többieknek kell kitalálni!
- Szótagoljuk le a kitalált szavak nevét!
- Hallotok-e benne ... hangot? Hányadik ez a hang?
- Hány magánhangzó van ebben a szóban?

Beszélgetés:

beszélgetés a látásról (20')

- Van-e olyan tulajdonsága a tárgyaknak, amire csak akkor tudna válaszolni ..., ha látná? (szín)
- Miért fontos a szem? (ingerfelvétel 80%-a)
- Tudjátok-e, mi az, ami minden embernek más? (retina, ujjlenyomat)
- Hogyan olvasnak a vakok? Nézzétek meg ezt a lapot. Ilyen egy vak iskolás olvasókönyve. Mit vesztek észre?

(A tanító olvasson utána, mi a lényege és a technikája a braille írásnak.)

(további lehetőségek a 3-4 hetes projekt tematikájában)

Játék:

„vakvezetés” (5')

- Hogy érezheti magát egy vak? Válasszatok egy párt magatoknak! Az egyikőtök csukja be a szemét! A másiktok vezesse úgy a teremben, hogy halkán mondja a nevét, folyamatosan, hogy követni lehessen. Úgy vezessétek egymást, hogy ne menjetek neki semminek! Szólok, ha cseréljétek!

érzések megfigyeltetése a tekintetben – páros munka (10')

- A kosárban találtok mindenféle tulajdonságot. A feladat az, hogy aki húz belőle,

vegye fel a sapkát, hogy csak a szeme látszódjon. A többieknek fel kell ismernie, milyen tulajdonságot mutat a sapkás gyermek.

- Tulajdonságok: vidám, szomorú, rosszkedvű, haragos, csodálkozó, buta, okos, undok, meglepődött, mosolygó stb.
- Nehéz volt csak a szemetekkel érzékelteni, hogy mi ez az érzés, amit el kellett mutogatni?

Forgószínpad: (160')

1. állomás: szövegfeldolgozás a szemről (20')
 - Olvassátok el a szöveget, és töltsétek ki a feladatlapot!
 - /szöveg: 6. számú melléklet/
 - /feladatlap: 7. számú melléklet/
2. állomás: duplafirka (20')
 - Alkossatok egy közös rajzot, amelyben mindkét kezetekkel rajzoltok egyszerre! (szimmetrikusan)
 - Először gyakoroljatok így rajzolni egyesével, majd tervezetek egy közös képet, melyen mind a négyőtök munkája látható!
3. állomás: logikai feladatok (20')
 - Oldjátok meg a logikai feladatokat!
 - /logikai feladatok: 8. számú melléklet/
4. állomás: A szem és a látás hívóképének megtervezése (20')
 - Tervezzétek meg a látás érzékszervének hívóképét!
 - Gondoljátok végig, mi mindent láthatunk, és ehhez is tervezetek hívóképeket!

(A hívókép az a piktogram, amit a gyerekek terveznek egy-egy érzékszerv és az érzékelés memorizálásához. Pl. szem, mint érzékszerv; szivárvány, mint szín; logikai elemek, mint forma)

5. állomás: Keresd a különbségeket! (20')
 - A feladatokban a két kép között több-kevesebb eltérés található. Keressétek meg valamennyit!
 - /különbségek keresése: 9. számú melléklet/
6. állomás: képességfejlesztő feladatok (20')
 - Oldjátok meg a feladatokat!
 - /feladatok: 10. számú melléklet/
7. állomás: szólásmagyarázat (20')
 - Olvassátok el a szólásokat, közmondásokat!
 - Keressétek meg, melyik mit jelent! (párosítós játék- ellenőrzés kód segítségével)
 - Válasszatok ki egyet, és készüljétek fel az eljátszására!
 - /szólások és megfejtéseik: 11. számú melléklet/

Megbeszélés – kerekasztal (20')

- Tapasztalatok, élmények megbeszélése, értékelés, önértékelés
- Pozitívumok kiemelése személyenként!

Szólások bemutatása – csoportforgó (10')

Hangulati zárás:

„kapus játék” (5')

- Álljatok körbe, fogjátok meg egymás kezét! Egy valaki menjen ki, ő lesz a kapunyitó. Míg ő kint van, a körben állók közül válasszatok ki két egymás mellett álló gyermeket, ők lesznek a kapuk. Amikor bejön a „macska”, beáll a kör közepére. Feladata, hogy nézzen a körben állók szemébe. Meg kell keresnie a kaput. Az a két ember, aki a kapu, hívogatja a szemével, a többiek taszítják. Csak a szemmel lehet csalogatni, semmilyen más mozdulattal, hanggal, kacsintással stb. nem lehet segíteni.
- Az a jó, ha megtaláljátok ezt a kaput. Nagyon nehéz feladat, ne adjátok fel, ha nem sikerül elsőre!

4. Nap: A többi érzékszervünk

A foglalkozás célja:

A mai nap a másik négy érzékszerv kerül a középpontba. Azért így, összesűrítve, mert az egyhetes projektben nincs lehetőség minden érzékszervre egy vagy akár több napot is áldozni. (a 3-4 hetes projektben erre több lehetőség van)

A foglalkozás előkészítése:

- terem átrendezése kooperatív munkához
- szükséges eszközök: papír, ceruza, feladatlapok, kóstoltatáshoz szükséges termékek (kapcsolódási pont lehet az egészséges táplálkozással), alma, kendő vagy sál, a munkák kitűzéséhez szükséges eszközök
- A tanítónak elő kell készíteni a kóstoltatást. Érdeemes körbevinni vagy csoportonként külön tányérba tenni a kóstolandó termékeket, mert a gyermekek érdeklődése nagy lesz.

Nyitás:

- Részlet a Pinokkióból (amikor hazudik, és megnő az orra) (5')
- /mese szövege: 12. számú melléklet/

(A tanító olvassa el a teljes mesét, mert az a gyermek, aki nem ismeri a történetet, nem fog érteni bizonyos részeket. Meséljen a történetről, mielőtt felolvassa a meserészletet. Ki volt Pinokkió, hogy lett beteg stb.)

Beszélgetés:

- beszélgetés a mese tanulságairól, a hazuságról – csoportmegbeszélés (10')
 - Mi a véleményetek a történetről?
 - Miért hazudott Pinokkió?
 - Melyik érzékszerve nőtt meg Pinokkiónak?
 - Ti mit mondtatok volna a tündérnek?
 - Mit tehetett volna Pinokkió?

(Természetesen a kisiskolásoknak a hazugság fogalma nehezen érthető. Mégis fontos pedagógiai cél lehet a prevenció. Nem kell mélyen taglálni a témát, elég csak a mese kapcsán megállapítani, a meséről beszélgetni, hogy a hazugság nem egy pozitív belső tulajdonság.)

Kooperatív munka:

- szövegfeldolgozás a szaglással kapcsolatban (45')

(Minden gyermek kap egy rövid kis szöveget a szaglással kapcsolatban, és kap hozzá egy feladatlapot, melyen pontosan annyi kérdés van, ahányan vannak az osztályban. A szöveget elolvasva mindenki megkeresi a saját kérdését, válaszol rá. A többi kérdésre a választ a társaitól kérdezheti meg, és jegyezheti le.)

- Olvassátok el a szövegeteket!
- Keressétek meg a kérdéseket a feladatlapon!
- Társaitoktól tudjátok meg a választ az összes kérdésre!
- /orr szövegek: 13. számú melléklet/
- /feladatlap: 14. számú melléklet/

Mesehallgatás:

- Pinokkió meséje- gyermekké válás – csoportmegbeszélés (15')
 - Mi változott Pinokkió életében?
 - Megváltozhat-e egy ember?
 - Kik segítették őt, hogy jó útra térjen?
 - Hogyan segíthetünk a társainknak, hogy ne hazudjanak?

- /mese szövege: 15. számú melléklet/

(A tanító itt is mesélje el a történet folytatását a saját szavaival, néhány mondatban a mese felolvasása előtt. Így a gyermekek elképzelhetik, hogyan változott a fabábu élete a „hazudós” rész óta.)

Motiváció:

- átvezetés, a nyelv, mint érzékszerv (10')
 - A tanító a gyerekeket összehívva, jól láthatóan beleharap egy almába.
 - Érzitek, milyen finom ez az alma? Miért nem?
 - Én mivel érzem az alma ízét?

Munkálkodás:

- a négy alapíz felismertetése (30')
 - kóstolgatás

(A pedagógus először kóstoltasson azokkal a gyerekekkel, akik azt mondták, hogy a száj az érzékszerv, de úgy, hogy egy szelet csokit a szájához érint. Majd beszéljék meg a következtetéseket.)

- édes: csoki, cukor
- sós: sólisztgyurma
- keserű: graepfruit
- savanyú: citrom

(Minden gyermek előtt legyen egy pohár víz, hogy az egyes alapízek kóstolása között semlegesítsék az előző ízt.)

Daltanulás:

- Száraz tónak nedves partján... kezdetű dal tanulása (5')
 - Tanulunk ma egy dalt, figyeljétek meg, miről szól!
- /dal kottája: 16. számú melléklet/

Beszélgetés:

- beszélgetés a hallás fontosságáról, a jelbeszédről – páros szóforgó (15')
 - Miért fontos a hallás?
 - Mivel hallunk?
 - Hogy néz ki a fül? (könyvek nézegetése)
 - Az artikuláció fontossága, főleg idős emberekkel való beszélgetésnél

(Amennyiben a tanítónak van rá kapacitása, tanuljon meg néhány jelelést a siketek jelbeszédéből. A gyerekeknek érdekes lehet pl. „siketül” köszönni. De ez csak egy lehetőség.)

Játék:

- Amerikából jöttem (10')
 - Lássuk, Ti kitaláljátok-e milyen foglalkozást mutogatnak el a társaitok hang nélkül!

(Érdeemes a foglalkozások kezdő és végbetűjét felírni a táblára, de lehetőleg egyes számban. Hívja fel a pedagógus a gyermekek figyelmét arra, hogy nem szólalhatnak meg, csak mutogathatnak.)

Bizalomjáték:

- „dülöngélős” bizalomjáték (20')
 - Miért nem esünk el? Hogyan egyensúlyozunk?
 - Álljatok körbe! Támasszátok meg magatokat, a kezeteket emeljétek mellmagasságba! Kérek egy vállalkozó szellemű diákot, aki beáll a kör közepére, bekötött szemmel, merev testtel eldől valamelyik irányba!
 - Nagyon kell vigyáznunk, mert a társatok a bizalmába fogad azzal, hogy ezt kipróbálja!

- Nyugodj meg, a társaid vigyáznak Rád!

(Lehetőség szerint minden gyermek próbálja ki, milyen érzés, de kényszeríteni senkit nem lehet. A pozitív megerősítés itt is kiemelt szerepet kap!)

Beszélgetés:

- beszélgetés az élményekről – páros szóforgó (5')
 - Milyen érzés volt?
 - Mi okozott nehézséget?
 - Milyen érzés volt, hogy tudtad, a társaid vigyáznak Rád?
- beszélgetés a beszédről – páros szóforgó (10')
 - Hogyan biztattak a társaid?
 - Milyen hangerővel?
 - Van-e olyan hangerő, amitől megijedtek? Miért?
 - Van-e olyan beszédstílus, amitől megijedtek? Miért?

Mesehallgatás:

- Az ördög kilenc kérdése –magyar népmese (5')
- /mese szövege: 17. számú melléklet/
- Beszélgetés a mese tanulságairól – kerekasztal (10')
 - Mi a véleményetek a meséről?
 - Ti tudnátok-e válaszolni az ördög kilenc kérdésére?

(A tanító a mese felolvasása előtt keresse ki a mesében található idegen kifejezések jelentését, mert a gyerekek rákérdezhetnek. A mellékletben található szöveg régies nyelvezetű. Érdekes ezt előre elmondani a diákoknak, és megadni a lehetőséget arra, hogy amit nem értenek, azt kérdezzék meg.)

Játék:

- Sziámi (5')
 - Alkossatok párokat! Válasszatok ki egy pontot a testeteken, ahol nőjete össze, akár csak a sziámi ikrek! Szabály, hogy úgy mozogjatok a teremben megbeszélés nélkül, hogy ne szakadjatok szét!
- Gordiuszi csomó (10')
 - Alkossatok kört! Egy valaki menjen ki a teremből, ő lesz a csomóoldó. Kuszálódjatok össze úgy, hogy nem engeditek el egymás kezét. A társatoknak kell kicsomózni Benneteket!

Hívóképek tervezése:

- hívóképek tervezése szabadon választott csoportokban (20')
 - Melyik négy érzékszervünkkel foglalkoztunk ma?
 - Mi lehetne ennek a négy érzékszervünknek a hívóképe?
 - Válasszatok ki egyet, és abban a csoportban tervezzétek meg az adott képet!

Hangulati zárás:

- lazítás: Előre a jobb kezedet... (5')
- / a dal kottája: 18. számú melléklet/
 - Lazítsunk egy kicsit!
 - Utánozzatok!

(A pedagógus mutatja a játékot, közben a gyerekeknek megtanítja a dalt is.)

5. Nap: Végül, de nem utolsósorban

A foglalkozás célja:

Az utolsó napon a fő cél az összefoglalás, lehetőleg játékos formában.

A tananyag szerint nem csak az érzékszervek rendszerezése a lényeg, hanem a csapatépítés is. A gyerekeknek fontos, hogy amit megtudtak magukról az egy hét alatt, annak valamilyen látható jele is legyen. Ezen a napon már több olyan játékot is terveztem, ami előhívja a csapalkotást.

Visszaulva a szerződésre értékelni kell a munkát, a produktumot be kell fejezni, amire én külön jelölök időt, de a vázlatban nem tervezek oda semmit, illetve én adok egy produktum-lehetőséget (testséma rajzolása, azon a gyerekek összes most szerzett „ismerete” önmagáról.). Ez természetesen változtatható.

A foglalkozás előkészítése:

- szükséges eszközök: papír, csomagolópapír, ceruzák, festékek, kulcscsomó, egyéni illatminták,
- A tanítónak elő kell készíteni a kóstoltatást. Érdeemes körbevinni vagy csoportonként külön tányérba tenni a kóstolandó termékeket, mert a gyermekek érdeklődése nagy lesz.

Nyitás:

- Weöres Sándor: Vásár (5')
- /vers szövege: 19. számú melléklet/
- beszélgetés a versről (10')
 - Hogy tetszett a vers?
 - Mi tetszett benne?

(Akár az egész vers felolvasható, akár csak egyes részei. De verstanulásra is kiváló, akár csoportmunkában is.)

Beszélgetés:

- beszélgetés a tanult érzékszervekről – háromlépcsős interjú (20')
 - Milyen érzékszervekről tanultunk az elmúlt egy hét alatt?
 - Melyik érzékszervvel mit érzékelünk?
 - Melyik az az érzékszervünk, amelyik az egész testünkön megtalálható?

Testséma rajzolása:

- *testséma rajzolása* párokban (90')
 - Keressetek egy párt magatoknak, aki segít körberajzolni Titeket! Úgy helyezkedjétek el, ahogy szeretnétek, de férjete rá a csomagolópapírra! Színezzétek ki vagy fessétek ki, majd vágjátok körbe „magatokat”!

(A gyerekek rendszerint két összeragasztott csomagolópapír ívre férnek rá kényelmesen. Ne szabjuk meg, hogy hogy fekszenek rá, ez is egy jel lehet arról, hogy a gyermek mennyire érzi jól magát a saját testében. Cél, hogy a gyerekek magukat fessék rá a körberajzolt testbe. Olyan ruhában, olyan arckifejezéssel, ahogy azt ők szeretnék. Ne korlátozza őket a pedagógus a szabad alkotásban, mert így akkor az elkészült munka valóban a gyerekekről szól majd.)

Összefoglaló játékok:

- *szemkontaktus* (5')
 - Járkáljatok a teremben! Figyeljétek a társaitok tekintetét! Keressetek párt magatoknak, de hangok és jelzések nélkül. Csak a szemetek vezessen Titeket!
 - Járkáljatok a párotokkal ugyanúgy! Keressetek egy másik párt! Ha már négyen vagytok, üljétek félre a terem valamelyik sarkába!

- *vak-kígyó* (udvari játék!) (15')
 - A csapattagok fogják meg egymás kezét! Válasszatok magatok közül egy kígyófejet, ő tartsa nyitva a szemét, a többiek csukják be! Hang nélkül kezdje a kígyó farka vezetni a testét! Vigyázzatok, hogy ne szakadjon el a kígyótok! Csak a kezetekkel kommunikálhattok egymás között!
- kulcsos játék (10')
 - Üljetek körbe! Kérek egy önként jelentkezőt! Te állj a kör közepére! Ezt a kulcsosomót kell úgy körbeadni, hogy ... ne hallja meg, hogy hol jár a kulcsosomó. Ha rámutat, helycserével folytatódik a játék!
- *Vizsla-TOTÓ* (10')
 - Csukjátok be a szemeteket! Ismerjétek fel az orrotok alá dugott illatokat! Ne mondjátok meg, csak írjátok le! Minek az illatát érzitek?
 - (filmes dobozokban jól lehet illatokat tárolni)
- *térdelő kör* (10')
 - Álljatok körbe, szorosan egymás mögött! A jobb vállatok nézzen a kör közepe felé! Fogjátok meg az előttek álló derekát, és EGYSZERRE próbáljátok meg leülni a mögöttek lévő térdére! Nehéz feladat!

(A pedagógusnak folyamatosan pozitív visszajelzéseket kell küldenie, és ki kell emelni az ügyes gyerekeket, konkrét dicsérettel: Megdicsérlek, mert... A folyamatos biztatás nagyon fontos!)

Beszélgetés:

- beszélgetés az élményekről – páros szóforgó (10')
 - Milyen érzés volt?
 - Mi okozott nehézséget?
 - Melyik játék volt a legnehezebb? Miért?

A projekt értékelése:

- szerződés szövegének alapján a projekt értékelése (20')
 - egyéni értékelés a kalandfüzetben
 - Mi tetszett? Miért?
 - Mi nem tetszett? Miért?
 - Hogyan értékelitek a saját munkátokat?
 - Mit tanultatok magatokról?
 - csoportértékelés - kerekasztal
 - Mit vállaltunk?
 - Meg tudtuk valósítani a céljainkat?
 - Ha újra kezdenénk, mit terveznétek másképp?
 - Én így értékelem a Ti munkátokat...
- konkrét példa az írásbeli értékelésre
 - kérdőív

1. Alkoss véleményt a projektről! Tegyéél x-et a megfelelő helyre!

Elég időt szántatok a témára? (esetleges rajzos megjelenítés: óra)

rövid volt		megfelelő volt		hosszú volt	
------------	--	----------------	--	-------------	--

Tanultál valami újat? (esetleges rajzos megjelenítés: bagoly)

igen		részben		egyáltalán nem	
------	--	---------	--	----------------	--

Tetszett a téma?

(esetleges rajzos megjelenítés: emberi arc – de a témának megfelelően bármi lehet)

nagyon		kicsit		egyáltalán nem	
--------	--	--------	--	----------------	--

Élvezted a feladatokat? (esetleges rajzos megjelenítés: könyv és/vagy füzet)

nagyon		kicsit		egyáltalán nem	
--------	--	--------	--	----------------	--

2. Egészítsd ki a mondatokat saját szavaiddal!

Nagyon tetszett a _____,
mert _____

Nem tetszett a _____,
mert _____

Mivel egészítenéd ki, ha újra ezzel a témával foglalkozhatnál?

- önértékelés

Értékelj magad a következő skálán 1-6-ig! Jelöld „X”-szel véleményedet! Ha az adott dologgal nagyon elégedett vagy a „6”-os oszlopba, ha nagyon elégedetlen az „1”-es oszlopba tett „X”-szel jelöld!

	1	2	3	4	5	6
Részt vettem az egyéni feladatokban						
Együtt működtem a társaimmal						
Figyeltem a projekthét alatt						
Segítettem a társaimnak						
Megvalósíthattam a saját ötleteimet						
Megtanultam az új ismereteket						
Részt vettem a csoportos feladatokban						
Újat tanultam magamról						

- társértékelés

Egészítsd ki a mondatokat társaid nevével!

Új tulajdonságait ismertem meg : _____.

Vele/velük nagyon jól tudtam egy csoportban dolgozni: _____.

Hangulati zárás:

- *önértékelési rajz készítése (20')*
 - Emlékeztek még a varázslóra, aki a hét elején növénné vagy állattá varázsolt Benneteket?
 - Ha most újra itt lenne, és megint varázsolna, de most bármik lehetnétek, mivé varázsolna Titeket?

C. A három-négy hetes projekt

A három-négy hetes projektben lehetőség nyílik arra, hogy mindazon ismereteket, melyeket az egy hetes projektben nem tudunk megvalósítani, vagy szeretnénk jobban elmélyedni benne, akkor ezt itt megteheszük.

A projekt tartalmát tekintve nem változik, a téma továbbra is az érzékszervek, az önismeret, a pozitív énkép alapozása.

Ebben a blokkban igyekeztem nagyobb hangsúlyt fektetni a szülők bevonására, és olyan programokat is terveztem, amelyekben a szülők is aktívan részt vehetnek.

Kompetenciák:

A három-négy hét alatt az összes kompetencia megvalósulhat, melyet a bevezető részben leírtam, ezért itt nem jelöltem külön lebontva.

1. témakör: születés, család

1. Élő dolgok (növény, állat, ember) életszakaszainak sorba rendezése – a növekedés tudatosítása

A gyerekek a képeken nem csak az ember életszakaszairól láthatnak képeket, hanem állatok és növények életútjáról is.

- *Lehetséges feladatok:*
 - » Állítsátok sorrendbe a képeket a fejlődés szerint!
 - » Keressétek meg, mik az élet feltételeinek szükség elemei!
 - » Keressétek meg az élőlények fejlődése közötti hasonlóságokat, eltéréseket!
 - » Készítsetek tablót a kiválogatott képekből valamilyen szempont alapján!
- *Lehetséges munkaforma:*
 - » csoportmegbeszélés
- *Szükséges eszközök:*
 - » képek, karton, olló, ragasztó
- *Melléklet:*
 - » képek

2. Születéssel kapcsolatos élmények feldolgozása szülők bevonásával

• *Lehetséges feladatok:*

- » Készítsetek otthon a szüleitekkel közösen egy olyan fotóalbumot, ami alapján mesélhettek az iskolában a családotokról!
- » Az adott példa szerint kutassátok fel a családfákat! (sablon a kalandfüzetben)
- » Készítsünk közösen egy osztályalbumot a gyerekkorotoktól napjainkig!

(Vannak olyan iskolák, ahol a különböző pályázatokon multifunkcionális gépeket nyertek az intézmények. Itt érdemes lenne bevonni ezeket az eszközöket. Így a szülők is szívesebben adják „kölcson” a fényképeket például a szkennelés erejéig.)

• *Lehetséges munkaforma:*

- » családok bevonásával otthoni munka
- » frontális vagy csoportmunka (báziscsoport)

• *Szükséges eszközök:*

- » fényképek, karton, ragasztó, album, multifunkcionális eszközök (ha van)

• *Melléklet:*

- » /A kalandfüzetben egy sablon a családfáról: 20. számú melléklet/

3. Méréssel kapcsolatos egyéb lehetőségek

Az egy hetes projektben csak a hosszúság mérésére mutattam példát. A 3-4 hetes időszakban lehetőség nyílik rá, hogy a gyerekek más, a saját testükkel kapcsolatos, mérhető tulajdonságaikkal is foglalkozzanak. A mérések közben nagyobb lehetőségük van a becslés gyakorlására is.

• *Lehetséges feladatok:*

Mit gondoltok, hány Pistike az osztály hossza? Hány Lili az osztály hossza?

Hányszor mérhetjük körbe az osztályt, ha mindenki sorba fekszik?

(Minden mérés előtt becsüljék meg a gyerekek a választ, és ezt rögzítsék is a kalandfüzetükben, a megfelelő helyen. Mérés után beszéljék meg közösen, ki becsült jól, kinél voltak kisebb-nagyobb eltérések.)

Más mérhető tulajdonságok mérése:

- » Mérjük meg, kinek a leghosszabb a haja!
- » Mérjük meg, kinek mennyit változott a fejkerülete a születése óta

(Ehhez a feladathoz előzetesen gondolni kell arra, hogy bekérjük a gyermekek születésekor a fej kerületének pontos adatait. Viszont ez az előző feladathoz – lásd születéssel kapcsolatos élmények feldolgozása – könnyen beilleszthető.)

- » Mérjük meg, kinek a leghosszabb a karja, lába, törzse!
- » Mérjük meg, kinek mennyi a testtömege!

(Valamennyi feladat tovább bővíthető, hiszen ezeket az adatokat sorba rendezhetik, így gyakorolhatják a diagram-ábrázolást, a sorszámokat, a viszonzyszavakat – több, kevesebb, magasabb, alacsonyabb, ugyanolyan stb. -, az igaz-hamis állítások gyakorlását. De ezen kívül a pedagógus fantáziája szab határt a lehetőségeknek.)

Mesehallgatás:

- » A rút kiskacsa
- » Szutyjev: A liba, aki különleges akart lenni

(A diákok életkorából adódóan nagyon fontos szerepe van a mesehallgatásnak. Ezek azok a mesék, amelyekkel a tanító elindíthat egy foglalkozást, egy beszélgetést. Fontos, hogy a pedagógus ebben az időszakban még jobban játsszon a hangjával, érzékeltesse a párbeszédet, a meseszereplők hangulatát, hiszen a projekt egyik célja éppen az érzékenyítés. A gyerekek nagyon szeretnek mesehallgatás közben rajzolni. Rajzolják le a meséből nyert tanulságokat, a számukra kedves részeket.)

• *Lehetséges munkaforma:*

- » méréseknél: gondolkozz – beszélj meg - kupactanács
- » mesehallgatásnál frontális

- *Szükséges eszközök:*
 - » mérőszalag, mérleg
 - » adott szövegek
- *Mellékletek:*
 - » Mérési eredmények rögzítésére egy táblázat a kalandfüzetben

2. témakör: az arc

1. A tükör

- *Lehetséges feladatok:*

Játsszátok el a Hófehérke és a hét törpe című meséből a következő jelenetet!

(A dramatizálásra mindig kaphatóak a kisgyermek, és ha sokat játszunk velük kisiskolás korban, a felsőbb osztályokban is hamarabb megnyílnak. Lehet csoportonként ugyanazt a feladatot adni, majd beszélgetni arról, miben tértek el az egyes bemutatók. Lehet egy történetet részekre bontani, és egymás után eljátszatni a mesét, megbeszélve utána, hogy milyen volt egy szerepet több embernek eljátszani. Fontos, hogy az értékelésnél mindig a pozitív példákat emeljük ki, a hibás részeket pedig ne bántóan, figyelemfelkeltően javítsuk. Például: Hogyan lehetett volna ezt a jelenetet másképp? Próbáljuk el így is!)

Mesejáték teljes szöveggel, díszlettel

(A projekt elindulhat egy ilyen irányba is. Ha a gyerekek szívesebben készülnének fel egy adott mesével, amit majd be is mutathatnak a szüleiknek, akkor bátran mozduljon el a tanító ezen a vezérszálon. A felkészülés során ugyanúgy érzékeltethető, hogy egy ilyen munka megszületéséhez szükség van valamennyi érzékszervünkre.)

Szituációs játék a tükörrel

- » Játsszátok el, hogy anyu otthon sminkel!
- » Játsszátok el, hogy egy fodrászüzletben vagytok!
- » Játsszátok el, hogy egy balettórán tanultok!
- » Játsszátok el, hogy bent vagytok az elvarázsolt kastély tükörtermében!

(A szituációs gyakorlatok után mindig kerüljön sor a megbeszélésre. Hogy érezték magukat a szerepben? Fogalmazzák meg az érzéseiket, a pozitív érzésekkel kezdve. Ki csinálta volna másképp? A gyerekek egy adott szituációt többféleképp is eljátszhatnak. Mindig beszéljék meg utána, hogy mi változott, kinek melyik tetszett jobban, és miért.)

- *Lehetséges munkaforma:*
 - Csoportmunka (báziscsoport választott szerepekkel)
- *Szükséges eszközök:*
 - a dramatizáláshoz kellékek, a díszletekhez vizuális eszközök
 - a szituációs játékhoz egy-két tükör (kisebb- nagyobb)
- *Melléklet:*
 -

2. Feladatok az arccal kapcsolatban

- *Lehetséges feladatok:*

Az arc kialakulása a születés előtt (képek nézegetése)

- » Nézzétek meg ezeket a képeket! Mit láttok? (öt hetes embrió)
- » Tegyétek sorrendbe a képeket!
- » Párosítsátok össze a képeket és a kialakulás idejét!
- » Tegyétek mellé, hogy mekkora a baba hossza! Mérjétek meg!
- » (felhasznált irodalom: Lennart Nilsson – Gyermek születik)
- » *Lehetséges munkaforma:*
 - csoportmegbeszélés

A Mars arca

/Mars arca szöveg: 21. számú melléklet/

- » Mi mindennek lehet arca?
- » Képzeljétek el, az egyik bolygónak is van. Olvassátok el a szöveget!
- » beszélgetés az olvasottakról
- » *Lehetséges munkaforma:*
 - gondolkozz- forgószínpad

(Újabb családi vagy otthon végezhető feladat. A gyerekek keressenek olyan tárgyakat, égitesteket, aminek van arca. Ez lehet képgyűjtés, felsorolás, szöveg, bármi. Az összegyűjtött anyagból készíthetnek egy kiskönyvet, tablót, albumot.)

Memórijáték készítése arcokról (külső tulajdonságok gyakorlása)

- » *Lehetséges munkaforma:*
 - báziscsoport

(A gyerekek készíthetnek saját memórijátékot. A külső tulajdonságok megbeszélése után minden gyermek kap két-két négyzet alakú kartonlapot. Rá kell rajzolniuk két egyforma emberfejet. A játék játszható közösen is, bár így elég sok idő múlva kerülnek sorra a diákok. Érdemes csoportokban játszani, keverve az egymás által rajzolt képpárokat. Lehetőség nyílna rá, hogy beszélgessenek a látottakról. Ki szimpatikus, miért? Ki nem szimpatikus, miért nem? A rajzolás előtt érdemes a külső tulajdonságjegyeket látható helyre összegyűjteni, hogy a nebulók szabadon variálhassák azokat a rajzaikban.)

Maszkok (busójárás, velencei karnevál stb., farsang)

- » Ismertek-e olyan népszokást, ahol nem látszik az arcunk?
- » Miért készíthettek az emberek maszkokat?
- » Készítetek maszkokat Ti is! (papírmaszázás)
- » *Lehetséges munkaforma:*
 - szóforgó

(A gyerekek ismereteire támaszkodva egy beszélgetés kezdeményezhető a maszkokról, álarcokról. Fontos lenne kiemelni, hogy az álarcok a megtévesztést szolgálják. Az ijesztő maszkokról rosszat feltételezünk, ahogy az ijesztő arcokról is. Pedig a furcsa külső megtévesztő lehet.)

Beteg arcok (down-kóros gyermek)

- » Nézzétek meg ezeket a képeket! Kiket láttok?
- » Mit gondoltok, milyen emberek lehetnek? Hogyan élnek? Mivel foglalkoznak? Mi lehet a kedvenc foglalatosságuk?
- » *Lehetséges munkaforma:*
 - háromlépcsős interjú

(Ezt a foglalkozást csak egy beszélgetés szintjén javaslom. Érzékeltethetjük, hogy a beteg gyermekek is éreznek, játszanak, esznek-isznak, csakúgy, ahogy mi is. Esetleg segítség lehet egy mese kapcsán beszélgetni erről a témáról. Az egy napos projektből felhasználható a GNÓM blokk is.)

Arcfestés

- » Ha néhány órára megváltoztathatnátok az arcotokat, milyennek lennétek szívesen?
- » Ha néhány órára belebújhatnátok valaminek vagy valakinek a bőrébe, kiébe bújnatok bele?
- » *Lehetséges munkaforma:*
 - kerekasztal

(Amennyiben anyagilag is megvalósítható, érdemes egy ilyen foglalkozást tervezni az egyik napra. A gyerekek egymás festése közben nem csak ismerkednek, hanem az egyik

legérzékenyebb testrészüket, az arcukat is felfedik egymás előtt. Fontos bizalomépítő tevékenység. Arcfestő festékek a kreatív boltokban kaphatók. Esetleg bővíthető az ötlet egy családnapi tevékenységként, ahol a gyerekek a szüleikkel együtt festhetik meg az arcukat.)

Családi arckép festése (családtagok bevonása)

- » Készítsétek otthon egy családi festményt magatokról!

(A családi festménynek többféle lehetősége is lehet. Festhetik a gyerekek a családtagokról, festhetik a szülők a gyermekekről, a gyermekek a szülőkről, festhet minden családtag egy másik családtagról. Ez variálható a szülői bevonhatóság mértéke szerint. Az elkészült munkákból készíthető kiállítás, de a kalandfüzetbe is beragaszthatóak a képek.)

Sorok-oszlopok megtalálása

- » Keressétek meg a harmadik sor negyedik képét! Milyen külső tulajdonságokat láttok a képen?
- » Keressétek meg balról a második oszlop, második képét! Milyen színű a kislány haja a képen?

(Ez a tevékenység bármelyik feladatnál alkalmazható. Például a memóriajátékok egy-egy párjával, az összegyűjtött képekkel, a családrajzokkal. A képeket sakktábla-szerűen tegye szét a pedagógus, akár csoportonként, akár frontálisan vagy éppen páros munkában – ez függ a képmennyiségtől, az osztálylétszámtól is. A diákok gyakorolhatják a sor, oszlop fogalmát, az irányokat, a sorszámokat, és természetesen a külső tulajdonságok felismerését is.)

Ők is hozhatnak be képeket (gyűjtőmunka)

- » Gyűjtsetek olyan képeket, amiken számotokra szimpatikus, és antipatikus arcokat láttok!
- » Készítsetek gyűjteményt, tablót, képkártyákat (multifunkcionális eszközök esetén akár memóriát is)!

(Előzetes feladatként is kiadható a gyűjtőmunka, és az első arccal foglalkozó nap végén is. A begyűjtött képekkel számos játék játszható a fent leírtakon kívül. Halmazképzés, szimpátiaskála, logikai feladatok – kitalálás. Amennyiben lehetőség van informatikai eszközök használatára is, készíthetnek különleges montázsokat számítógéppel. Ha erre nincs mód, viszont sok kép gyűlt össze, hagyományos montázsokat is varázsolhatnak a gyerekek.)

Saját osztálybeliek képének halmazokba sorolása

- » Álljanak a terem bal oldalára a fiúk, jobb oldalára a lányok!
- » Üljenek törökülésbe a kék szeműek, hasaljanak le a barna szeműek, guggoljanak le a zöld szeműek!
- » Keressetek Ti szempontokat a keveredésre!

(A gyerekeket bármilyen szempont alapján halmazokba csoportosíthatjuk. Külső és belső tulajdonságok, lakhely, érdeklődési kör, ruházkodás stb. Adjon a pedagógus lehetőséget arra, hogy a diákok maguk találjanak ki szempontokat, és ők irányítsák a feladat erejéig az osztályt. Mindig értékeljük pozitívan a gondolatmenetet, még akkor is, ha hibázott a gyermek. Hogyan lehetett volna másképp? Próbáld meg javítani!)

Művészek önarcképeinek összehasonlítása

- » Nézzétek meg ezeket a képeket. A festők önmagukat festették le!
- » Melyik tetszik? Miért? Melyik nem? Miért?
- » Milyen érzéseket vált ki Belőletek ez a kép?

(A diákok művészek önarcképeiről alkothatnak véleményt, miközben a külső tulajdonságokat gyakorolják, és fejlesztik a testsémájukat az arc látványának vizsgálódásával. Érdeemes beszélgetni a festmények színeiről, a képeken látható kiegészítőkről – például kalap, esernyő stb. -, melyek befolyásolhatják az érzelmeiket.)

- *Szükséges eszközök:*
 - képek, papírmasé, tapétaragasztó, arcfesték, karton, olló, ragasztó, festők önarcképei, memóriakártyának való feldarabolt karton
- *Melléklet:*
 - A gyermek méhen belüli fejlődése (képek, időpontok, méretek)
 - A Mars arca (szöveg és feladatlap)
 - Képek beteg gyermekekről, festők önarcképe (?)

3. témakör: a szem

1. A szem megjelenése különböző kultúrákban

- *Lehetséges feladatok:*

Egyiptom: Udzsat szem

- » Ismeritek ezt a szemet? Ki látta már? (az udzsat története)
- » Hisztek-e szerencsét hozó amulettekben? Miért? Miért nem?
- » Van ilyen szerencsehozó tárgyak?

(Az egyiptomi kultúrában Hórusz isten nevéhez fűződik az udzsat története. Ez a jelkép jelenleg egy szerencsehozó amulett. A gyerekeknek a tanító saját szavaival elmesélheti a történetet. Beszélgethetnek a szerencséről, mint vélt vagy valós emberi értékről. A gyerekek behozhatják, és bemutatathatják kedvenc, szerencsehozó tárgyukat.)

Harmadik szem

(Bizonyos szempontból még nagyon korai lenne erről a gyerekekkel beszélgetni. De mint lehetőséget azért érdemesnek tartottam megemlíteni. A harmadik szemről egy tündérmesén keresztül lehet beszélgetni. A gyermekeknek vannak ezoterikus megérzéseik, amiket vagy természetesen kezelnek vagy nem értik, hogy is van ez. Egy beszélgetés kapcsán meghallgathatja a pedagógus az ilyen élményeket. A magyar népmesékben számos utalás olvasható a misztikumról. A kisiskolásokkal elég csak a mese kapcsán beszélgetni a témáról.)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális és egyéni
- *Szükséges eszközök:*
kép az udzsat szemről
- *Melléklet:*
Az udzsat szem története (tanári példány)

2. Érdekes szemek

- *Lehetséges feladatok:*

Tengerszem, tyúkszem, albínó szeme

- » Minek lehet szeme a világban az élőlényeken kívül? (gyűjtőmunka)
- » Hallottatok-e már érdekes szemekről?

(Ezt a foglalkozást szintén megelőzheti egy gyűjtőmunka. A behozott anyagokból aztán a pedagógus válasszon ki a gyermekek számára érdekes történeteket, és készítsen belőle egy szövegértő feladatlapot. A lehetőség itt is többféle. Differenciálhat képességek szerint, választhat valamilyen kooperatív csoportot, tanulópárokat. A feldolgozott szöveg lehet ugyanaz az egész osztálynak különböző mélységekben, de hasznos lehet, ha csoportonként más és más szemről olvashatnak a gyerekek. Ebben az esetben a csoportok mutassák be valamilyen formában, hogy miről olvastak – kiselőadás, tabló, könyv képeinek bemutatása stb.)

- *Növényi szemek*
 - Ismertek-e olyan növényeket, melyek szemekből állnak?
 - Szemes növényekből ételkészítés: borsós rizottó, „szemes” gyümölcssaláta
 - Petiska Eduard – Miler Zdenek: A világ leggazdagabb verebe (mese)

(Akár egy egész napot is rászánhatnak a témára. A beszélgetés után a gyerekek tervezzék meg, mit ennének szívesen. Beszéljék meg, miből, hol tudnak bevásárolni. Hasznos ötlet lehet, hogy a diákok az aznapi ebédpénzüket erre az ebédre költik. A boltban érdemes odafigyeltetni az ár és a minőség összefüggéseire. Megfigyelési szempont lehet az egészséges táplálkozás, az osztálylétszám. Komoly szervezési munkát igénylő feladat, de nagyon hatékony!)

- *Lehetséges munkaforma:*
 - frontális és csoportmunka
- *Szükséges eszközök:*
főzéshez szükséges kellékek és alapanyagok
- *Melléklet:*
-

3. *Verstanulás*

- *Lehetséges feladatok*
József Attila: Altató
- *Lehetséges munkaforma:*
frontális vagy otthoni egyéni munka
- *Szükséges eszközök:*
-
- *Melléklet:*
-

4. *Mesehallgatás:*

- *Lehetséges olvasmányok:*
Az egyszemű, kétszemű, háromszemű
Hamupipőke
Borsószem királykisasszony

(A meséket a nap bármely szakaszában előveheti a pedagógus. Akár azért, mert nagyon élénk a társaság, akár azért, mert nagyon fáradtak, vagy csak mert szeretnek mesét hallgatni. Minden esetben beszélgessenek a mese tanulságairól, a keletkező érzésekről. Te melyik szereplő lennél? Miért?)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális
- *Szükséges eszközök:*
-
- *Melléklet:*
-

5. *További szemmel kapcsolatos játékok*

Kacsintós párkereső

Álljatok be párosával! Alkossatok kettős kört, a pár egyik fele a külső körbe, a másik fele a belső körbe álljon! Pisti, Te állj be a belső kör közepére! Szerezz párt magadnak! Kacsints rá valakire a belső körből! Mari, ha Pisti Rád kacsint, fuss be hozzá. De közben az eredeti párod vissza fog tartani, mielőtt odaérsz Pistihez. Ha sikerül megszökni a külső párod elől, Pisti lesz az új párod, és Te leszel most a külső körben. A hoppon maradt párod pedig beáll a kör közepére, és ő lesz az új kacsintó.

(Ezt a játékot páratlan számú játékos játszhatja. Ha az osztályban éppen párosával vannak, a tanító is álljon be a játékba. A játék előtt érdemes egy próbajátékot tartani, utána megállni. Kérdezze meg a pedagógus, hogy értik-e a gyerekek a szabályt. A folyamatos mozgás miatt a gyerekek mindegyike sorra kerülhet. Vigyázni kell arra, hogy a külső körben álló gyermek ne kezdjen el direkt hibázni – ugyanis akkor szándékosan ő állhatna a kör közepére.

Hangsúlyozzuk ki, hogy az az ügyes, aki meg tudja tartani a párját. Ugyanakkor az is ügyes, aki el tud szökni!)

Találós kérdések keresése

- » Keressetek olyan találós kérdéseket, amelyek az érzékszerveinkkel kapcsolatosak!

(A gyerekek nagyon szeretik a rejtvényeket, találós kérdéseket. A feladat során nem csak az öt érzékszervre kereshetnek találós kérdéseket, hanem mindenre, ami az érzékszervekkel kapcsolatos. Hangos olvasás gyakorlásaképp fel is olvashatnak néhányat.)

- *Lehetséges munkaforma:*
Kacsintós játék: frontális
Találós kérdések keresése: csoportmunka
- *Szükséges eszközök:*
Csoportonként legalább kettő találós kérdésekkel kapcsolatos könyv
- *Melléklet:*
-

6. „osztály-szem” fényképezés (csak szemek fényképezése)

- *Lehetséges feladatok:*
Beszélgetés egy fényképésszel vagy egy hobbiól fényképező szülővel
Egymás szemének fényképezése, majd előhívás után egymás felismerése a szem fényképe alapján
A fényképekből tabló, montázs, arckiegészítő rajz vagy festmény is készíthető
Ujjlenyomatok és szivárványhártya lefényképezése, nagyítása informatikai eszközökkel (Amennyiben erre van lehetőség)
 - » Nagyítsuk fel a képeket, és hasonlítsuk össze a szemeiteket, és az ujjlenyomataitokat! Mit vesztek észre?
 - » Készítsetek memóriát a saját szemeitek fényképeiből!
 - » Készítsetek puzzle-t a kinagyított képekből!A fényképekkel kiegészített arcok egy papíron való megjelenítése
 - » Készítsünk egy olyan osztálytablót, mint a nagyok, ballagáskor. De a Ti képeiteken csak a szemetek lesz valóságos, a többit pedig Ti rajzoltjátok hozzá!
 - » Nem feltétel, hogy emberek maradjatok. Bármik lehettek, és bárhova elhelyezhetitek magatokat a tablón.

(Ez a foglalkozás megint csak pénzigényes lehet. Az lenne a jó, ha a gyerekek csoportokban tudnának dolgozni, és ehhez osztályonként legalább négy fényképezőgépre lenne szükség. Amennyiben bevonhatóak szülők is, hívják meg őket az osztályba, és segíthetnek csoportonként a fényképezésben. A digitális fényképezőgép talán valamivel olcsóbb, mint a hagyományos fényképek – film és előhívás ára. Értelemszerű, hogy a fényképezés és a játékok között időnek kell eltelnie a hagyományos és a digitális fényképezés esetében is. Fontos előre tisztázni a szabályokat, veszélyforrásokat. Viszont nagyon érdekes és izgalmas lehetőségeket rejthet ez a foglalkozás. A tablókészítés egyben szociometriai felmérés is lehet. Kiderülhetnek belőle az éppen alakuló baráti kapcsolatok, ellentétek, vágyak, lehetőségek.)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális és csoportmunka
- *Szükséges eszközök:*
fényképezőgépek, film, karton, ragasztó, színes ceruzák
- *Melléklet:*
-

7. Mozgásos játékok

- *Lehetséges feladatok:*

Hunyó, ipi-apacs, számháború

(A szabályokat előre tisztázni kell, és itt is érdemes próbajátékot tartani. Ha van a környéken kirándulási lehetőség, érdemes egy napra kimenni a természetbe, és ott, a fák között játszani egy nagyot. A kirándulás helyszínét akár a gyermekekkel közösen is tervezhetjük. Ha van rá érdeklődés, hívják meg a szülőket erre a napra. A meghívókészítéssel nem csak az írást, másolást gyakorolják, hanem a vizuális nevelésben is jártasságot szereznek.)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális
- *Szükséges eszközök:*
a számháborúhoz szükséges fejpántok
- *Melléklet:*
-

8. Braille-rejtvény megfejtése

- *Lehetséges feladat:*

egy-két egyszerű szó megfejtése braille-kód segítségével
/braille rejtvény és kód: 22. számú melléklet/

(A vakok írásjeleiből az ábécét a gyerekek is szívesen kitapogatják. A rejtvényben egyszerű szavakat kell kitalálni.)

- *Lehetséges munkaforma:*
csoportmunka
- *Szükséges eszközök:*
A rejtvény és a kód
- *Melléklet:*
A rejtvény és a kód

4. témakör: a többi érzékszerv

1. A nyelv

- *Lehetséges feladatok:*

A nyelv, mint érzékszerv, és a nyelv, mint a beszéd fontos „kelléke” – beszélgetés a magánhangzók és mássalhangzók képzéséről (tükör előtt gyakorolgatás)

» Hangoztassátok az ... hangot!

» Hol áll a nyelvetek? A fogatok? Az ajkatok? Morog a torkotok?

(A nyelv, nem csak mint érzékszerv jelenik meg a magyar nyelvben, hanem mint a hangképzés egyik fontos eleme is. A diákok sokkal hamarabb megértik a magánhangzó, mássalhangzó közötti különbséget, ha az érzékszerveiket bevonva gyakorolhatják az eltéréseket, a hangok ejtését. Fontos, hogy minden gyermeknek legyen saját tükre.)

Nyelvtörők

» Ki tudja utánam mondani?

» Nyelvtörök gyűjtése otthon

» Kedvenc osztály-nyelvtörő választása

(A nyelvtörőket akár minden nap gyakorolhatják a gyerekek, sőt gyűjtőmunkában a család idősebb tagjaitól is tanulhatnak újakat. A nyelvtörőknél érdemes kihangsúlyozni, hogy milyen fontos az artikuláció.)

Nyelvzavar (raccsolás, selypítés, pöszeség, dadogás stb.)

» Van úgy néha, hogy egy egészséges ember is hibásan beszél. Tudtok erre példát mondani? (félelmünkben dadogunk, ha valamit szeretnénk kérni selypítünk, az urak régen arisztokratikusan raccsoltak stb.)

- » Játsszunk el ilyen szituációkat! Hogyan lehetne másképp? (megszéppent kisgyerek a boltban; selypítő gyerek nyalókát szeretne az anyukájától)
- » Hogyan segíthetünk a társatoknak, aki beszédhibával küzd?

(A tanító különös figyelmet fordítson erre a kérdésre abban az esetben, ha az osztályban is van beszédhibás gyermek. Fontos, hogy olyan támogatást kapjon, amitől érzi, biztonságban van. A szituációs játékokban sok tanítói segítségre van szükség. Az lenne a jó, ha a gyerekek ráéreznének arra, hogy ez egy jó játék, ahol kipróbálhatják magukat különböző helyzetekben. Minden szituációs játék után keressenek más megoldásokat, és lehetőleg ők jöjjenek rá, mi lenne a legjobb.)

Logopédiai nyelvgyakorlatok

- » Játsszunk a nyelvünkkel!
- » Formáljunk belőle palacsintát (két oldalán felkunkorítjuk)! Ki tud így füttyülni, búgni, mint egy galamb?
- » Lapítsuk ki újra!

(Ilyen, és ehhez hasonló nyelvgyakorlatokat akár minden óra vagy nyelvtörő előtt gyakoroltathatunk. A gyakorlatok alatt a gyerekek nézzék magukat a tükörben. A tanító sokkal intenzívebben mutassa a gyerekeknek a feladatot, így ők is pontosabban végzik majd a gyakorlatot.)

A nyelv, mint jelrendszer – eszperente

- » Mit gondoltok, mi lehet ez? (rejtvényfejtés)
- » /eszperente rejtvények: 23. számú melléklet/
- » A csapatokkal keressetek minél több megoldást!
- » Találjatok ki Ti is egy meghatározást a következő szavakra!

(A gyerekek vegyes képességű csapatokban dolgozzanak. Először egyszerű eszperente kifejezéseket próbáljanak meg kitalálni, majd fordítva, ők találjanak ki egy-egy szóra egy-egy eszperente meghatározást. A munkájukat a kalandfüzetbe rögzítsék.)

Ugyanazt hogy mondják más nyelven?

- » Vannak szavak, melyeket sok nép ugyanúgy hív. Próbáljátok meg párosítani a kapott szavakat!

(Ebben a feladatban lehetőség nyílik rá, hogy a gyerekek tapasztalatokat szerezzenek a nyelv hasonlóságairól és különbségeiről. Csapatmunkában, a kalandfüzetben dolgozva oldják meg a feladatot. 4-5 szót kell megtalálni, melyet különböző népek másképp ejtenek vagy írnak (angol, német, francia, roma, arab, braille, stb. A megoldásokat a táblán jól láthassák, és csak a végeredményt másolják be a kalandfüzetbe.)

Szinonimák, tájnyelv

- » Ugyanez a feladat, csak most Magyarországon belül maradunk.

(Ugyanez a feladat, csak a tájnyelvi szavakat kell összehasonlítani.)

Jelelés rejtvény megoldókulccsal

- » Mit jelenthet ez a siket-néma jel? Keressétek meg a jó megoldást!

(A mellékletben található néhány egyszerű jelelés, amire a gyermekek kód nélkül is rájönnek, é van néhány olyan is, amihez segítséget kapnak. A tanító bemutatja az adott jelet, a gyerekek csapatban dolgozva megkeresik a jó megoldást. A jó megoldás megtalálása után ők is próbálják meg utánozni a mozdulatot.)

Madárnyelv

- » **Tu-vudsz-i-vígy be-ve-szé-vél-ni-vi?**
- » **Tur-gudsz ir-gígy ber-ge-szél-gér-nir-gi?**

(A gyerekeknek jó nyelvtörő lehet, és a dadogó gyermekek is oldódhatnak ebben a játékban.)

Találjanak ki egy-egy mondatot, és próbálják meg madárnyelven is elmondani.)

- Ehető dolgok képeit az alapízekkel párosítjuk
 - Keressétek meg a kalandfüzetetekben a következő feladatot! Ragasszátok be a kapott képeket a megfelelő helyre! Melyik étel melyik alapízhez ragasztható?

(A gyerekek a kóstolgatás után képesek az elvonatkoztatottabb feladatra is. A négy alapíz piktogramját nekik kell berajzolni a feladat közepébe, és össze kell gyűjteni, melyik ételre melyik alapíz jellemző. A megoldásokat csak ellenőrzés és megbeszélés után ragasszák be. Az ellenőrzést a csapatok egymásnak ellenőrzik.)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális és csoportmunka
- *Szükséges eszközök:*
gyermekenként egy kis tükör
- *Melléklet:*
nyelvtörők
eszperente rejtvények
szógyűjtemény
siketnéma jelrendszer néhány jele
képek ételekről

2. A fül

- *Lehetséges feladatok:*
Hol hallasz ... betűt?

(A feladatot szóban és írásban is gyakorolhatják a gyerekek. A mellékletben található néhány példa, de ha a pedagógus úgy érzi, bármikor kitalálhat ehhez hasonló gyakorlatokat.)

Hangfelismerő dalosjátékok

- » Álljatok körbe! Énekeljük el a Hej, a sályi piacon kezdetű dalt! Kérek egy almaárust és egy almát! Az alma guggoljon le a kör közepére, az árus álljon meg előtte. Mi éneklés közben körbejárjuk őket. Amikor vége a dalnak, az árus némán jelöljön ki valakit a körből, aki álljon az alma mögé, szembe az áruszal.

Vevő: - Hogy az alma?

Árus: - Két garas.

Vevő: Ki vesz meg?

alma: (kimondja a vevő nevét)

- » dalosjáték kottája: 24. számú melléklet/

(A játék bonyolítható, ha a gyerekek már könnyen felismerik egymás hangját. Ilyenkor torzítsák el a hangjukat, a párbeszéd alatt. A dal kottája a mellékletben található.)

Kísérlet a hanghullámokról

- » Kössetek egy kanalat egy hosszú zsineg közepére! Csavarjátok fel a zsineg két végét a két mutatóujjatokra! Ügyeljetek rá, hogy a zsineg mind a két oldalon egyforma hosszú legyen! Dugjátok a mutatóujjaitok hegyét a füleitekbe! Hajoljatok előre, hogy a kanál szabadon lengjen, és ütögessétek a kanalat az asztal széléhez! Mit tapasztaltok?

(A kísérlet során a gyerekek tapasztalatokat szerezhetnek arról, hogy a hang hullámokban terjed. Amikor nekiütik a kanalat az asztalnak, olyan hangot fognak hallani, mint a harang zúgása. Beszéljék meg, hogy akinek hallászavara van, ezeket a rezgéseket nem érzékeli rendszeren.)

Hallókészülék

- » Mit gondoltok, mit hall egy ember, ha hallókészüléke van?
- » Ha minden hangot felerősít ez a készülék, akkor vajon hogyan hallhatja a környezeti zajokat?
- » Próbáljatok fel egy hallókészüléket! (Amennyiben lehetőség van rá!)

(A gyerekeknek érdekesség lehet, hogy a hallókészülék nem csak az emberi hangot erősíti fel, hanem az egyéb környezeti zajokat is. Emiatt az az ember, aki hallókészüléket visel, mindig hall egy bizonyos alapzajt. Nagyon jó lenne, ha a gyerekek felpróbálhatnának egy hallókészüléket. Ha van valakinek ilyen kapcsolata, próbáljon kölcsönözni egyet, mert sokkal élményszerűbb lesz a gyerekeknek ez az ismeret.)

Szájról olvasás

- » Próbáljuk ki, milyen lehet egy néma embernek szájról olvasni. Mi kell ahhoz, hogy a másik ember könnyen megértsen Titeket? (artikuláció, szembe fordulás)
- » Szituációs játék (az egyik ember nem érti, mint mond a másik)
- » Mit vesztek észre? (artikuláltabban, tagoltabban beszél, és egyre hangosabban beszél az egyik fél a másikhoz)

(Fontos, hogy a gyerekek érzékeljék, az artikuláció nem csak a beszédben fontos, hanem a megértésben is. A szituációs játékban észrevehetik, hogy egy nem értő embernél nem működik sem az artikuláció, sem a lassú beszéd, emiatt a másik fél még jobban lelassul, és még jobban artikulálni kezd, miközben egyre hangosabb lesz, és egyre jobban gesztikulál.)

„Telefon” készítése

- » készítsetek telefont két tejfölös pohárból és egy zsinagból! Fúrjátok ki a tejfölös pohár aljának közepét, és húzzátok át a lyukon a zsinagot! Mindkét végére kössetek csomót, és feszítsétek meg a kötelet! Egyikőtök suttogjon bele valamit a pohárba, a másiktok tegye a fülét a másikoldalra a tejfölös pohárhoz. Mit tapasztaltok?

(Ez a kísérlet is a hanghullámokról szól, de egyben egy jó játék is a diákoknak. A játék elkészülése után időt kell hagyni a próbálgatásra.)

Szendvicsekép a fülről

- » Vajon hogyan nézhet ki a fülünk belülről? Mi történik, miután a hanghullámok bejutottak a fülünkbe?

(A gyerekeknek nem mindig érthető, hogy a fülünk nem csak a fülcimpából áll. Ma már léteznek olyan rajzok, melyek rétegekben, szendvicsszerűen mutatják be a test felépítését. Érdekes ilyen képeket keresni, és megvizsgálni a belső fül felépítését.)

Figyelemfejlesztő játékok:

- » Alkossatok két csapatot! Az egyik csapat a török csapat, a másik csapat a görög csapat. Én mesélek egy történetet. Ha meghallja a török csapat a nevét (török), guggoljon le. Aki hibázik, zálogot ad. Ha meghallja a görög csapat a nevét (görög), üljön le. Aki hibázik, zálogot ad.

(A tanító találjon ki egy olyan történetet, amelyben sokszor szerepel ez a két szó. Hosszú mesét tervezzen, és sok olyan szót is csempésszen bele, ami hasonlít ehhez a két szóhoz – pörög, zörög, törött, görget, göcsörtös, törvény stb. Ha valaki hibázik, zálogot kell adnia. De a játékból nem esik ki. A történet befejezése után a diákok kiválthatják a zálogaikat. Nagyon dicsérjük meg azokat, akiknek nem kellett zálogot adniuk. És nagyon dicsérjük meg azokat, akik kiváltják a zálogaikat. A pedagógus adjon lehetőséget arra, hogy a diákok is felkészülhessenek ilyen történettel.)

Mássalhangzó vadászat

- » Egy furcsa vadászatra hívlak Benneteket! Csapatokban keressetek olyan tárgyakat a teremben, amiben van ... hang. Hányadik helyen szerepel? Jelöljétek be!

(Ez a gyakorlat nem csak a mássalhangzók felismerését erősíti, hanem a helyesírást is. Ha szeretné a pedagógus, hogy minden gyermek írjon, akkor négyfordulós vadászatra invitálja a gyerekeket. Így a diákkvartett szerepei folyamatosan cserélődnek.)

Látogatás fülészetre

- » Szeretnétek kipróbálni, mit lát egy fülész a fületekben? Látogassunk el egy fülészetre! Mi mindent kell ehhez megszerveznünk?

(Amennyiben van rá lehetőség, beszélje meg a pedagógus a helység ügyeletes orr-fül-gégészétének vezetőjével, hogy a gyermekek ellátogathassanak egy ilyen rendelőbe, és hadd próbálják ki az orvos felszerelését, persze, amennyire ez lehetséges. A gyerekekkel közösen szervezzék meg az útvonalat, a szabályokat, a célokat, a felelősöket stb. Gyűjtsenek előre olyan kérdéseket, amelyeket megkérdezhetnek az orvostól. Így a gyermekekben csökkenhet az ellenállás az kórházakkal, rendelőkkel, orvosokkal szemben.)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális és csoportmunka
- *Szükséges eszközök:*
gyermekenként egy kanál, zsineg, két-két darab tejfölös doboz, hallókészülék (ha megoldható)
- *Melléklet:*
Hej, a sályi piacon című dal kottája

3. A bőr

- *Lehetséges feladatok:*
Bőrszínek és kultúrák
 - » Különböző kultúrájú mesék hangulatának, azonosságainak, különbözőségeinek megfigyeltetése
 - » Beszélgetés az emberek bőrszínéről, képek nézegetése

(Az emberek szeretik a szépet. Így vannak ezzel a gyermekek is. Ha a diákokkal különböző gyerekképeket nézegetnek, mondassák ki velük az érzéseiket. Mit éreztek, ha ránéztek a képre? Milyen ez a kisgyerek? Ha előfordul ez a jelző, emeljék ki, az összes többi pozitívummal együtt.)

A napozás veszélyei

- » beszélgetés, szituációs játékok

(Fontos felhívni a figyelmet, hogy a gyermekbőr még érzékenyebb, mint a felnőtt. A szituációs játékokban eljátszhatnak például egy teleshop-adást, ahol a fényvédő krémek valódi hasznosságára figyelnek az eladók.)

Elsősegély-nyújtási alapismeretek (az égés)

- » gyakorlati tevékenységek kipróbálása
- » Mit tennétek, ha otthon megégetnétek az ujjatokat, karotokat, lábatokat?
- » Mi tennétek, ha megcsípne egy pók, és feldagadna, viszketne a bőrötök?

(Ezen a foglalkozáson a diákok gyakorlati ismereteket szerezhetnek az elsősegély gyakorlatából. Jó, ha tudják, mit tegyenek, hiszen napjainkban egyre több kisiskolás van otthon egyedül délutánként.)

Bőrből készült hangszerek

- » Mit gondoltok, milyen hangszerek készülhetnek bőrből?
- » Melyiket próbálnátok ki?
- » Egyszerű köcsögduda készítése
- » Zenehallgatás (pl. kecskedudas népzene)

(A magyar népzene történetében számos olyan hangszer született, amelynek egyik alapeleme állatbőr. Ezek közül számos ilyen hangszer ismert a mai napig a gyerekek között is, és sokról még életükben nem hallottak. A diákokkal is könnyen elkészíthető egy köcsögduda, amelyhez csak vékony bőr – eredetileg bél -, egy nádszál és egy kisebb köcsög szükséges.)

Állati és emberi kültakaró

- » Miben vagyunk mások, mint a madarak, a medvék, a halak?

(Egy képválogatós, halmazokba rendezős feladatot mindig szívesen végeznek el a gyerekek. A válogatási szempontokat nem is kell feltétlenül megadni. Így nem csak a kültakarót beszélhetjük meg, hanem számos más egyéb közös és eltérő tulajdonságot is, amiben egyezünk és amiben különbözünk a többi élőlényel, élőlénytől.)

Bőrből készült kulcstartó (sodrás vagy fonás)

(A boltokban kapható bőrszálakból nagyon egyszerű kulcstartófonatok készíthetők. Aki nem tud fonni, és nehezen is megy ennek a tevékenységnek az elsajátítása, sodorjon.)

Anyanyelvi játékok (dörzspapírból betűfelismerés)

- » Keressetek párt magatoknak! Egyikőtök csukja be a szemét. A másiktok a borítékban lévő betűelemekből tegyen ki egy egyszerű szót. A csukott szemű társatok találja ki, hogy melyik ez a szó!

(A páros munkában a gyerekeknek tapintás útján kell olvasni. Könnyebb, mint a braille-írás, hisz a dörzspapír durvasága, a betű alakja sokkal jobban érthető egy látó embernek. Ezeket a betűket csak egyszer kell elkészíteni, a tartósságuk miatt aztán sokáig, sok tevékenységben hasznosíthatóak lesznek. A tanító folyamatosan ellenőrizze a kitett szavak helyesírását!)

Nagyítóval ismeretszerzés (szellőzés, pórusok)

- » Vegyétek elő a nagyítótokat! Vizsgáljuk meg a bőrünket! Mit láttok?

(Figyeljék meg a bőrszövet kinézetét, látható felépülését. Beszélgessenek a bőr szellőzéséről, az izzadásról, izzadásgátlásról! Az ápolatlan bőr visszataszíthat. Talán itt is lehet különböző szituációs gyakorlatokat játszani.)

A tenyér

- » Tenyérlenymatok készítése osztály és családszinten
- » Érdekes tenyérlenymatok
- » Festés, melynek alapja a tenyér

(A tenyér minden embernek más és más. Az alakja, a vonalai. Nagyon jó osztálykép készíthető tenyérlenymatokból. Ezt a képet akár évente ismételtetik, és akkor a változásokat is megfigyelhetik az osztályban. Nagyon látványos festői gyermekmunkák készíthetők, melynek alapja a tenyér, például fa, halacska, felálló hajú gyermekarc stb. Önértékelési feladatnál a saját tenyér körberajzolása után mindenki a saját tenyerébe gyűjthet magáról pozitív tulajdonságokat. A későbbiekben pedig a társaktól is begyűjthetik a gyerekek, milyen pozitív tulajdonságokat látnak bennük ők.)

- *Lehetséges munkaforma:*

frontális, csoportmunka, páros munka

- *Szükséges eszközök:*

képek különböző bőrszínű gyermekekről, különböző állatokról, kötszerek, bőr vagy bélhártya, nád, köcsög, bőrszálak, dörzspapír, gyermekenként egy nagyító, rajzlap, festékek

- *Melléklet:* -

4. Az orr

- *Lehetséges feladatok:*

Illatminta gyűjtemény létrehozása

- » Keressetek minél több, jól érezhető illatokat a természetben, otthon!

(A filmes dobozokban vagy bármilyen más zárt dobozokban nagyon jól tárolhatóak ezek a minták. A gyűjtőmunka kezdése előtt fontos megbeszélni a gyerekekkel a szabályokat, nehogy olyan dolgokat is begyűjtsenek, amivel veszélyeztetik a saját egészségüket, vagy megrongálják a természetet, egyéb környezetet.)

Bohócorr készítése

- » Rendezzünk egy bohóc-karnevált!

(Szivacs-labdából vagy ping-pong labdából és egy kis gumiszalagból könnyű bohócorrot varázsolni. A labda lyukasztása balesetveszélyes, érdemes a tanítónak előre begyűjtenie a labdákat, és előre kilyukasztani az oldalukat. Akril vagy más tartós festékkel fessék be a labdákat, fűzzék be a gumiszalagot, és kezdődhet a mulatság! A bohócjelmez számos szituációs játékra ad lehetőséget.)

Az allergia, tüsszentés

- » Kinek van allergiája? Mitől?
- » Parlagfűirtás-akció

(Az allergia ma népbetegség. A gyerekek között is sokan betegek. Beszélgetésekből a tanító felmérheti, milyen ismereteik vannak e témában a diákoknak. A hiányzó ismeretekről készíthet szövegértő feladatot, csoportmunkában. Szituációs játékokban gyakoroltathatja az egészségtudatos magatartásformát – pl. vitázó szomszédok, akik érvelnek és ellenérvelnek a gyomirtás ügyében. Ha a projekt az iskolaidő vége felé zajlik, szervezhetnek a környéken egy családi parlagfűirtó akciót.)

Mesehallgatás: Cukás István: Festéktüsszentő Hapci Benő

- » Hallgassátok meg a mesét!
- » Rajzoljátok le, milyennek látjátok Benőt!
- » Mesefilm változat megnézése

(Cukás István meséje jó beszélgető téma lehet. Egy szereplő, aki más, és mindenki utálja. De amit megtalálják Benő különlegességét, mindenki megszereti.)

Mi mindennek lehet orra? (cipő, hajó, stb.) – gyűjtőmunka otthon

- » Gyűjtsetek minél több „orros” tárgyat!

(Az otthoni gyűjtőmunka nem csak a gyermeket aktivizálja, hanem a családnak is bepillantást enged a mindennapi munkába. Az összegyűjtött tárgyakról készíthetnek a gyerekek tablót, gyűjteményt, kiállítást stb.)

A helyes szaglás

- » Hogyan szagoljátok meg a levest?
- » Mi történne, ha egy mérget szagolnátok így meg?

(A helyes szaglás megtanítása balesetmegelőző tevékenység. Fontos tudatni a gyerekekkel, hogy ismeretlen dolgoknál jusson eszükbe a mozdulat. Életet menthet.)

A zsebkendőhasználat fontosságának tisztázása, szokások alakítása az osztályban (Sok gyermeknek problémát okoz a zsebkendőhasználat. Ez egy jó alkalom arra, hogy a tanító megbeszélje a gyerekekkel az orrfújás elmulasztásának lehetséges következményeit. Nem csak az egészséget, hanem az esztétikait is – orrában turkáló, lógó taknyú ember látványa. Közösen kitalálhatják, és megszervezhetik az osztályzsebkendő helyét, felelőségét.)

- *Lehetséges munkaforma:*
frontális és egyéni
- *Szükséges eszközök:*
filmdobozok vagy zárt üvegcsék, gyermekenként egy szivacs- vagy ping-pong-labda, gumiszalag, tartós festék

5. Belső érzékszerveink (a homeosztázis)

- *Lehetséges feladatok:*
 - Éhség, szomjúság, emésztési ingerek, fáradtság
 - Testre, a befelé való figyelem képessége

(Csak egy beszélgetés erejéig érdemes megemlíteni, hogy vannak belső érzékszerveink is. A befelé való figyelem segít a test kordában tartásában. Például valóban akkor együnk, amikor éhesek vagyunk, sokat igyunk stb.)

6. Kirándulási lehetőségek

- Csodák Palotája – Budapest

A gyerekek saját tapasztalat útján szerezhettek ismereteket az érzékszerveik működéséről. Folyamatosan újítják a múzeum programját, ezért a tervezett kirándulás előtt érdeklődni kell az aktualitásokról!

- Szemfényvesztés („vak” kiállítás) – Eger

Egerben, egy pincében található ez az állandó kiállítás. A múzeum egész területén teljes a sötétség. Az idegenvezetők vakok. A látogatók személyes élményeket élhetnek át abban, milyen lehet világtalanul közlekedni a világban.

A múzeumba előzetesen kell bejelentkezni, Farkas Évánál (30/9983-555).

A belépő diákoknak 400 Ft/fő, a pedagógusoknak igazolvány felmutatása ellenében ingyenes.

A múzeumot 12 fős csoportokban látogathatják (differenciálás szempontjából fontos).

7. Filmnézési lehetőségek

Napjainkban elkerülhetetlen, hogy a kisgyermek a tv-adók műsorai mellett számos értékes és értéktelen mesét is nézzen.

Ez azonban koránt sem jelenti azt, hogy ezen ismereteiket ne lehetne rendszerezni, formálni.

Ma a mozikban látható mesék közül számos történet szól a másságról.

Több olyan történetet soroltam fel, amelyek a diákok körében nagyon népszerűek.

Fontosnak tartom, hogy a pedagógus egy-egy ilyen „mozinapon” a film megnézése után beszélgesse a tanítványaival.

Én csak gondolatébresztő kérdéseket írnék fel egy-egy történethez, a pedagógus feladata, hogy amennyiben választ egy filmet, és megnézik, előtte nézze meg a történetet a diszkrimináció szemüvegén át.

Az életkori sajátosságokból adódóan javaslom, hogy a történet megnézése után a megbeszéléseket kisebb részletekben vezesse a tanító.

Egyszerre érdemes csak egy-két kérdést megbeszélni, a mesére visszagondolva.

Segítség lehet, ha a kérdések mellett a gyerekek újból megnézhetnek egy-egy részletet a meséből.

- *Shrekről*
 - » Miért nem szerette Shrek az embereket?
 - » Miért nem szerették az emberek Shrek-et?
 - » Miért szerette a szamár Shrek-et?
 - » Milyen tulajdonságai vannak Shrek-nek?
 - » Milyen tulajdonságai vannak Szamárnak?

- » Milyen tulajdonságai vannak Fionának?
 - » Ki tetszett legjobban? Miért éppen ő?
 - » Mitől félt Fiona esténként? Miért?
 - » Igaz, hogy Shrek semmitől sem félt?
- *Jégkorszak*
 - » Miért nem tartott Manfréd a többiekkel?
 - » Miért nem tartott a lajhár a többiekkel?
 - » Milyen tulajdonságai vannak Manfrédnak?
 - » Milyen tulajdonságai vannak a lajhárnak?
 - » Milyen tulajdonságai vannak a kardfogú tigrisnek?
 - » Mitől változott meg a kardfogú tigris?
 - » Ki tetszett a legjobban? Miért éppen ő?
 - *Hihetetlen család*
 - » Mitől volt különleges a Hihetetlen család?
 - » Mi történt az apukával, amikor nem lehetett különleges?
 - » Hogyan beszélt az apukával a főnöke?
 - » Hogyan zajlott egy vacsora a Hihetetlen családnál? Nátatok hogyan zajlik?
 - » Miért menekültek meg?
 - » Megmenekülhettek volna-e, ha nem segítenek a gyerekek?
 - » Vannak-e a valóságban is különleges emberek? Ők miben különlegesek?

(Ezzel a mesével nagyon kell vigyázni! Számos olyan emberi és társadalmi értéket hordoz magában, melyek a mai eltorzult világra jellemzőek. Érzékeltetni kell, hogy vannak napjainkban is különleges emberek, akik nem a valóságban repkednek körülöttünk! Folyamatosan a pozitív mintákra kell kifuttatni a beszélgetést. Mit tartanátok jónak? Hogyan tennétek másképp? Ilyen, és ehhez hasonló kérdésekkel lehet vezetni a gyermekek gondolatait. Rajzoltatni is lehet. Pl. Rajzoltjátok le, hogyan képzelitek el a Ti Hihetetlen családotokat vacsora közben!)

5. témakör: lehetséges produktumok

Ez a téma számtalan lezáró tevékenységet hordoz magában. Én a testséma rajzolásra futtattam ki, de ez nem kell, hogy bármiben korlátozza a pedagógust.

Nem ismerem az ország valamennyi iskoláját, a tanítási körülményeket, így azt sem tudhatom, adott osztályokban kinek mihez lenne kedve. De tisztában vagyok vele, hogy egy új módszer bevezetése már nagy feladat, nemhogy újabbnál újabb ötleteket kitalálni és megvalósítani. Ezért a következőkben a témához kapcsolódóan záró tevékenységeket villantok fel, a hozzá kapcsolódó megjegyzéseimmel együtt.

1. Családnap

Sokszor tapasztalhatjuk, hogy a szülők nem látnak bele az iskolai élet mindennapjaiba. Látják az ellenőrzőt, néha kapnak visszajelzést az osztályfőnöktől, de igazából nem tudják, hogy a gyermekük hogyan „éli” az iskolai létét. Ez a nap ebben segíthet. A céltól függően tervezhetünk olyan programot, melyben a családok együtt tevékenykednek, olyat is, ahol külön csapatban munkálkodnak szülők és gyermekeik, és olyat is, ahol mindenki mindenkivel keveredik.

2. Fotóalbum

A fotóalbumban gyűjthetnek minden olyan fényképet, amely az osztály életéről szól. Fordítson külön figyelmet a tanító arra, hogy a képaláírásokat időben írják meg, mert a gyermekek nem biztos, hogy minden részletre emlékezni fognak a későbbiekben. Ha négy éven keresztül gyűjtik a képeket, a gyerekek mindig vidáman fogják ezt forgatni, akár évek múlva is.

3. *Osztályalbum*

Ebbe az albumba összegyűjthetnek minden olyan munkát, ami a kalandfüzetből kimaradt. Készíthetnek minden gyermeknek egy-egy külön oldalt, amit akár folyamatosan bővíthetnek. Minden olyan pozitívumot jegyezzenek fel benne, ami az adott gyermekkel kapcsolatos.

4. *Kiállítás*

A kiállítások előnye, hogy a szülők, és az iskola többi osztálya is belepillanthat a projekt időszakába. Előny továbbá, hogy a gyerekek egységesen láthatják, mivel is foglalkoztak az adott időszakban. Előny, hogy a jól sikerült munkákkal, tablókkal díszíthetik az osztály falait, és amikor a gyerekek ránéznek ezekre a munkákra, szívesen emlékeznek majd vissza.

5. *Vetélkedő, akadályverseny*

A vetélkedők, akadályversenyek számos lehetőséget rejtenek magukban. Szervezheti a tanító a gyerekeknek, gyerekek a szüleiknek, tanító a családoknak, szülők a gyerekeknek. A helyszín tulajdonképpen bárhol lehet. Az akadályverseny lehet szellemi, fizikai és zeke keveréke is. Egy a lényeg, mindenki jól érezze magát benne!

6. *Kirándulás*

A kirándulásokra szintén az lenne a jó, ha a családtagok is bevonhatóak lennének. Ilyenkor van lehetőség arra, hogy az iskola és a családok erősítsék a kapcsolataikat, a szülők megismerjék a gyermekük osztálytársait, azok családját. Tulajdonképpen minden kirándulás is egy kisebb projekt, ami akár újabb célokat, eredményeket hozhat.

7. *Társasjáték*

A gyerekek egyik kedvenc játéka. A projektek kérdéseiből nagyon jó társasjáték állítható össze. A diákok, miközben kitalálják és elkészítik a tábla formáját, a bábukat, a szabálykönyvet, a kártyákat, összefoglalják mindazt, amit a projekteken tanultak. A feladatok között ne csak elméleti kérdéseket gyűjtsenek össze!

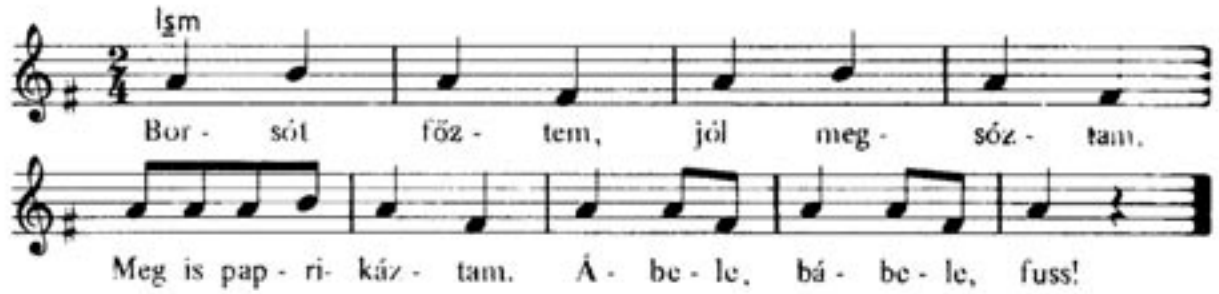
8. *Közös főzés*

Nagyon hasznos, amikor gyerekek, családok összejönnek egy közös főzőcskézés erejéig. Hasonló érzés, célok, feladatok, mint egy kirándulásnál.

MELLÉKLETEK:

Az egynapos projekt mellékletei

1. számú melléklet: Borsót főztem kezdetű dalosjáték kottája

The image shows a musical score for a song in 2/4 time, key of D major. The melody is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The lyrics are written below the staff. The first line of the score is marked with a fermata over the first measure. The lyrics are: Bor - söt főz - tem, jól meg - sóz - tam, Meg is pap - ri - káz - tam. Á - be - le, bá - be - le, fuss!

Bor - söt főz - tem, jól meg - sóz - tam,
Meg is pap - ri - káz - tam. Á - be - le, bá - be - le, fuss!

2. számú melléklet: a táplálékpíramis puzzle-jének képe

Az egyhetes projekt mellékletei

3. számú melléklet: Okos volt-e Okos Marci?

Méliusz Anna és Méliusz József: Okos volt-e Okos Marci?

(1. rész)

Miért nem tudott elaludni Marci?

Marci a születésnapja előtti estén nagyon izgatott volt. Bár idejében feküdt le aludni, álom mégse szállt a szempilláira.

Gondolatai úgy hancúroztak a fejében, mint a kismacskák.

- El kellene aludnom – gondolta -, hogy minél hamarabb reggel legyen.

Vajon miért várta Marci olyan nagyon a reggelt?

Azért, mert a másnap reggel nem akármilyen volt ám, hanem Marci hetedik születésnapjának a reggele.

Marci ágyában hanyatt feküdt és azon töprengett, hogy megkapja-e vagy sem azt a gyönyörű, nagy, piros-fehér csíkos labdát, amelyre úgy vágyott.

Édesanyja megígérte, hogy megkapja... ha jól viselkedik.

Marci megígérte, hogy jó lesz. De nem volt jó.

Épp hatodik évének utolsó napján történt, hogy Marci megtalálta édesapja szerszámos ládájában a fúrót. A fúróval öt lyukat fúrt a konyhaszékre. Az öt lyuk gyönyörű volt – így gondolta Marci -, de édesanyja mégis annyira megharagudott, hogy meg is büntette.

Mivel büntette meg?

Nem szólt hozzá délig, és nem engedte krumplit hámozni. Ennél nagyobb büntetés volt az, hogy ahányszor Marci édesanyja ránézett az öt lyukra, sírva fakadt. Marci édesanyja ugyanis nagyon szerette a szép, új konyhabútort.

Délután viszont Marci jól viselte magát. Esteledésig a konyha küszöbén képeskönyveit nézegette, és rajzolgatott.

Az volt tehát a kérdés, mi esik inkább latba: A délelőtt? Vagy a délután?

Ettől függött, hogy megkapja-e a labdát vagy sem.

- Az is megtörténhetik – aggódott Marci -, hogy kalács se lesz reggel az asztalon.

Eddig ugyanis minden évben a születésnap reggelén kalács került az asztalra.

A kalácsba minden évben annyi gyertyát tűzött az édesanyja, ahány éves volt Marci.

Lesz-e labda?

Lesz-e kalács reggel az asztalon?

Ez volt a kérdés.

Ezért nem tudott Marci elaludni.

4. számú melléklet: A fejem, a vállam... dalosjáték kottája

A fe-jem, a vál-lam, a tér-dem, a bo-kám,
A szem-mem, a fül-lem, az or-rom, a szám!

A szem-mem, a fül-lem, az or-rom, a szám!

5. számú melléklet: Ciróka, maróka kezdetű dalosjáték kottája

smg

Ci - ró - ka ma - ró - ka, mit főz - tél? Ká - sát.

Ho - va tet - ted? A pad - ká - ra. Meg - et - te a kis ci - cá - ja.

6. számú melléklet: A szem

A szem az az érzékszerv, amely a legtöbb információt adja a minket körülvevő világról: a szemek vagy a szemgolyók felfogják a külvilág fényinereit, jelekké alakítják át, a jelek pedig a megfelelő idegpályákon az agyba jutnak, ahol képekké alakulnak.

A szírványhártya a szem színes része, melynek változataitól lesz valaki kék, zöld vagy barna szemű.

A szem védelméről a szem több része is gondoskodik.

1. A szemhéj biztosítja a szem védelmét. Pislogáskor benedvesíti a szem felszínét.
2. A szempillák szűrőként tartják távol a rovarokat, porszemcséket.
3. A szemöldök apró szőrei segítségével megakadályozza, hogy az izzadságcseppek a szembe folyjanak.

Hat szemmozgató izom végzi a szem összehangolt mozgását. Ezek az emberi test legkisebb izmai.

A szemet nedvesítő könnyet a könnymirigy termeli. Az elhasználódott könny egy kis csövön (elvezető csatorna) keresztül távozik az orrba. Amikor sír az ember, ez a csövecske nem bírja elvezetni a sok folyadékot, ezért csordul ki a könnyünk.

A szem az az ér-zék-szerv, a-mely a leg-több in-for-má-ci-ót ad-ja a min-ke-t kö-rül-ve-vő vi-lág-ról: a sze-mek vagy a szem-go-lyók fel-fog-ják a kül-vi-lág fény-in-ge-re-it, je-lek-ké a-la-kít-ják át, a je-lek pe-dig a meg-fe-le-lő i-deg-pá-lyá-kon az agy-ba jut-nak, a-hol ké-pek-ké a-la-kul-nak.

A szí-vár-vány-hár-tya a szem szí-nes ré-sze, mely-nek vál-to-za-ta-i-tól lesz va-la-ki kék, zöld vagy bar-na sze-mű.

A szem vé-del-mé-ről a szem több ré-sze is gon-dos-ko-dik.

1. A szem-héj biz-to-sít-ja a szem vé-del-mét. Pis-lo-gás-kor be-ned-ve-sí-ti a szem fel-szí-nét.
2. A szem-pil-lák szű-rő-ként tart-ják tá-vo-l a ro-va-ro-kat, por-szem-csé-ke-t.
3. A szem-öl-dök ap-ró sző-re-i se-gít-sé-gé-vel meg-a-ka-dá-lyoz-za, hogy az iz-zad-ság-csep-pek a szem-be foly-ja-nak.

Hat szem-moz-ga-tó i-zom vég-zi a szem ösz-sze-han-golt moz-gá-sát. E-zek az em-be-ri test leg-ki-sebb iz-ma-i.

A sze-met ned-ve-sít-ő köny-nyet a könny-mi-rigy ter-me-li. Az el-hasz-ná-ló-dott könny egy kis csö-vön (el-ve-ze-tő csa-tor-na) ke-resz-tül tá-vo-zik az orr-ba. A-mi-kor sír az em-ber, ez a csö-vecs-ke nem bír-ja el-ve-zet-ni a sok fo-lya-dé-ke-t, e-zért csor-dul ki a köny-nyünk.

7. számú melléklet: A szem

1. feladat

Válaszolj a kérdésekre a szöveg alapján!

- Miket lát az ember a szemével? _____
- Mi a neve a szem színes részének? _____
- Hány szemmozgató izom mozgatja a szemet? _____
- Mi termeli a könnyet? _____
- Amikor nem sír az ember, hol távozik a könny? _____

2. feladat

Nézz tükörbe, rajzold le az arcodat, számozd be, hogy mi hol található!

1. szemhéj
2. szempilla
3. kötőhártya
4. szemöldök
5. pupilla

(Ide kell keresnem még képet vagy rajzot.)

8. számú melléklet: logikai feladatok

1. feladat

Egy fiúnak valaki ezt mondta: Te a fiam vagy, és én nem vagyok az apád!
Ki lehetett az?

2. feladat

Ha hét égő gyertyából négyet eloltunk, hány marad?

3. feladat

Mi nehezebb? Egy kilogramm vas vagy egy kilogramm toll?

4. feladat

A pesti gyorsvonat és a bécsi személyvonat Győrnél találkoznak. Melyik van közelebb a találkozás pillanatában Pesthez?

5. feladat

Ha János szőke, de nem annyira szőke, mint Ferenc, és ha Mária szőke, de nem annyira szőke, mint János, akkor hármuk közül ki a legszőkébb?

6. feladat:

Melyik a legtüzesebb „ló”?

9. számú melléklet: Keresd a különbségeket!

**ELTÉRŐ
UGRÁSOK**

A lovas egyformán repül át
a gátak felett.
Vagy mégsem?
7 különbség van
a rajzok között!

EGY MESEVÁRNAK AZ ÁRNYÉKA IS MÁS!

A képen
Csonttörő Csaba
lovagvára látható.
Nagyon büszke rá,
de különösen arra,
hogy az árnyéka
7 apró részletben
is különbözik
az igazítól.
Megtalálod
az eltéréseket?!

10. számú melléklet

1. feladat

Magánhangzók pótlásával értelmes szavakat kapsz! Írd le azokat, alkoss velük mondatot!

sz m v g _____

k nny cs pp _____

sz v r v ny _____

Magánhangzók pótlásával egy ismerős közmondást olvashatsz! Beszéljétek meg, mit jelenthet!

__ sz _ m _ s _ m _ ll j _ l _____

2. feladat

Kösd össze a képet a nevével! (Képességfejlesztő füzet: 7. oldal)

hal	áll	szál	hall	toll	száll	ál	tol
							

3. feladat

Karikázd be zölddel a „morgós” hangok betűit a szavak elején! Keressetek közösen mondatokat a szavakkal!

vonat

pap

SZITA

kép

toboz

TYÚK

fonat

bab

ZITA

gép

doboz

GYÍK

4. feladat

Kösd össze az összetartozó szótagokat! Írd le a szavakat!

szi

pil

rigy

szem

mi

la

pu

vár

la

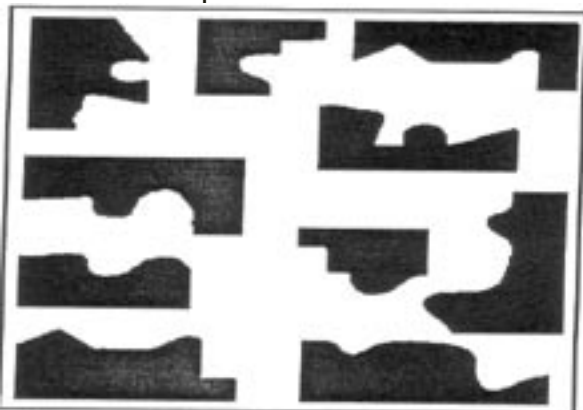
könny

pil

vány

5. feladat

Kösd össze a párokat!

11. számú melléklet: szólások, közmondások

1. A szeme sem áll jól.
2. Szemet szemért, fogat fogért
3. Szemesnek áll a világ
4. Vak tyúk is talál szemet.

12. számú melléklet: Pinokkió

**A cukrot lenyeli Pinokkió, az orvosságot nem.
Kosárba akarják rakni; erre beveszi az orvosságot is.
Utána nagyot füllent, mire büntetésből megnő az orra**

A Tündér Pinokkióhoz lépett, megtapintotta a homlokát, és nyomban érezte, hogy rettentően lázas.

Erre hozott valami fehér port, föloldotta fél pohár vízben, és így szólt szíves szeretettel:

- Idd meg ezt, és egykettőre meggyógyulsz!

Pinokkió a pohárra sandított, elhúzta a száját, és sírós hangon azt kérdezte:

- Édes vagy keserű?
- Keserű, de jót fog tenni!
- Ha keserű, akkor nem kell!
- Fogadj szépen szót, és idd meg!
- Utálom a keserűt!
- Idd meg szépen! Ha megittad, kapsz egy darab cukrot, attól helyrejön a szájad íze.
- Hol a cukor?
- Itt! – mondta a Tündér, és elővett egy szemet, egy arany cukortartóból.
- Előbb kérem a cukrot, utána majd megiszom azt a keserűséget!
- Megígéred?
- Meg, meg.

A tündér odaadta neki a cukrot. Pinokkió egyetlen szempillantás alatt szétharapta és lenyelte.

- Kár, hogy a cukor nem gyógyszer – mondta a szája szélét nyalogatva. - Ilyen orvosságot minden nap bevinnék
- Most aztán álld az ígéretedet, és idd meg szépen ezt a pár kortyot; meglátod, meggyógyulsz tőle.

Pinokkió nagy utálkozással kezébe vette a poharat, beledugta az orra hegyét, a szájához emelte, megint beledugta az orrát, végül pedig így szólt:

- Nem bírom meginni. Nagyon keserű!
- De hiszen még nem is kóstoltad!
- A nélkül is el tudom képzelni. Érzem a szagáról. Kérek még egy szem cukrot és utána megiszom.

A Tündér csodálatos türelemmel még egy cukrot a szájába dugott, s utána kínálta megint a poharat.

- Így nem bírok inni – nyafogta fintorogva Pinokkió.
- Miért nem?
- Nyomja a lábamat az a párna.

A Tündér elvette a párnát.

- Hiába, így se bírom meginni.
- Hát most meg miért nem?
- Mert félig nyitva az ajtó.

A Tündér odament és becsukta.

- Akkor se! – kiáltott föl Pinokkió. – Nem, és nem! – sírta. – Sose fogom meginni ezt a keserű vizet!
- Megbánod, fiacskám.
- Nem érdekel!
- Súlyos beteg vagy.
- Az se érdekel!
- Hamarosan elvisz a láz.
- Bánom is én.

- Nem félsz tőle, hogy belepusztulsz?
- Inkább elpusztulok, minthogy megigyam azt a szörnyűséget!
- Hát jó – mondta a Tündér és otthagya.

Alig tette be maga után, máris újra kinyílt az ajtó. Pinokkió azt hitte, a Tündér jön vissza az orvossággal; gyorsan úgy tett mintha aludnék.

De nem a Tündér volt, hanem négy szénfekete nyúl. Kosarat hoztak, olyasfajta, csak éppen kicsiben, aminőben a tüzelőt szokták hordani. Letették a szoba közepére, odamentek Pinokkióhoz, tetőtől talpig végigtapogatták.

- No, ennek kampec – mondta az egyik.
- Vihetjük is – mondta a másik.

Pinokkió erre már fölnézett, sőt föl is ült ijedtében.

- Hová akartok vinni? – kérdezte rémulten.
- Ki a faskamrába, a többi tüzelőhöz.
- De hiszen én nem vagyok tűzifa!
- Még nem, de mert nem ittrad meg az orvosságot, mindjárt az leszel.

Pinokkiónak eszébe jutott, mennyi baja volt már a tűzzel. Egyszer megégett a lába, másodszor Tűznyelő mester akart pecsenyét sütni a lángján, harmadszor a fenyőfa gyulladt ki alatta. Most meg kosárba akarják rakni, a végén még fölhasogatják gyújtósnak. Úgy megrémült, hogy elkezdett jajgatni, ahogy csak a torkán kifért.

- Jaj, jaj, jaj, drága jó Tündér! Gyere vissza, kérlek, szabadíts ki ezeknek a fekete hóhéroknak a markából; megiszom az orvosságot, akármilyen keserű is!

És amikor a Tündér megjelent az ágya mellett, mohón kikapta a poharat a kezéből, és egy hajtásra kiitta.

- Most az egyszer még megúszta a dolgot - mormogták a nyulak, fogták a kosarukat, és elmentek.

Pinokkió pedig úgy kipattant az agyból, mintha soha semmi baja se lett volna. Tudni való ugyanis, hogy a fabábuk nagyon ritkán betegszenek meg, és még annál is hamarabb meggyógyulnak.

Kiugrott hát az ágyból, és elkezdett föl-alá szaladgálni a szobában, azt se tudta, hová legyen jókedvében.

- Nem megmondtam, hogy az orvosság jót fog tenni?- kérdezte tőle a Tündér.
- Az nem szó, hogy jót tett! Egyenesen újjászülettem tőle!
- És látod, mégse akartad meginni! De legközelebb már nem fogod kéretni magad, igaz? Most pedig gyere ide szépen, és mondd el, hogyan kerültél a gyilkosok kezébe!
- Az úgy volt, hogy Tűznyelő mester a kezembe nyomott pár aranyat, és azt mondta: „Fogd, és vidd haza a papádnak!” - de én útközben találkoztam a Rókával meg a Kandúrral, két fölöttébb tisztességes személlyel, és ők azt mondták nekem: „Akarod, hogy ezret meg kétezret fiaddzék az aranyad? Gyere velünk, elvezetünk a Csodák Mezejére.” Én erre azt feleltem: „Mehetünk.” Ők pedig azt mondták: „Megpihenünk a Vörös Rák fogadóban, és majd éjfélkor továbbmegyünk.” Mikor aztán fölkeltem, nem leltem, csak hűlt helyüket. Nekivágtam hát az éjszakának, de azt el se lehet mondani, hogy mekkora sötétségben, s akkor jött két útonálló rablógyilkos, fekete szeneszsákban mind a kettő, és rám rivalltak, hogy elő a pénzzel, én pedig azt mondtam, egy huncut vasam sincs, mivel a négy aranyat a nyelvem alá dugtam. Akkor az egyik rabló bele akart nyúlni a számba, én meg alaposan beleharaptam a kezébe, de közben a szám fura módon tele lett szőrrel, nem győztem köpködni. A gyilkosok mögöttem futottak, én a gyilkosok előtt, és addig szaladtunk, míg el nem csíptek, és amikor elcsíptek, fölöttek egy fára, aztán azt mondták, csak lógnak nyugodtan, holnap majd visszajönnek, akkor úgyis végem, és úgy eltátom a számat, hogy könnyen kiszedik belőle a négy aranyat, amit a nyelvem alá dugtam.
- És most? – kérdezte a Tündér. – Most hová tetted a négy aranyadat?
- Elvesztettem – füllentette Pinokkió; a négy arany ugyanis ott lapult a zsebében.

Abban a minutában kéthüvelyknyit nőtt az orra, pedig épp elég hosszú volt eddig is.

- Hol vesztetted el?
- Az erdőben.

Erre a második hazugságra megint nőtt egyet az orra.

- No, ha itt vesztetted el az erdőben, akkor sebaj! - mondta a Tündér. - Ez olyan erdő, hogy akármit veszítenek el benne, minden megkerül.
- Most jut eszembe, nem is vesztettem el - hebegte Pinokkió zavartan. - Észre se vettem, és lenyeltem az előbb az orvossággal.

A harmadik hazugságra hirtelen akkorára nyúlt az orra, hogy már nem bírt tőle se jobbra fordulni, se balra. Ha erre fordult, beleverte az ablakba vagy az ágyba, ha meg amarra, akkor a falba vagy az ajtóba. Amikor pedig megpróbálta egy kicsit följebb emelni a fejét, majdhogy ki nem bökte a Tündér szemét. A Tündér meg csak nézte és nevetett.

- Mit nevezsz? – kérdezte a bábu.

Nagyon zavarba jött és erősen gondolkodóba esett orrának ettől a mérhetetlen növekedésétől.

- A hazugságaidon – felelte a Tündér. – Azokon mulatok.
- Honnan tudod, hogy hazudtam?
- Semmit nem lehet olyan könnyen fölfedezni, mint a hazugságot - felelte a Tündér.
- Jegyezd meg, fiacskám: kétfajta hazugság van. Az egyik sántít, a másiknak az orra hosszú. A tied hosszú orrú hazugság.

Pinokkió legszívesebben világgá szaladt volna szégyenletében. De nemhogy világgá, hanem még csak a szobából sem tudott kiszaladni; akkora volt az orra, hogy nem fért ki vele az ajtón.

Pinokkió újra találkozik a Rókéval meg a Kandúrral. Elmegy velük aranyat ültetni a Csodák Mezejére

A Tündér meg akarta leckéztetni Pinokkiót, és le akarta szoktatni a hazudozásról, aminél csúnyább szokása nem is lehet gyereknek; ezért jó félórán át hagyta, hadd bömbölgjön Pinokkió az éktelenül hosszúra nőtt orra miatt. Hanem amikor látta, milyen rettentően elkeseredett, és még a szeme is kigúvad bánatában, megesett rajta a szíve. Tapsolt egyet, mire egy csapat harkály repült be az ablakon. Rátelepedtek Pinokkió orrára, és ahogy a fát szokták, elkezdtek kopácsolni a csőrükkel. Addig kopácsolták, míg a fölösleget le nem faragták róla, és az orr vissza nem nyerte természetes nagyságát.

- Milyen jó vagy, kedves Tündér, és mennyire szeretlek - mondta Pinokkió a szemét törülgetve.

13. számú melléklet: Az orr

1. Az ember sokkal gyengébben érzi az illatokat, szagokat, mint az állatok.
2. Az ember 10 ezer szagféleség megkülönböztetésére képes.
3. Az orrban úgy nevezett receptorok érzékelik az illatokat, szagokat. Az ember orrában nagyjából ezer ilyen receptor található.
4. A kutyák szaglása körülbelül egymilliószor jobb, mint az emberé, mégsem képesek felismerni az egypetéjű ikreket.
5. A kutyák és a lovak képesek megérezni az emberi félelem szagát.
6. A nők érzékenyebbek az illatok megérezésére, mint a férfiak.
7. Az illatokat, szagokat az orr felső részében elhelyezkedő szaglóhámnál érzi az ember.
8. A szaglóhám az orrnak az a része, ahol az illatokat érzékelő szaglósejtek helyezkednek el.
9. A szaglósejtek élettartama 30-60 nap, de vannak alapsejtek, melyek új szaglósejteket termelnek.
10. Amikor valaki náthás, kevesebb illatot érez, mert az illatok nem érik el a szaglóhámot.
11. A pici babáknak sokkal fontosabb érzékszervük az orruk, mint a szemük. Ennek az az oka, hogy ők még rosszul látnak, ezért szinte mindent szaglás alapján azonosítanak.
12. Minden embernek van egy saját testszaga, amely, mint az ujjlenyomat és a szívdéreghártya, csakis rá jellemző.
13. A gombáknak jellegzetes illatuk és szaguk van. Ezért a gyakorló gombászok szaglás után is meg tudják különböztetni, hogy melyik gomba ehető, és melyik mérges.
14. A nyomkövető kutyák nagyjából nyolc óráig érzik a keresett szagokat a tett helyszínén. De ha egy illatot megjegyeztek, akkor azt bármikor felismerik újra. Ezért alkalmaznak kutyákat az országhatáron.
15. Az orrszarvúk trófeája az a szarv, ami az orruknál látható, nem más, mint egy elszarusodott szőrös csomó.
16. Az ember jobb orrlukájában érzékenyebb a szaglóhám, ezért több illatot érez a jobb oldalon. Ennek az az oka, hogy az agyban a jobb oldali szaglócentrum fejlettebb.
17. Megállapították, hogy a nagyobb orrlukú emberek több illatot éreznek.
18. Ha az ember nem érezne illatokat, szagokat, nem lenne képes megállapítani egy ételről, hogy az rossz. Nem lenne képes észrevenni egy anyagról, hogy az mérgező, hisz nem érezné a szúrós szagát.
19. Az ormányos elefántorrú cickány a vadászterületén sajátos úthálózatot tervez. Mindig tudja, hova megy, és olyan, mintha egy láthatatlan térkép szerint közlekedne.
20. Az ormányos medve a mosómedve rokona. Érzékeny orrával túrva keres táplálékot magának. Nagyon szereti a gyümölcsöket.
21. Az elefánt ormánya egyben az orra is. Két orrlyuk található a végén. Az elefánt az ormányát nagyon sok mindenre használja: tárgyakat vesz fel, fűvet tép vele, vizet szív ormányába, és azt testére vagy szájába fecskendezi.
22. Az elefántok találkozáskor gyakran ormányukkal érintik meg egymást üdvözlésképpen, ill. az anyák ezzel simogatják borjaikat.
23. Az elefántok nem az ormányukkal isznak, ahogy az emberek sem. Az ormányukkal csak felszívják a vizet, majd a szájukba öntik azt.
24. Amikor az ember orrot fúj, a könnyeit is kifújja, nem csak a szennyeződéseket.

1. Az em-ber sok-kal gyen-géb-ben ér-zi az il-la-to-kat, sza-go-kat, mint az ál-la-tok.
2. Az em-ber 10 e-zer szag-fé-le-ség meg-kü-lön-böz-te-té-sé-re ké-pes.
3. Az orr-ban úgy ne-ve-zett re-cep-to-rok ér-zé-ke-lik az il-la-to-kat, sza-go-kat. Az em-ber or-rá-ban nagy-já-ból e-zer i-lyen re-cep-tor ta-lál-ha-tó.
4. A ku-tyák szag-lá-sa kö-rül-be-lül egy-mil-li-ó-szor jobb, mint az em-be-ré, még-sem ké-pe-sek fel-is-mer-ni az egy-pe-té-jű ik-re-ke-t.
5. A ku-tyák és a lo-vak ké-pe-sek meg-é-rez-ni az em-be-ri fé-le-lem sza-gát.
6. A nők ér-zé-ke-nyeb-bek az il-la-tok meg-ér-zé-sé-re, mint a fér-fi-ak.
7. Az il-la-to-kat, sza-go-kat az orr fel-ső ré-szé-ben el-he-lyez-ke-dő szag-ló-hám-nál ér-zi az em-ber.
8. A szag-ló-hám az orr-nak az a ré-sze, a-hol az il-la-to-kat ér-zé-ke-lő szag-ló-sej-tek he-lyez-ke-d-nek el.
9. A szag-ló-sej-tek é-let-tar-ta-ma 30-60 nap, de van-nak a-lap-sej-tek, me-lyek új szag-ló-sej-te-ke-t ter-mel-nek.
10. A-mi-kor va-la-ki ná-t-hás, ke-ve-sebb il-la-tot é-rez, mert az il-la-tok nem é-rik el a szag-ló-há-mot.
11. A pi-ci ba-bák-nak sok-kal fon-to-sabb ér-zék-szer-vük az or-ruk, mint a sze-mük. En-nek az az o-ka, hogy ők még rossz-szul lát-nak, e-zért szin-te min-dent szag-lás a-lap-ján a-zo-no-sí-ta-nak.
12. Min-den em-ber-nek van egy sa-ját test-sza-ga, a-mely, mint az ujj-le-nyo-mat és a szí-vár-vány-hár-tya, csak-is rá jel-lem-ző.
13. A gom-bák-nak jel-leg-ze-tes il-la-tuk és sza-guk van. E-zért a gya-kor-ló gom-bá-szok szag-lás u-tán is meg tud-ják kü-lön-böz-tet-ni, hogy me-lyik gom-ba e-he-tő, és me-lyik mér-ges.
14. A nyom-kö-ve-tő ku-tyák nagy-já-ból nyolc ó-rá-ig ér-zik a ke-re-sett sza-go-kat a tett hely-szí-nén. De ha egy il-la-tot meg-je-gyez-tek, ak-kor azt bár-mi-kor fel-is-me-rik új-ra. E-zért al-ka-l-maz-nak ku-tyá-kat az or-szág-ha-tá-ron.
15. Az orr-szar-vúk tró-fe-á-ja az a szarv, a-mi az or-ruk-nál lát-ha-tó, nem más, mint egy el-sza-ru-so-dott szőr-cso-mó.
16. Az em-ber jobb orr-lu-ká-ban ér-zé-ke-nyebb a szag-ló-hám, e-zért több il-la-tot é-rez a jobb ol-da-lon. En-nek az az oka, hogy az agy-ban a jobb ol-da-li szag-ló-cen-trum fej-let-tebb.
17. Meg-ál-la-pí-tot-ták, hogy a na-gyobb orr-lu-kú em-be-rek több il-la-tot é-rez-nek.
18. Ha az em-ber nem é-rez-ne il-la-to-kat, sza-go-kat, nem len-ne ké-pes meg-ál-la-pí-ta-ni egy é-tel-ről, hogy az rossz. Nem len-ne ké-pes ész-re-ven-ni egy a-nyag-ról, hogy az mér-ge-ző, hisz nem é-rez-né a szú-rós sza-gát.
19. Az or-má-nyos e-le-fánt-or-rú cic-kány a va-dász-te-rü-le-tén sa-já-tos út-há-ló-za-tot ter-vez. Min-dig tudj-a, ho-va megy, és o-lyan, mint-ha egy lát-ha-tat-lan tér-kép sze-rint köz-le-ke-d-ne.
20. Az or-má-nyos med-ve a mo-só-med-ve ro-ko-na. Ér-zé-keny or-rá-val túr-va ke-res táp-lá-lé-kot ma-gá-nak. Na-gyon sze-re-ti a gyü-möl-csö-ke-t.
21. Az e-le-fánt or-má-nya egy-ben az or-ra is. Két orr-lyuk ta-lál-ha-tó a vé-gén. Az e-le-fánt az or-má-nyát na-gyon sok min-den-re hasz-nál-ja: tár-gya-kat vesz fel, fü-vet tép ve-le, vi-zet szív or-má-nyá-ba, és azt tes-té-re vagy szá-já-ba fecs-ken-de-zi.
22. Az e-le-fán-tok ta-lál-ko-zás-kor gyak-ran or-má-nyuk-kal é-rin-tik meg egy-mást üd-vöz-lés-kép-pen, il-let-ve az a-nyák ez-zel si-mo-gat-ják bor-ja-i-ka-t.
23. Az e-le-fán-tok nem az or-má-nyuk-kal isz-nak, a-hogy az em-be-rek sem. Az or-má-nyuk-kal csak fel-szív-ják a vi-zet, majd a szá-juk-ba ön-tik azt.
24. A-mi-kor az em-ber or-rot fúj, a köny-nye-it is ki-fúj-ja, nem csak a szeny-nye-ző-dé-se-ke-t.

14. számú melléklet: Az orr (feladatlap)

- Az ember vagy az állat érzi jobban az illatokat?

- Hányféle szagot érez az ember?

- Mivel érezzük az illatokat?

- Felismerik-e a kutyák az egypetéjű ikreket külön-külön?

- Kik érzik meg az ember félelmének szagát?

- Kik érzékenyebbek az illatokra, a nők vagy a férfiak?

- Hol érzi az ember az illatokat?

- Mi a szaglóhám?

- Hány napig élnek a szaglósejtek?

- Miért nem érzünk illatokat, ha náthásak vagyunk?

- A kisbabáknak a látásuk vagy a szaglásuk erősebb?

- Egyedi-e az ember testszaga?

- Meg tudják-e állapítani a gyakorló gombászok szaglás után, hogy ehető-e a gomba?

- Hány óráig érzi a kutya a nyomokat?

- Miből van az orrszarvúk szarva?

- Melyik orrluka érzékenyebb az embernek?

- Befolyásol-e valamit a nagyobb orrluk?

- Hogyan védi az ember életét a szaglás?
-

- Mi a neve annak az állatnak, akinek a vadászterülete egy pontosan megtervezett térkép?
-

- Mi az ormányos medve egyik kedvenc eledele?
-

- Mikre használja az elefánt az ormányát?
-

- Hogyan köszönnek az elefántok?
-

- Hogyan isznak az elefántok?
-

- Mit fúj ki az ember orrfújáskor?
-

15. számú melléklet: Pinokkió

Pinokkió partra úszik, kenyeret keres, és bábuból végre igazi kisfiúvá változik

Úszott, úszott Pinokkió, hátán az öreg Dzsepettóval, de hogy merre kell lennie a partnak, arról, az igazat megvallva, fogalma sem volt. Csak mutatta, mintha tudná, nehogy szegény öreg apácskája végleg elveszítse a bátorságát, hiszen máris egész testében reszketett, még a foga is vacogott hozzá, talán mert fázott, hiszen a két esztendő alatt melegebb időjáráshoz szokott a Cáva gyomrában, de talán még inkább azért, mert félt a sivatagnál is sivatagabb tengeren.

Tehát úsztak, úsztak, illetve Pinokkió úszott, Dzsepettó pedig a nyakába kapaszkodva didergett a hátán. A szemhatár lassan világosodni kezdett; a nap először csak sugárküllőket vetett szét az égen, aztán maga is megjelent, mindjobban kiemelkedett a tengerből, mint egy óriási vérnarancs, végül elvált a víztől, egyujjnyira, kétujjnyira, egyarasznyira, kétarasznyira, s elkezdte napi útját a mennyboltozaton. De partnak sehol semmi nyoma.

- Jaj nekem! - mondta Dzsepettó a bábu hátán. - Fáj a derekam, zsibbad a karom; jobb lesz, édes fiam, ha magamra hagysz engem, és csak a magad sorsával törődöl. Én már úgyis csak egy haszontalan öregember vagyok, nem kár értem, ha megesznek a halak.
- Édes apácskám, ilyesmit ne is mondj nekem! - kiáltotta Pinokkió, és igyekezett minél virgoncabban kiáltani, pedig már nagyon fáradt volt, s úgy érezte, mintha ólom súlyosodnék a testében, és húzná mind ellenállhatatlanabban a mélység felé. - Vagy mind a ketten megmenekülünk, vagy mind a ketten elpusztulunk. De miért pusztulnánk el? Én akár három napig elúszom egyfolytában, neked meg egyéb dolgod sincs, mint kapaszkodni. Különben is, én már látom a partot.

Persze a világon semmit nem látott, csak biztatásul füllentette, amit mondott.

Úsztak megint vagy egy órát, de egyre lassabban, egyre lankadtabban. Akkor Pinokkió mintha a nevét hallotta volna: mintha egy vékony hang szólította volna a víz alól.

Azt hitte, hogy az egész csak káprázat és a végkimerülés jele; ki is szólhatna itt hozzá, ráadásul a tenger mélyéről?

De a vékonyka hang másodszor is megismételte:

- Pinokkió! Szervusz, Pinokkió!

És vagy egy méternyire előtte kibukkant egy halfej a vízből.

- Hát te ki vagy? - kérdezte Pinokkió elfulladva.
- Nem emlékszel rám? Én vagyok a Tonhal, akivel a Cáva bendőjében találkoztál. Igazad volt: az ember sose hagyja el magát, még akkor se, ha csak hal. Láttam, ahogy jöttetek kifelé, és utánatok lopakodtam; akkor már én is azt gondoltam magamban, amit te: „Én pedig kijutok, ha török, ha szakad!” Nektek az első tüsszentésre sikerült; de a Cáva olyan gyorsan becsukta utána a száját, hogy bent rekedtem. Sebaj, gondoltam, ha egyet tüsszentett, tüsszenthet egy másodikat is. És ha magától nem akar, majd segítünk neki. Addig-addig csiklandoztam, míg másodszorra is el nem prüszkölte magát. Akkor már ügyesebb voltam; még jóformán ki se tátotta a száját, s én máris ugrottam kifelé.

Pinokkiót egészen fölvidította a történet.

- Azóta is egyfolytában kereslek - folytatta a Tonhal -, és nagyon örülök, hogy végre megtaláltalak. Akaratlanul is te tanítottál meg bátorságra és leleményességre; szeretném meghálálni neked. Nem segíthetnék rajtad valamiben?
- Hát ami azt illeti - dűnnyögte Pinokkió -, ha például lennél szíves megmutatni, merre van a part...
- Az olyan messze van, hogy sose érnétek el - felelte a Tonhal. - De ha hajlandó vagy belekapaszkodni a farkamba, és az a bácsi is a hátadon, egykettőre kivihetlek benneteket.
- De nem leszünk túl nehezek? - aggodalmaskodott a bábu.

- Nehezek, nekem?! - nevetett a Tonhal. - Bíz csak rám, és kapaszkodjatok!
Azzal már indultak is. A Tonhal vidáman hasította a vizet, és nem telt bele fél nap, föltűnt előttük a part. Még egy óra, és kiértek. Pinokkió kitámogatta Dzsepettót a homokra.

- Igazán nem is tudom, hogy köszönjem meg neked - mondta a Tonhalnak -, hogy megmentetted az életünket.
- Sehogy - felelte fickándozva a Tonhal. - Nekem éppen elég busás jutalom az az öröm, hogy segíthettem rajtatok.

Azzal alámerült, és már csak a víztükör fodrozása mutatta, merre suhan vissza a mélytenger felé.

Pinokkió visszatért Dzsepettóhoz. Föltámogatta a kimerült öreget.

- Gyerünk - mondta.
- Hová, édes fiam? - kérdezte siránkozva Dzsepettó.
- Keresünk valami házat vagy kunyhót, ahol kaphatunk egy falásnyi kenyeret, és ahol megpihenhetünk.

Találtak is csakhamar egy utat. Rátértek, és mentek, mendegéltek, szépen, lassacskán, mert az öreg Dzsepettó alig bírta emelni a lábát, annyira elcsigázták a vízben töltött hosszú órák. Ahogy így mentek, a fordulóban egy fa alatt, az útszélen két ütött-kopott alakot pillantottak meg. Pinokkió azonnal megismerte őket: az egyik a Róka volt, a másik a Kandúr, a két cimborá, akivel együtt vacsorázott annak idején a Vörös Rák fogadóban, a két jópipa, aki a Csodák Mezejére csalta, és elszedte a pénzét.

Megismerték nyomban azok is, illetve csak az egyik, a Róka, mert a Kandúrnak vastag kötés volt a szemén.

- Jaj, Pinokkió - kiáltott siránkozva a Róka -, bocsáss meg nekünk, ne állj bosszút rajtunk; légy könyörületes, hiszen láthatod, hogy nem bírunk menekülni, kényre-kegyre ki vagyunk szolgáltatva!
- Miért? - kérdezte Pinokkió. - Hogy újra rászédjete?

Azt hitte, ez is csak színlelés, és most is csak tettetik magukat, mint régen: sántának a Róka, vaknak a Kandúr.

- Dehogyan szedünk! - jajongott a Róka. - Nem látod, hogy én már igazán sánta vagyok, ez a szerencsétlen Kandúr meg igazán vak?
- Igazán vak - ismételte meg a Kandúr.
- Velünk is úgy történt, ahogyan a közmondás tartja: addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik. S most még ráadásul te is elvered rajtunk a port...
- Attól ne féljete! - mondta Pinokkió. - Sokkal jobban sajnállak benneteket, semhogy kezet emelnék rátok. Én is tudok egy közmondást, a saját bőrömön próbáltam ki: mindenki a maga szerencsésének a kovácsa. Elég baj néktek, hogy ilyen szomorú szerencsét kovácsoltatok magatoknak, és végül koldusbotra jutottatok, kéregetőknek az útfélre. Hát csak kéregessetek békén; még adnék is nektek valamit, ha volna miből; de nekem sincs egyelőre egyebem, mint a pusztá életem meg a jó szándékom, hogy eztán megemberem magamat.

Azzal mentek tovább, de még sokáig hallották maguk mögött az útonállókból lett koldusok siránkozását.

Nemsokára szalmatető kis kunyhóhoz értek.

- Ebben a takaros kis kunyhóban bizonyára lakik is valaki - mondta Pinokkió. - Próbáljunk szerencsét!

Bekopogtattak.

- Ki az? - kérdezte egy cingár hangocska odabent.
- Egy szegény apa a szegény fiával. Se kenyerünk, se hajlékunk.
- Fordítsátok meg a kulcsot, és kinyílik az ajtó.

Pinokkió fordított egyet a kulcson, és az ajtó valóban kinyílt. Beléptek, de sehol nem láttak senkit.

- Hol a gazda? - kérdezte Pinokkió jó hangosan.
- Itt fönt.

Fölnéztek: a mestergerendán ott ült a Szóló Tücsök.

- Ó, te vagy az, kedves Tücsök?! - mondta Pinokkió meglepődve, és illendően meghajolt.
- Kedves Tücsök? Úgy emlékszem, nem mindig voltam kedves neked, barátom. Volt idő, amikor kalapácsot vágál hozzám.
- Igazad van - mondta Pinokkió bűnbánó hangon. - És ha akarsz, kergess el, vagy vágj hozzám, ha tetszik, kalapácsot, csak szegény jó papámhoz légy jó szívvel.
- Jó szívvel vagyok az apához is meg a fiához is; éppen csak emlékeztetni akartalak a gorombaságodra, hogy megtanuld: ha másoktól jót vársz, neked is jót kell tenned másokkal.
- Megtanultam, és nem is felejttem el soha többé - mondta Pinokkió. - De ha már ilyen szíves vagy hozzánk, nem tudnál legalább egy pohárka tejet adni szegény papámnak?
- Én, sajnos, nem élek tejen, és az én étkeimtől aligha laknátok jól. De lakik itt a szomszédban egy kertész, annál kaphattok.

Pinokkió már szaladt is.

- Mennyi tejet akarsz? - kérdezte a kertész.
- Egy pohárral a papámnak.
- Egy pohár egy krajcár. Előbb lássam a krajcárt.
- Egy árva fillérem sincs - dadogta Pinokkió.
- Nagy baj - mondta a kertész. - Ha nincs krajcár, nincs tej. Hacsak...
- Hacsak? - kérdezte reménykedve Pinokkió.
- Hacsak meg nem dolgozol érte. Ha fölhúzol száz vödör vizet a kútból, kapsz egy pohár tejet.
- Rendben van.

Kerekes kút volt, és Pinokkió nyomban nekiállt a munkának. Forgatta körbe a kereket; még a felénél se tartott, máris csuromvíz volt a teste. Azt hitte, beleszakad, de azért mégis fölhúzta a száz vödröt.

- Nem mondom, nem könnyű munka - jegyezte meg a kertész. - Eddig a szamaram hajtotta a kereket, de ma reggel kidőlt, s aligha fogom valaha is hasznát venni már, ha a bőréért meg nem veszi valaki.
- Megnézhetem azt a szamarat? - kérdezte Pinokkió.
- Hát ha nincs jobb dolgod...

A kertész megmutatta, hol az istálló. Bent a szalmán egy jól megtermett szamár feküdt, olyan ernyedten, mintha a végét járná. Pinokkió nézte, nézte, és egyre ismerősebbnek találta. Letérdelt a szalmára, a füléhez hajolt, és szamárnyelven belesúgta:

- Ki vagy te?
- Kanóc - nyögte bágyadtan a szamár.
- Ó, te szerencsétlen! - suttogta Pinokkió, és gyöngéden megsimogatta a csacsi fejét. Lehúzott a jászolból egy marék szénát, és odatette az orra elé. - Legalább egyél, te szegény - mondta, és könnyes szemmel kioldalgott az istállóból.
- No, csak nem azt a hitvány szamarat siratod? - kérdezte a kertész, amikor Pinokkió visszament hozzá a tejért. - Mit szóljak akkor én, aki keserves pénzt adtam érte?!
- Nekem a barátom volt.
- A barátod?
- Igen. Egy iskolába jártunk...
- Nem mondom, szép iskola lehetett! - nevetett a kertész.

Pinokkió erre nem felelt, csak fogta a pohár tejet, és ment vele a kunyhóba Dzsepettóhoz. Ettől fogva öt hónapon át mindennap hajnalban kelt, és ment a kertészhez vizet húzni; így kereste meg a pohár tejet, amire az öreg Dzsepettónak nagy szüksége volt. Megtanult azonfelül kosarat fonni; szép kosárkákat font, akadt is a piacon mindig vevő az árujára. Ebből a pénzből tartotta el a papáját, s még félre is tudott tenni. Megtakarított filléreiből először is könyveket vett, s estéit azzal töltötte, hogy írni, olvasni, számolni tanult.

Dzsepettó a jó koszon napról napra erősödött; de napról napra duzzadt az a kis szütyő is,

amiben Pinokkió a pénzét tartotta. Mikor aztán kellően kövérre dagadt, egy reggel azt mondta papájának a bábu:

- Kiszaladok a piacra, veszek valami rendes ruhát magamnak.

Ahogy a piac felé igyekezett, az egyik bokorból valaki a nevéen szólította. Odanézett: egy csigabiga ült a fűvön egy levél alatt.

- Nem ismeresz meg? - kérdezte a Csigabiga.
- Úgy rémlik, valahol már láttalak...
- Nem emlékszel a Tündér szobalányára? Amikor beszorult a lábad az ajtóba?
- Jaj, Csigácskám, hogyan emlékezném! - kiáltott föl Pinokkió. - Hol van a Tündér? Mi van vele? Haragszik még rám?
- A Tündér beteg, és ráadásul úgy elszegényedett, hogy egy falat kenyérré sincs pénze. Kórházban fekszik...
- Édes-kedves anyácskám, drága Tündérem! Megyek, meglátogatlak...
- Ilyenkor nincs látogatás - mondta a Csigabiga.
- Te se mehetsz be hozzá?
- Én igen...
- Akkor megkérlek, vidd el neki gyorsan ezt a pár fillért... Ruhát akartam venni rajta, de az ráér; most az a legfontosabb, hogy a Tündér semmiben se lásson szükségét.

A Csigabiga elvette a pénzt, és futni kezdett vele, olyan gyorsan, mintha nem is csiga lenne, hanem nyúl vagy őzike.

- Várj még! - kiáltott utána Pinokkió. - Nem mondtad meg, mikor mehetek be hozzá!
- Holnap! - kiáltott vissza futtában a Csigabiga, és egykettőre eltűnt.
- Dzsepettónak az volt az első kérdése, ahogy Pinokkió hazaért:
- Hát az új ruha?
- Egyetlenegy sem találtam, ami rám illett volna - felelte a bábu. - Majd legközelebb...

S aznap este kétszer annyi kosarat font a tanulás után, mint amennyit egyébként szokott, mert most már nemcsak Dzsepettóról kellett gondoskodnia, hanem a Tündérről is.

Mikor végzett a kosárfonással, lefeküdt, és nyomban elaludt.

Azt álmodta, hogy nyílik az ajtó, belép a Tündér, leül az ágya szélére, és azt mondja:

- Derék gyerek vagy, Pinokkió. Jó szíved van, és én megbocsátom érte minden eddigi komiszágodat. Azok a gyerekek, akik nem hagyják el a szüleiket, hanem szeretettel ragaszkodnak hozzájuk, és ha kell, gondoskodnak róluk, megérdemlik, hogy boldogok legyenek. Te is megérdemled, légy hát te is boldog!

Azzal a Tündér eltűnt, és az álom véget ért. Pinokkió fölébredt, és ahogy megdörgölte a szemét, egyszerre úgy érezte, a szeme is más, mint eddig volt, az arca is más, és a keze is. Kiugrott az ágyból, gyertyát gyújtott, izgatottan a tükörhöz szaladt: szép, kedves, vidám arcú kisfiú nézett szembe vele.

- Papa! - kiáltotta ujjongva. - Papám! Apácskám! Ide nézz, mi lett belőlem!
- Igazi kisfiú - mondta az öreg Dzsepettó mosolyogva. - Az én igazi kisfiam.

Közben megvirradt; és csak most vették észre, hogy a kunyhó is szép kis házzá változott, az ágy mellett a széken vadonatúj ruha fekszik kiterítve, a ruha tetején pedig egy erszény: benne ugyanannyi arany, ahány fillért előző nap Pinokkió a Csigabiga útján a Tündérnek küldött.

A szobából ajtó nyílt egy pompásan berendezett asztalosműhelybe, és Dzsepettó már fogta is a gyalut, már dolgozott is, mintha soha semmi baja sem lett volna; arca frissebb, pirosabb volt, mint valaha, és csak az ősz haja meg az ősz szakála mutatta, hogy bizony eljárt fölötte jócskán az idő.

- Apácskám! - lelkengett Pinokkió a vadonatúj ruhájában. - Milyen szép lett itt minden! És te is meggyógyultál, te is milyen jókedvű vagy!

Az öreg letette egy percre a gyalut.

- Így van ez, fiam - mondta. - A jó gyerekek körül minden otthon megszépül, és minden arc csupa mosolygás.

És tovább dolgozott, vidáman fütyörészve.

16. számú melléklet: Száraz tónak nedves partján... dal kottája

The image shows a musical score for a song. It consists of two staves of music. The first staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 2/4. The melody is written in a simple, folk-like style. The second staff is also a treble clef with the same key signature and time signature. It features a similar melody but with some variations in note values and rests. Below the staves, there are two lines of lyrics in Hungarian. The first line of lyrics is: "Szá-raz tó- nak nedves partján dög- lött bé- ka ku- ruty- tyol hallgat- ja egy sü- ket em- ber, ki a víz- ben lu- bic- kol." The second line of lyrics is: "Sej, haj, de- ne- vér, bennünk van a ku- tya vér! Sej, haj, de- ne- vér, bennünk van a ku- tya vér!"

Szá-raz tó- nak nedves partján dög- lött bé- ka ku- ruty- tyol
hallgat- ja egy sü- ket em- ber, ki a víz- ben lu- bic- kol.

Sej, haj, de- ne- vér, bennünk van a ku- tya vér!
Sej, haj, de- ne- vér, bennünk van a ku- tya vér!

17. számú melléklet: Az ördög kilenc kérdése (a mese szövege)

Az ördög kilenc kérdése

Kedve támadt egyszer egy szegény székely legénynek, hogy megházasodjék. El is árulta végül az édesanyjának is, hogy miben töri az eszt.

- Ó, te semmirevaló, te élhetetlen! Tán bizony neked való a házasság! - mondja fölharsonva az anyja. - Tedd le magad arról a lóról, s ne bolondulj meg! Jobb lesz, láss dologhoz ahelyett.

- Miért, anyám? Én bizony megházasodom! - mondja nagy nyersen a legény. - Immár ideje nekem is, hogy ne üljek itthon.

- No, ide ne hozz menyecskét, ebbe a házba - mondja az anyja. - Főzök, sütök, mosok én magam rád, míg bírom magamat. Lám, a szomszédban az a hegyes nyelvű menyecske is, hogy bánik az ura anyjával! Hogy pocskondiázza, hogy becsmérli utca szeriben mindenütt, minden igaz ok nélkül, pedig ő maga teli van hibával, mint a rossz veteményeskert burjással. Velem is úgy bánhatna a te feleséged, mert mit tudom én, milyen fergeteges menyecskét hoznál a házunkhoz, s az milyen zenebonát csinálna a háznál. Velem ne is ellenkezz, mert hidd meg, még pórul jársz, ha nem nyughatol!

Így beszélt egy szuszra a legény édesanyja.

Szegény legénynek minden kedve elveszett. Nagy szemet meresztett az anyjára, s végül azt mondta nagy dérdúrral:

- Ne tereturáljon annyit, édesanyám; hisz immár mind megházasultak a faluban a legények, akik velem egykorúak voltak, most már én következem.

- Ne meregesd nekem olyan rútul a szemedet - mondja ismét nagy haragosan a legény anyja.

- Nem tudom, miféle gonosz lélek furdal, hogy úgy nem férsz a bőrdbe. Jobb lesz, fogd meg a szád, s hallgass.

- Nem furdal engem semmi gonosz lélek - mondja dűnnyögve a legény -, de ideje, hogy megházasuljak én is!

Erre ismét azt mondja az anyja:

- No, ha csakugyan feleséget akarsz hozni, vidd inkább a pokolba, de ide ne, mert inkább a nyakadat csavarnám ki, mintsem hogy azt megengedjem.

A legény apja belé sem kottyant a dologba; nem, mert a felesége parancsolt a háznál.

A szegény legény nagyon szívére vette a dolgot. Kiment nagy morgolódva a házból. Vacsorára sem ment be, éjjelre sem, hanem meghált az udvarban egy kis halom poros szénán. De egész éjjel nem tudott aludni egy cseppet is egész virradatig. Akkor felkelt, elindult feleség után!

Mendegélt, igen szomorúan s tele bosszúval, hogy az édesanyja olyan rútul bánt vele, hogy szinte megette kezét-lábát mérgében, azért, hogy ő meg akar házasodni!

Ment, utazott immár egyes-egyedül, egy kicsi pálcikával s egy üres tarisznyával. Mert persze az anyja nem adott útravalót sem neki.

Ment, ment idegen, ismeretlen helyeken, hegyen, völgyön, sík mezőkön keresztül, mindaddig, míg egy fényes rézhídhöz nem érkezett. Ott megállt, úgy elcsodálkozott a hídon, félt is rámenni. Amint ott álldogált, meglátja őt egy fehér szakállú, ősz öregember, s azt mondja neki:

- No, te szegény legény, menj, menj csak föl erre a hídra. Semmit ne félj, de csak lábujjhegyen járd rajta, mert különben otthagysz a fogadat. Mert ezt az ördög hídjának hívják. Úgy menj hát rajta keresztül, hogy meg ne nyikorgassa a csizmád kérge! Eddig kilencvenkilencen veszték el itt, azért, mert nagy hetykén, lármásan s nem szép csendesen mentek rajta keresztül. Ottvesztett egyszer egy egész násznép is szekerstől, lovastól, vőlegényestől, menyasszonyostól, csak azért, mert dörömbölve vágóban nyargaltak azon a hídon át!

A szegény legény előbb félt erősen a hídra lépni. Úgy félt, hogy szinte reszketett belé, de minthogy azt a hidat sehol másutt el nem lehetett kerülni, megerőltette magát, nekibátorodott. Szerencsésen, nagy vigyázva átment a rézhídon, éppen azon mód, ahogy az a fehér szakállú öregember megtanította.

De alig haladt a hídon túl a szegény székely legény, egy ördög csak kiugrott a híd alól, s ezt kiáltotta neki:

- Megállj, megállj, te szegény legény! Egy kicsi beszédem van veled!

Megállott a szegény székely legény egy helyben, de úgy megijedt, hogy még a lélegzete is megállott ijedtében. Az ördög közelebb lépett hozzá, s azt mondta neki:

- No, te legény! Én jól tudom, mi járásbeli vagy! Tudom, hogy házasodni akarsz. Azt is tudom, hogy szegény vagy. De amiért olyan becsületesen mentél keresztül a hidamon, hogy nem háborítottál, s nekem semmi bosszúságot nem okoztál, mint más utazók, én téged megjutalmazlak. Mégpedig azzal, hogy mikor majd erre hozod a feleségedet, megkapod tőlem, amivel kiálljad a lakodalmi vendégséget. Ezért, mikor visszajöttök a menyasszonnyal együtt, nehogy másfelé, hanem éppen itt menjetek el. Mert itt adom meg, amit adni akarok. Most pedig csak menj a kilencedik faluig. Azt a falut Jámbortelepnek hívják. Ha el találnád veszíteni az utat, csak kérdezősködj, hogy hol vagyon Jámbortelep, csak ráigazít valaki. Abban a faluban, éppen a falu végén, a vetéskapu sarkánál lakik egy gazdaember. Van neki három lánya; kérd a legkisebbiket. Ha azt nem adják, kérd akármelyik másikat.

Elindult a szegény legény, s mindaddig utazott, míg el nem érte azt a Jámbortelep nevű falut.

Ott bement egyenest ahhoz a házhoz, ahová az ördög igazította.

Jól fogadták a háznál. A lányok gyanították, hogy mi járatban van a legény. Forgolódtak, sürgölődtek körülötte, jól is tartották, mégpedig rántottával. Amint ott mulatott a legény, csak előhozta, csak kisütötte aztán, hogy bizony ő azért jött, hogy elvonná valamelyik lányt, ha adnák.

- Melyiket vennéd a három közül? - kérdezte a lányoknak az apja.

A legény a legkisebbikre mutatott, s azt mondta:

- Nekem éppen ez is jó volna!

- Hej, öcsém - mondja az apa -, az asztagot sem a fenekén szokták megkezdeni. Ha mindjárt a leggazdagabb herceg kérné, annak sem adnám a legkisebbet, míg a két nagyobb el nem kelt.

- Nem bánom hát, ha a legnagyobbat adják is, ha azt adni akarják - mondja a legény.

Az apa s anyja aztán odaigérte a legnagyobbik lányt. Tüstént papot hívtak, s még aznap meg is történt az összeesketés.

Hogy az esketés megvolt, ebédeltek együtt, s azzal útnak indult az új házaspár.

Mikor az ördög hídjához érkeztek, olyan szép csendesen mentek azon keresztül, mint a vőlegény ment azelőtt egyedül.

Ahogy átértek, kiugrott az ördög a híd alól, nagyot kiáltott:

- Hó! Megálljatok! Hadd adjam meg, amit ígértem volt!

Azok megállottak, az ördög pedig kihajtott kilenc kövér disznót a híd alól. Azt mondta a vőlegénynek:

- No, én ezt a kilenc disznót nektek adom. Majd otthon ölessétek le! Kettőnek az aprólékjából álljátok ki otthon a lakodalmi vacsorát, a kilencnek a szalonnáját pedig aggassátok fel a padlásra, és éljetez abból takarékosan. De azt is megmondom én neked, te vőlegény, hogy mától számlálva négy hét betelte után meg foglak téged keresni, mégpedig estéli tíz órakor. Ha kilenc kérdésemre meg nem tudsz felelni, elveszted a kilenc disznó szalonnáját, s azonkívül még egyéb bajod is lesz! De nehogy féltedben elmenj hazulról, mert ha mindjárt a tenger fenekébe rejtőzöl, onnét is kiveszlek!

A vőlegénynek szöveget ütött a fejébe ez a beszéd, azért a feleségével szépen maguk elébe vették a kilenc kövér disznót, s hazahajtották. De nem az apai házhoz, mert hiszen a vőlegénynek megmondotta az anyja, hogy oda ne vigyen feleséget, hanem máshová. A faluban kibéreltek egy tisztességes házat a menyasszony pénzéből, abba beszállították. Megölték aztán a kilenc kövér disznót, kettőnek az aprólékjából kiállították a vendégséget, kilencnek a szalonnáját pedig a padlásra felakasztották, s gazdasághoz fogtak.

Mikor a négy hét éppen betelt az összekezelés után, a vőlegény búsulni kezdett. Nyugtalankodott erősen, hogy az ördög el talál jönni a kilenc kérdéssel, s ő nem tud azokra megfelelni.

Míg így emésztődött, bement hozzájuk egy rongyosnál is rongyosabb, koldusforma idegen ember. Szállást kért éjszakára. Adtak neki mindjárt, s jó vacsorával megkínálták.

Aztán lefeküdtek. A koldus is lefeküdt a tűzhely elé. Amint ott a hamuban heverészett, megkérdezte a vőlegénytől, hogy miért nem alszik, miért olyan szomorú, mikor az új háziasoknak többnyire jókedvük szokott lenni.

- Nekem elég bajom van - mondja a vőlegény. - Nagy dolgot sújtottak az én fejemhez! Azt, hogy nekem ma kilenc kérdésre kell megfelelnem! Még ha tudnám, hogy mik lesznek azok a kérdések! Akkor talán nem is búsulnék, hanem gondolkoznék. De az a baj nagyja, hogy nem tudom, mik azok. S ha nem tudok megfelelni, rosszul lesz dolgom!

- Azért egy mákszemnyit se búsulj - mondja a koldus a tűzhely elől. - Bízd rám az egész dolgot! Te majd csak hallgass, egy szót se szólj. Én majd minden kérdésedre megfelelek helyetted, a te képedben.

Erre már kezdett ocsúdni egy kicsit a vőlegény. Megcsókolták egymást az új feleséggel, de csak nem jött álom a szemükre. Tépelődtek tovább, hogy vajon mit hoz az éjszaka.

Amint ott feküdtek, éjfél felé kopogtattak ám az ablakon.

Az ördög volt ott, s bekiáltott nagy dörgősen:

- Alszol-e, gazda?

- Nem alszom! - feleli hangosan a koldus a tűzhely elől a gazda helyett.

- Hát mered-e biztatni magadat, hogy megfelelsz a kilenc kérdésre? - kérdi ismét az ördög.

- Merem biztatni - mondja megint a koldus.

- No, hát azt kérdelem tőled elsőben is - mondja az ördög -, mi van a világon, ami csak egy?

Feleli a koldus:

- Egy nap van az égen, egy feje van minden embernek.

Kérdi az ördög:

- Tudsz-e mondani valamit a *kettőre*?

Feleli a koldus:

- Akinek két látó szeme van, szerencsés ember: mindent tisztán láthat a nap alatt.

Kérdi az ördög:

- Mit tudsz mondani nekem a *háromra*?

Feleli a koldus:

- Amelyik házon három ablak van, az elég világos.

Kérdi az ördög:

Hadd halljam, mit mondasz a *négyre*!

Feleli a koldus:

- Négy kerék elég egy szekérre, több nem is kell.

Kérdi az ördög:

- Hát tudsz-e valamit mondani az *ötöre*?

Feleli a koldus:

- Öt kézujj elég egy kardnak a markolatára.

Kérdi az ördög:

- Mondj valamit a *hatra*!

Feleli a koldus:

- Akinek jó hat ökre van, szánthat, vethet, boronálhat segítség nélkül is.

Kérdi már mérgesen az ördög:

- Tudnál valamit mondani a *hétre* is?

Feleli a koldus:

- Akinek hét lánya van, annak főhet a feje, míg rendre mind a hetet jó helyre férjhez adhatja.

Kérdi még mérgesebben az ördög:

- Mondj valamit most a *nyolcra*!

Feleli a koldus:

- Akinek nyolc asztaga van a csűrkertben, az nem szorul másra kenyér dolgában.

Kérdi haragosan az ördög:

- Hát utoljára, mit mondasz a *kilencre*?

Feleli a koldus:

- Akinek kilenc disznó szalonnája van a padlásán, nem fut a szomszédba pörkölnivalóért!

Az ördög elbámult a kész feleleteken, szava is elállt. Mind azt hitte, a gazda maga felelget neki.

Végül is azt mondotta:

- No, légy hát magadnak! Látom, többet tudsz, mint én!

Azzal ellődült, ahonnan jött, de még a lépésén is hallatszott, hogy eszi a mérég.

Az új gazda pedig másnap reggel jóltartotta a koldust étellel, itallal. Adott neki útravalóul sódort, disznólábat, s más egyebet, amije volt, amiért az őt kiségitette a bajból. Ő maga pedig s a felesége addig igyekezett, hogy hamarosan jószágot szereztek, arra házat építettek. Az asszony jó asszony volt, sokat segített még az ura anyján is, annak szorult állapotában. Még ma is süti a palacsintát, ha a kilenc disznó szalonnája már el is fogyott.

18. számú melléklet: Weöres Sándor: Vásár (vers szövege)

VÁSÁR

I.

Olcsó az alma,
Itt van halomba,
Aki veszi, meg is eszi,
Olcsó az alma!

II.

Kis trombitát vegyenek,
Pirosat, fehérét,
Lilát, sárgát, kéket!
Mézesbábot vegyenek,
Tükrös-szívet, szépet!

III.

Fut a kutya-szán, kutya-szán,
Szalad igazán, igazán,
Köszörüs vagyok én,
Kutya-szánon futok én.

IV.

Van-e csizma eladó,
Hóba-sárba mindig jó?
Van kis csizma eladó, szép varrás a szárán,
Hogyha ilyet hordanék, bizony sose bánám.

Van-e ködmön eladó,
Szélbe-fagyba mindig jó?

Van kis ködmön eladó, szép hímzés a vállán,
Hogyha ilyet hordanék, bizony sose bánám.

V.

Érkezik a vándorcirkusz,
Hoznak elefántot,
Tarka bohóc vezeti,
Füsti Pisti követi,
Ilyet sose látott.

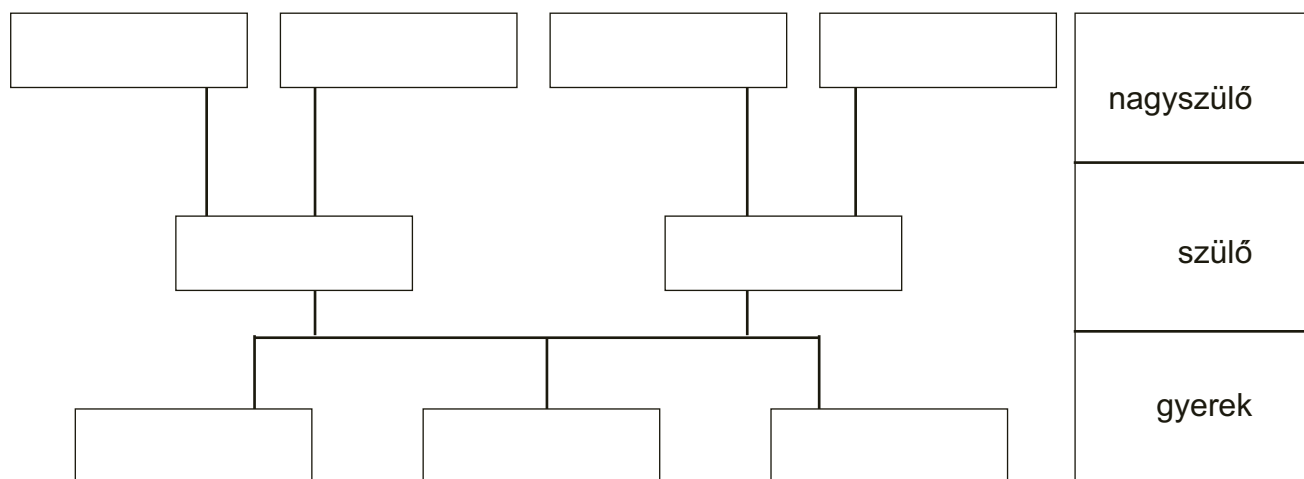
VI.

Sátor alól kikiáltó szétnéz:
„Itt látható a nagyhírű bűvész!
A lábával karikázik,
A kezével citerázik,
Az orrával orgonázik,
A fülével figurázik,
A szemével gurgulázik,
A szájával vacsorázik!”

VII.

Jó márc a cseberben,
Csuprom telemertem.
Tele van a csuprom,
Idd már, ki ne fusson.

19. számú melléklet: A családfa sablonja

20. számú melléklet: A Mars arca (szöveg)

Egy amerikai űrszonda 1997 szeptembere óta elképesztően részletes és érdekes képeket készít a szomszédos vörös bolygó felszínéről. A program irányítói egy látványos felvételsorozat készítésére vállalkoztak április 5-én, amikor az űrszonda Mars fölött repült el mintegy 444 kilométer magasságban. E területről egy 1976-ban készített felvételen egy emberi archoz hasonlító, 1,5 kilométer hosszú alakzatot fedezték fel. A felső részen a nevezetes arc, alul pedig a D-M piramis egy része található. A piramis nem más, mint egy marsi tanúhegy, s ugyanez mondható el az arcról is.

A Földön a tanúhegyek a környezetből kiemelkedő olyan alakzatok, hegyek, amelyek bazaltborításuk révén ellenálltak a szél és a víz sok millió éves koptató hatásának, azaz eróziójának. A földi tanúhegyek mellől a lazább homokos, üledékes talajt elhordta a szél-víz erózió, és ezért emelkednek ki a lekoptatott környezetből. Nálunk ilyen tanúhegyeket például a Balaton-felvidéken (pl. Badacsony, Szent György-hegy, Ság-hegy) vagy a Déli-Bakonyban (Kab-hegy, Agár-tető) találunk. Ezeken a helyeken a kifolyt bazaltláva ráakódott az ősi Pannon-tenger homok- és agyagrétegeire, megvédve őket a lepusztulástól. Ám hogy a dolog még egyértelműbb legyen, az arcot kinagyítottuk a hátlapon. Az alakzat körvonala a Kossuth-címerre vagy egy honfoglalás kori tarsolylemezre emlékeztet. Az arc – a száj, a szem és az orr – helyén egy 600 méter átmérőjű kráterszerű valamit látunk.

21. számú melléklet: Braille- rejtvény és kód

A Braille- ábécé kisbetűi

A * jelzi a dudort

a	á	b	c	cs	d	e	é	f	g
gy	h	i	í	j	k	l	ly	m	n
ny	o	ó	ö	ő	p	q	r	s	sz
t	ty	u	ú	ü	ű	v	w	x	y
z	zs	,	.	!	?				

22. számú melléklet: eszperente rejtvények

agy: eszed helye

alkohol: szeszes cseppek

alszik: szendereg

ábrándozik: merengve eget les

ágy: este fekhelyed

állatkert: ketrecek, melyekben ezer beste leselkedve hever

bilincs: fegyencek keze ebbehelyezve

bíróság: perek helye

Boci-boci tarka, se füle, se farka: Tehenek gyermeke, tehenek gyermeke, fekete pettyes. Se szerve, mellyel zengzeteket fejbe bevehet, se szerve, mellyel legyeket elhesseget.

borotva: penge, mellyel felesleges pelyheket szedsz le.

cigaretta: henger szeletelt levelekkel. Ezen tekerccsel emberek fellegeket eregetnek.

csokoládé: gyerekek kedvenc fekete eledele

ebédlő: ezen teremben esznek

éltap: eledelek rendben feljegyezve

fehér: ellenfekete

fejtörő: rejtelmes jelek, melyeket meg kell fejtened

feleség: nej

finnyás: Legremekebbeledelt elejbe teheted, ez lesz felelete: nem kell, ezt sem eszem meg.

fogház: fegyencek helye

főz: meleg helyeneledelt kever

fül: fejedbe zengzeteket ereszt

hadvezér: fegyveres seregek feje

hal: emberek tengerben lelt eledele

homok: tenger mellett ebben heverhetsz

ikrek: ketten lettek egyszerre

kalap: fejet fed

karnevál: jelmezes menet

kandalló: mellette melegedsz telente

káposzta: kecske kedvenc leveles eledele

kéményseprő: fekete ember, de nem szerecsen; szerencse jele

kövér: természetes ember

láz: beteg test melege

lépcső: emeletre ezen tekeregve mehatsz fel

néger: meleg helyek fekete embere

órák: mestere kerek szerkezeteknek, mely reggelt, délut, estét jelez.

rádió: szerkezet, melyen lesed, lesz-e zene, ehelyett nyekereg

repülő: kerekre szerelt fedeles szerkezet, mely fellegek felett berregve lebeg s vele sebesen mehatsz

tányér:eledelt teszel bele

unoka: gyermekemnek gyermeke

zongora: keziddel keskeny lemezeket veregetve kellemes, esetleg kellemetlen zengzeteket petyegtethatsz

zsebmetsző: zsebekben tesz szert keresetre

23. számú melléklet: Hej, a sályi piacon... dalosjáték kottája

The image shows a musical score for a song. It consists of four staves of music, each with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The time signature is 2/4. The first staff is marked with 'smrd' above the first measure. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables across notes. The lyrics are: 'Hej, a sályi piacon, piacon, Al-mát á-rul egy asz-szony, egy asz-szony. Jaj, de ál-dott egy asz-szony, egy asz-szony, Ha-tot ad egy ga-ra-son, ga-ra-son.'

smrd

Hej, a sályi piacon, piacon,

Al-mát á-rul egy asz-szony, egy asz-szony.

Jaj, de ál-dott egy asz-szony, egy asz-szony,

Ha-tot ad egy ga-ra-son, ga-ra-son.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Anatómia atlasz (Holló és Társa Könyvkiadó)
- Az emberi test (Medicina Könyvkiadó Rt, Budapest, 1998.)
- Dr. Martos Renáta – dr. Bera Károly: Emberi test (Graph-Art Stúdió Kft, 2000.)
- Dr. Spencer Kagan: Kooperatív tanulás (Önkonet Kft, Budapest 2001.)
- Gratzner József: Sicc (Aranyhal Könyvkiadó)
- Lennart Nilsson: Gyermekek születnek (Kossuth Nyomda, Budapest 1981.)
- Meixner Ildikó: Játékház (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002.)
- Padisák Mihály: Mindenki játékoskönyve (Múzsák, Budapest, 1990.)
- Rázsó Katalin – Nagy Lajos: Játsszunk együtt! (Szalay Könyvkiadó)
- Szautner Jánosné Szigeti Gizella: Nebuló – sorozat (Marketing Műhely Kft, Szolnok, 2004.)